DÖNEM : 1 CİLT : 27 TOPLANTI : 4

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

79 ncu Birleşim

8 . 5 . 1965 Cumartesi

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	**222**
2. — Yoklama	**222**
3. — Demeçler ve söylevler	**222**
1. — Cumhuriyet Senatosu Tekirdağ Üyesi Cemâl Tarlan'ın; İçişleri Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmanın radyodan Efkârı Umumiyeye yanlış aksettirildiğine dair demeci,	222;223
4. — Görüşülen işler	**223**
1. — 1965 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/825, Cumhuriyet Senatosu 1/540) (S. Sayısı : 587)	223
G) İçişleri Bakanlığı Bütçesi	**223:252**
a) Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesi	**252: 253**
b) Jandarma Genel Komutanlığı Bütçesi	**253**
H) Dışişleri Bakanlığı Bütçesi	**254:277**
İ) Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi	**277:295**

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Bu birleşimde iki oturum yapan Genel Kurulda :

Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay; 6 Mayıs 1965 tarihli Cumhuriyet Senatosu Birleşimini idare eden Sayın Başkanın, İçtüzüğün 4 ncü maddesini yanlış tatbik etmesinin, geleceğe bir gelenek olarak intikal etmemesi için, düzeltilmesi hususunda konuştu.

1965 yılı Bütçe Kanunu üzerindeki görüşmelere devam olunarak;

Adalet Bakanlığı ile

Millî Savunma Bakanlığı bütçeleri kabul edildi.

İçişleri Bakanlığı bütçesi üzerinde bir süre görüşüldü.

8 Mayıs 1965 Cumartesi günü saat 10 da toplanılmak üzere Birleşime, saat 19,15 te, son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Cumhurbaşkanınca S. Ü.
Muhittin Kılıç	*Âdil Ünlü*

Kâtip
Adana
Sakıp Önal

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 10.00

BAŞKAN — Başkanvekili İhsan Hamit Tigrel

KÂTİPLER — Kudret Bayhan (Niğde), Sırrı Uzunhasanoğlu (Bolu)

2. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Toplantıya iştirak eden arkadaşlarla beraber komisyondaki arkadaşlar da hesaba katılırsa çoğunluk olduğu anlaşılıyor. Müzakereye başlıyoruz.

3. — DEMEÇLER VE SÖYLEVLER

1. — Cumhuriyet Senatosu Tekirdağ Üyesi Cemâl Tarlan'ın; İçişleri Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmanın radyodan efkârı umumiyeye yanlış aksettirildiğine dair demeci.

CEMÂL TARLAN (Tekirdağ) — Zaptı sabık hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

CEMAL TARLAN (Tekirdağ) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım; Bir hususu tashih etmek üzere Yüksek Huzurunuzu işgal ettiğimden dolayı özür dilerim. Mâruzatım kısa olacaktır.

Dünkü oturumda İçişleri Bakanlığının 1965 yılı bütçe tasarıları üzerinde müzakerelere başlanmış ve Adalet Partisi Senato Grupu adına bu bütçeler hakkında bendeniz de burada konuşma yapmış idim. Konuşmam sırasında valilik mevzuuna da temas etmiş ve valiliklere hariçten tâyinler yapılmaması tavsiyesinde bulunmuş olmama rağmen, dün radyoda bu haber, benim hariçten valiliklere tâyin yapılması tavsiyesinde bulunduğum şekilde neşrolunmuştur. O tarafı bir tarafa bırakıyoruz.

ZİHNİ BETİL (Tokat) — TRT bağımsız bir teşekküldür, radyoya sataşmayın. (Gürültüler)

BAŞKAN — Radyoya dokunacak bir şekilde konuşmayınız.

CEMAL TARLAN (Devamla) — Tashih ediyorum efendim, müsaade buyurun. Dokunmuyorum, sırası geldiği zaman Sayın Betil konuşuruz. (Radyoya müdahale etmek istiyorsunuz, sesleri) Sayın Betil dışarıda konuşuruz. (Gürültüler)

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Sayın Başkan bu zaptı sabık mı Zaptı sabık hakkında konuşsun.

BAŞKAN — Sayın Betil, siz mi idare edeceksiniz Başkanlığı ben mi? Bunu tâyin edelim.

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Siz idare edeceksiniz, fakat sataşmalara da mâni olacaksınız.

CEMAL TARLAN (Devamla) — Bendeniz sataşmıyorum.

BAŞKAN — Devam edin efendim. Sataşma yoktur Sayın Betil.

CEMÂL TARLAN (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, benim mizaç ve karekterimi bilirler. Ben sureti katiyede kimseye sataşmam. Ben yalnız, radyodan vâkı neşriyatı huzurunuzda nakliyorum. Yoksa diyebilirim ki, şöyle, şu maksatla, her hangi bir şey....

BAŞKAN — Yok, yok, Sayın Tarlan, devam edin efendim.

CEMAL TARLAN (Devamla) — Demiyorum. Yalnız muhterem arkadaşlarım, valilik müessesesi, dün de işaret ettiğim gibi bilcümle idarecilerimizi ilgilendiren bir mevzudur. Bu hususlaki fikrimin tamamen yanlış olarak aksettirilmesi muhterem arkadaşlarımın nezdinde yapacağı tesiri düşünerek hem bunu tashih etmek ve hem de eğer zapta böyle geçmişse bunu tashih etmek üzere Yüksek Huzurlarınızı işgal ettiğim için özür dilerim. hapinizi hürmetle selâmlarım. (Sağdan alkışlar)

BAŞKAN — Sataşma varsa ihtar cezası vereyim efendim. (Gülüşmeler.)

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1965 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/825, C. Senatosu 1/540) (S. Sayısı: 587) (1)

G — İçişleri Bakanlığı Bütçesi:

BAŞKAN — İçişleri Bakanlığı bütçe müzakeresine devam ediyoruz. Söz C. K. M. P. Topluluğu adına Sayın Enver Kök'ündür, buyurun efendim.

C. K. M. P. TOPLULUĞU ADINA ENVER KÖK (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, muhterem Senatörler. İçişleri Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle seçimlere üç ay kala bu görevden ayrılacak bir Bakanlık bütçesi üzerindeki tenkidlerimiz, geçen yıllarda yapılan tenkid ve temennilerin tekrarından ibaret olacaktır. Ancak, içişlerimizde gelmiş, geçmiş iktidarların bir anlayışı ve bu anlayışın neticesi olarak Anayasaya, seçimler sırasında İçişleri Bakanlığının değiştirilmesi gibi bir hüküm koyması sebeplerinin bu memlekette tekerrür etmemesi dileğiyle sözlerime başlıyorum arkadaşlar. O da idare âmirlerimizin, siyasi iktidarların değil, milletin hizmetinde olduğu şeklinde bir mefhumla hareket edeceklerinden artık hiçbirimizin şüphe etmemesi lâzımgeldiği noktasındadır, arkadaşlar. Dahilî nizam ve âsayişi temin ile mükellef olan İçişleri Bakanlığının; yıllardan beri mülki taksimatta milletvekilleri senatörler ve yetkililer tarafından ileri sürülen, imparatorluktan kalmış zihniyetle, hâlâ bir esasa bağlanmıyan teşkilâtla, idare edilmemizin Meclislere akseden bâzı olaylarını siz de yakinen müşahade etmektesiniz. Daima, nahiyelerin kaza olması, kazaların vilâyet olması, bâzı vilâyetlerin de kazaya indirilmesi gibi dilek ve temenniler sağlam bir esas ve kıstasa bağlanmadıkça bu değişikliklerin siyasi iktidarlarla halk arasında siyasi maksada atfedilmesi şüphesinden iktidarlar kendilerini kurtaramazlar.

Binaenaleyh, bu meseleyi esaslı olarak ele almalı, plânlı kalkınma, çalışma devresine girdiğimiz bir süre içinde Türkiye'nin mülki taksimatını da iktisadi şartlar ve gelişmiş olan yol şebekeleri v. s. göz önüne alınaraktan uzun bir çalışma yoliyle yeni bir esasa bağlamanın zamanı gelmiştir. Biz parti olarak bu inaçtayız, arkadaşlarım. Bugünkü haliyle tesis edilmiş

(1) 587 S. Sayılı basmayazı 5 . 5 . 1965 tarihli 76 ncı Birleşim tutanağı sonundadır.

olan nahiyeler memlekette beklenilen hizmeti yapamamakta, bir posta kutusu vazifesi görmekte havale merkezi halinde çalışmaktadırlar. Bunların bir faydası yok arkadaşlarım. Ama milletvekili ve senatörler olarak memleket sathına yayıldığımız zaman, her gittiğimiz yerde aman burayı kaza yapın, aman burayı vilâyet yapın diye dilekçelerden kurtulmak istersek, bu söylediğim esas hepimizin saygı göstererek bir plâna bağlanmanın zaruretine hepimizin inanması lâzımgeldiğini tekrar işaret etmek isterim.

2 nci mühim nokta da, idare âmirlerinin ve valilerimizin tâyin meselesi. Benden evvel konuşan eski bir idare âmiri arkadaşım bir tavzih yaptı, ben de bu noktaya değineceğim, arkadaşlarım.

Siyasi iktidarlar bu valilerin tâyininde meslekten yetişmiş insanları önkademede tutmadıkça, mülkiyeden, hukuktan mezun olan insanlar önlerinin meslekten yetişmemiş adamlar tarafından tıkandığını gördükçe şevkle çalışmazlar. Siyasi iktidarların siyasi bir hakları vardır. Bir harb halinde, Kars'ta, Edirne'de, icabında İstanbul'da meslekten olmıyan bir vali tâyin edilebilir. Ama bunun kıstası nedir? Siyasi iktidarlar bu kanun benim elimde diye günün birinde bütün valileri meslek dışından tâyin edebilirler mi? Bunun da kıstası, ölçüsü tâyin edilmelidir, arkadaşlar. İfrat ve tefrite gitmeden bu mesele de göz önünde tutularak meslekten yetişen adamların şevk ve gayretlerini azaltacak bu meselede ifrata kaçmamalıdır arkadaşlarım.

Valilerin sık sık değiştirilmesine gelince: Öyle vilâyetler vardır ki, dört senede beş vali değişiyor. Vali, gidip köylerde, kasabalarda memleketi tanıyıncaya kadar başka bir vilâyete gidiyor, âdeta turist halinde geziyor arkadaşlarım. Bir valiyi tâyin ederken, onun orada o görevi yapamıyacağı kanısı varsa tâyin edilmemesi lâzımgelir. Eski devirde hattâ Maraş'ta, bu yakın devirlerde de Sinop vilâyetinde bir seçim süresi zarfında 4 ncü, 5 nci valinin tâyin edildiğini müşahede etmek mümkün oluyor arkadaşlarım. Diğer vilâyetler hakkında da elbette ki, sizler malûmat sahibisinizdir. Bu husus da sağlam bir esasa bağlanmalıdır. Valiler o zaman hiçbir iş göremeden âdeta seyahat etmektedirler. Bu nokta bilhassa köy dâvamızın tatbikçisi olan valilerin daha köyleri tanımadan oradan ayrılması memleket hiçbir fayda temin etmemektedir.

Zabıta meselesi, polis, jandarma mevzuu; muhterem arkadaşlarım, ehliyetli muktedir polis bulmak artık zorlaştı. Eski devri hatırlıyorum, yirmi sene evvelini hatırlıyorum, mektebi mülkiyeden, hukuktan çıkmış merkez memurları kademe kademe gelmiş, kaymakam olmuş, vali olmuş zabıta âmirleri... Şimdi ise bu kudrette, bu liyakatte polis âmiri bulmak çok güç arkadaşlarım. Bu mesele üzerinde titizlikle durmak lâzımdır. Polisin bir parça mâneviyatı kırılmıştır. Bunu yükseltmek lâzımdır. Birkaç hafta evvel Ankara Şehir Stadında Reisicumhurun, Başvekilin huzurunda yapılan Türkiye - Portekiz maçında sahaya binlerce şişe yağarken, oradaki mevcut 200 polis kırık mâneviyatiyle bir adamı tutamamışlardır. İşte polisin kırık olan mâneviyatının da düzeltilmesi lâzımgelir arkadaşlarım.

Belediyeler meselesine gelince: Arkadaşlar, memleketin her yerinde belediyeler büyük bir sıkıntı içindedirler. Ama bu sıkıntının bir kısmını bizzatihi belediyeler kendileri yaratmaktadırlar. Bugün İstanbul Belediyesi otuz bine yakın müstahdem, memuru ihtiva etmektedir. Ve bunların birçoğu hizmet yerine, orada kitap okumakla vakit geçirmektedirler. Ve bütçeler yapıldığı zaman bu belediye reisleri Ankara'ya gelmekte, yıllardan beri merkezden yardım talebetmekte ve merkezler de bu şehirlere aman bu işler durmasın diye milyonlar vermektedir. Halbuki, belediye bütçelerinin tanziminde esas olan gelirinin % 35 - veya % 30 unu memur masrafı olarak ödemesi lâzımgelen belediyelerin zaman zaman yüksek gelir gösterip pek çok fuzuli vazifelerde adam istihdam etmeleri dolayısiyle belediye hizmetleri de lâikı ile görülememektedir, arkadaşlarım.

Üzerinde duracağımız belki küçük fakat, mühim noktalardan birisi de şehirlerin bekçi teşkilâtı meselesidir. Bu bekçiler imparatorluk devrinde sopalarını vururlardı. Şimdi geceleri düdük çalmakta, vatandaş bundan beklediği hizmete bir türlü nail olamamaktadır arkadaşlarım. İstanbul şehrinde halkın bekçiye para olarak ödediği meblâğ 12 milyon liraya varmakta ama buna mukabil 12 milyon liralık bir hizmet de görülememektedir arkadaşlarım. Bugün 12 milyon lira ile İstanbul'da bu bekçilerin içinden iyi hizmet görenler polis kadrosuna alınmak suretiyle

polis kadrosunu takviye ettiğimiz zaman bu hizmet daha iyi görülebilir, kanaatini taşımaktayız. Sayın erbabı ihtısasın bu arz ettiğimiz noktalar üzerinde tetkikler yaparak mâruzatımızın haklı olan noktalarında faaliyete geçtikleri takdirde kendilerine müteşekkir kalacağımızı arz eder, Yüksek Senatoyu hürmetlerimle selâmlarım muhterem arkadaşlarım (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Ulusman, Millet Partisi adına.

MİLLET PARTİSİ TOPLULUĞU ADINA ALİ RIZA ULUSMAN (Kırşehir) — Muhterem Başkan, aziz arkadaşlarım, Sayın İçişleri Bakanı ve Bakanlık erkânı,

Millet Partili senatörler adına mâruzatta bulunmak üzere Yüksek Huzurunuza çıkmış bulunuyorum.

Yüce Heyetinizce malûm olduğu üzere, İçişleri Bakanlığının, daha önceki bütçeleri müzakere edildiği sırada; bakanlığın merkez ve taşra teşkilâtının durumundan, emniyet, âsayiş ve yurdun idari kaderi ile alâkalı ve sorumlu olan vali, kaymakam ve bucak müdürlerinden, bunların tâyin, terfi ve tahvilleri ile ilgili bâzı tatbikattan, idarede uygulanmasını özlediğimiz prensiplerden bahsetmiş ve bu hususta ki görüş ve temennilerimizi dile getirmiştik. Bu mevzulara tekrar geniş ölçüde avdeti yersiz bulmaktayız.

Konuşma imkânlarının çok kısaltılmış, temas etmek istediğimiz bâzı mevzular, daha evvel konuşmuş olan sayın senatör arkadaşlarımız tarafından ifade edilmiş bulunduğu cihetle, biz burada, ancak birkaç noktaya kısaca dokunmakla yetineceğiz.

Muhterem arkadaşlar,

Devleti halk içinde itibarlı kılmanın ilk şartı; tarafsız, âdil, itimada lâyık ve enerjik bir idare kurmak olduğuna samimiyetle inanmakta ve eski tarz idarei maslahat zihniyetiyle harekette fayda ummamaktayız.

Bu itibarladır ki, bilhassa, mahallerinde Devletin ve Hükümetin mümessilleri olan idare âmirlerinin, meslekin gerektirdiği bilgi ve görgü ile mücehhez olmaları kadar ve belki daha ziyade, yukarıda işaret ettiğimiz üstün vasıflarla da mütehalli bulunmaları şarttır. Binaenaleyh idare âmirlerimizi, bu meziyetlerin sahipleri ve bu zihniyetle hareket etmeyi şiar edinmiş değerli şahsiyetler olarak görmeyi bir bahtiyarlık sayarız. Bunların, maddi ve mânevi her türlü endişeden uzak, hak ve istikbalinden yüzde yüz emin olarak ve tam bir huzur içinde çalışmak imkânlarına kavuşturulması da mutlâka lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar,

Burada şu noktaya da işaret etmek isteriz: Önceki bütçe müzakerelerinde dahi izah ettiğimiz gibi, bilhassa valiliklere hariçten yapılan tâyinler, idare meslekine mânevi bir darbe tesiri icra etmekte ve kıymetli bâzı elemanlarda hayal kırıklığına sebebolmaktadır. Pek faydalı da olmadığına kaanii bulunduğumuz bu sakîm usule bir son verilmesi meslekin selâmeti ve memleketin menfaatleri bakımından elzemdir. Bakanlığın bu konudaki düşüncesinin ne olduğunu öğrenmek isteriz.

BAŞKAN — Sayın Ulusman, bir dakika müsaade eder misiniz?

İçtüzük gereğince kravatsız olarak bu salona girilmez. Gerek samimi salonunda ve gerekse içimizde kravatsız kimseler varsa salonu terketmelerini rica ederim.

Devam ediniz.

ALİ RIZA ULUSMAN (Devamla) — Çalıştırılma tarzları bakımından üzerinde durulması gereken diğer bir mevzu da merkez valilerinin durumudur. Bu zevatın yetişme tarzlarına ve seviyelerine uygun, zamanlarını memleket ve millet nefine değerlendirecek şekilde daha verimli ve sistemli bir mesai usulüne kesin ihtiyacolduğu kanaatindeyiz.

Muhterem senatörler,

Devleti halk içinde muteber kılmanın, işaret ettiğimiz şart ve unsurlarını göz önünde bulunduran İçişleri Bakanı Sayın İsmail Hakkı Akdoğan'ın, bu konuda, Bakan olarak, uhdesine düşeni hassasiyetle ifa etmek azim ve kararında olduğunu ve bunu tatbika başlamış olduğunu memnuniyetle müşahede etmekteyiz. İdare âmirlerinin ve memurların tâyinlerinde; objektif hukuk kaidelerinin tarafsızlık ve hakkaniyet prensiplerinin hâkim olacağı hususundaki samimî beyanatını, tâyinlerle ilgili olarak hazırlanmakta bulunduğunu öğrendiğimiz yönetmeliği, merkez teşkilâtının en yüksek kademesine yapılan isabetli bir tâyini ve daha bâzı tâyin teşebbüslerindeki hassasiyetini, bugüne kadar olsa umumi tutumunu, Patrikhanenin teftişi ve Yu-

nan uyruklu Rumlar mevzuundaki enerjik davranışını ümit verici deliller olarak telâkki ediyoruz. Bu arada meslekin cazip bir hale getirilmesi hususundaki idealin tahakkuku için daha yakın, daha ciddî, ve netice verici alâkanın gösterilmesini de bilhassa kendilerinden önemle rica ederiz. Kaymakamlara behemahal birer hizmet jeepi tahsisinin de ihmal olunmamasına işaret etmek isteriz.

Sayın arkadaşlar,

Hemen her fırsatta dile getirmeyi, ödenmesi mecburi bir vicdan borcu saydığımız, içişleri merkez ve taşra teşkilâtında çalışan küçük dereceli memurların maaş ve intibak dereceleri ve ayrıca 3656 sayılı Teadül Kanununa bağlı (1) sayılı cetveliyle tâdil ve eklerinin İçişleri Bakanlığı merkez ve il memurları kısmında değişiklik yapılması hakkında vâkı ve isabetli teklifler, her nedense, hâlâ kanuniyet iktisabetmemiştir. Şimdiye kadar bâzı bakanlıklarla genel müdürlüklerin teşkilât, kadro, tazminat ve intibak kanunları çıkmış, alâkalıları ikdar ve meserrete gark etmiştir. Ezcümle 166, 220, 225, 229, 230, 232, 296, 346, 360, 395, 439, 443, 472, ve 512 sayılı kanunları zikretmek mümkündür.

Devlet memurlarının çoğuna, bu kanunlar ile tanınmış olan hak ve imkânların; vecibelerini ve görevlerini kemaliyle ifa etmiş, her türlü şartları yerine getirmiş olan İçişleri Bakanlığının bedbaht mensuplarına, şimdiye kadar tanınmamış bulunması, hakikaten çok üzücüdür.

Uzun yıllar boyunca, sırf kadrosuzluk sebebiyle, terfi edememiş ve intıbakı sağlanmamış olan bu muztarip kütlenin, yürekler acısı durumlarına ve dertlerine müstacelen bir çare bulmak vazifesi Yüksek Heyetinize ve İçişleri Bakanlığına terettübetmektedir. Bu kıymetli ve fakat yokluk ve perişanlık içinde kıvranmakta olan memurların dertlerini paylaşmak, bizim için en insani ve vicdanî bir borç sayılmalıdır.

İçişleri Teşkilâtından aldığımız yüzlerce mektupta, sefalet içinde pûyan oldukları, sabır ve tahammülün sınırını aşmakta bulundukları, feci bir levha halinde, dile getirilmekte ve bizlere düşen vazife, ateşli ve heyecanlı ifadelerle, hatırlatılmaktadır. Bu mağdur memurların sayısı zannedersem (929) olup bütçeye inikâsı da - bir hesaba göre - iki milyon küsur liradan ibarettir. Yok arkadaşlar yok! Bu mustarip kütle, bu haksızlık kurbanları, elem ve ıstırapları ile başbaşa bırakılamaz, bunların hazin âvâzını duymamak olamaz. Sözü geçen teklifler, (Öncelik) ve (ivedilik) le teşrii organlarından geçirilmeli ve yürürlüğe konulmalıdır. Zira bunların durumunu Personel Kanunu ile de düzeltmeye imkân olmadığı kanaatindeyiz. Bilindiği gibi Personed Kanunu, daha ziyade, istikbale mâtuf ve muzaf bir kanun olacaktır. Halbuki bunlar, geçmişe ait müktesep haklarının verilmesini istemekte ve ümitle beklemektedirler. Binaenaleyh, bu haklar inkâr veya ihmal olunamaz, müstehakları, modası çoktan geçmiş «nef'i Hazine» zihniyetiyle de mahrum edilemezler.

Bunun aksini düşünenler ki, - dünün en yetkili ve sorumluşu olan bir zat aksi tezi savunmaktadır - ya bu memurların sıkıntılı durumlarına düşmemiş veya mesut yılların şâşâalı hayatı, mazinin ızdıraplı safhasını gölgelemiş bulunduğundan, çektikleri sıkıntıları unutmuş olacaklardır. Halbuki, vaziyetlerini dile getirdiğimiz küçük memurların son haddi bulan ızdırapları, dünü unutmuş, derin bir rehavet içinde vicdanı uyumuş görünenlerin, mâziden çekmiş oldukları sıkıntılarla kıyas edilmiyecek kadar tahammülfersâdır. Bu görüş ve inanışlardır ki, kadro ve intibak kanunu tasarılarının süratle çıkarılmasının hepimiz için bir şeref borcu olduğunu tekrarlamak ve bu konuda Bakanlığın ne düşündüğünü öğrenmek isteriz.

Çok muhterem arkadaşlarım;

İdare hayatında sık sık ve hattâ yaygın bir kaide halinde tatbik edilegelen yanlış bir muamele de «Cem'i İânât Nizamnamesi» ne taallûk eden (ruhsat verme) ve (iane cem'i) keyfiyetidir.

Bu nizamnamenin 14, 24 ve 25 nci maddelerine göre, iane cem'i için munhasıran vali tarafından ruhsat verileceği nizamnamenin 15 nci maddesinde sarahaten zikredilmekte ve 28 nci maddesinde de teyidolunmaktadır. Ayrıca Danıştay Umumi Heyetinin bir kararında dahi bu cihet tesbit edilmiştir. Kaymakamların ise iane toplamaya, ruhsat verme konusunda hiçbir selâhiyetleri yoktur. Buna rağmen kaymakamlar tarafından devamlı olarak ve umumi bir gelenek halinde ruhsat verildiği ve bunlara dayanılarak bir çok eşhas tarafından, usul-

süz iane toplamak ve gerçekte kendi çıkarlarını sağlamak için, halkın iz'acolunduğu acı bir gerçektir. Diğer acı bir hakikat de, devirlerin değişmesine ve bir çok teftişlerin yapılmış olmasına rağmen bu halin önlenmemiş ve şimdiye kadar devam edegelmiş bulunmasıdır. Tevlidedeceği hukukî ve cezai neticeler bakımından çok önemli bir mahiyet arz eden teftiş müessesesine lâyık olduğu hüviyetin kazandırılması hususunda Bakanlıkça bâzı tedbirler alınması düşünülmekte midir? Bunun lüzum ve ciddiyeti şimdi bahsedeceğim bir kaç konu ile de tebaruz edecek sanırım.

Üzerinde durulacak mühmel ve muallâkta kalmış daha bâzı konulardan bahsetmek mümkündür. Ezcümle:

1. Gayrimenkule vâki tecavüzün defi hakkındaki Kanun gereğince, ittihaz olunacak kararların, bizzat ve münhasıran vali ve kaymakam tarafından verilmesinin şart olup olmadığı, İl İdaresi Kanununun 5 nci maddesi muvacehesinde, valiyi temsilen vali muavininin veya kaymakam namına tahrirat kâtibinin de bu kararları verip veremiyecekleri hususu kesin olarak vuzuha kavuşturulmamış ve tatbikatta meşkuk kalmış ve müfettişlerle idare âmirleri arasında münakaşa mevzuu olarak devam edegelmiştir.

2. Köy Kanununun 23 ncü maddesi uyarınca köyün imamı ile öğretmeni veya başöğretmeni köy ihtiyar meclisinin daimi üyesi oldukları gibi, 16 Temmuz 1943 te neşredilen 4459 sayılı Kanunun 6 ncı maddesi hükmüne göre birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurları, bulundukları köyün veya köy grupu merkezinin ihtiyar meclisinin tabiî üyesidirler. Bu sıfatla ve Köy Kanunu mucibince kendilerine bir çok vazifeler tereddübetmekte ve bu görevlerin kanuni mesuliyetini taşımaktadırlar. Müşterek vazifelerini ifada ihtiyar meclisinde ışık tutması beklenen bu kişilerden imam ile öğretmen veya başöğretmenlerin pek çok yerlerde, ebelerle sağlık memurlarının ise hemen hiç bir yerde ihtiyar meclislerine iştirak etmedikleri ve kanunen mükellef ve sorumlu oldukları görevleri yapmadıkları gayri kabili red ve inkâr birer hakikattir.

Şayanı hayret olan şudur ki, il, ilçe ve bucağın umumi idaresinden mesul olan makam sahiplerinden çoğu da, bu tabiî üyelerin meslekî âmirleri de, bu hazin durum karşısında sükûtu ve hareketsizliği tercih ve Dahiliye Memurları Kanununun 24 ncü maddesi hükmünü umursamamaktadırlar.

3. 7 Nisan 1340 tarihinde neşredilen ve 40 seneden beri meriyette bulunan Köy Kanununun mecburi işleri gösteren 13 ncü maddesinin bile tatbik edilmemiş ve aynı kanunun sarih ve müeyyideye bağlanmış olan hükmüne rağmen köy okullarında öğrencilere belletilmemiş olmasının makul ve makbul sebepleri izah edilebilir mi?

Sayısı kırk bini aşan ve iptidailiğin sarih karekterini taşıyan köylerimizin kalkınması dâvasının, coşkun müdafileri görünenlere ve bu sihirli edebiyat havası içinde köylüyü, o sefil ve muztarip kütleyi uyutmak ve avutmak hülyası ile avunanlara sormak isteriz:

— Bu acıklı duruma, bu alâkasız davranış, bu sorumsuz zihniyet ile mi köyler kalkındırılacak, köylüler sefaletten kurtarılacak, muhayyel ve mevud refah şartları tahakkuk ettirilecekti?

Şu muhakkak ki, «eshabı kehif» gibi seneler senesi dalgın uykuya yatmış bir zihniyetin mümessilleri, daima ve her yerde, hüsran ile karşılaşmışlar ve kendilerini mahcubiyet ve mesuliyet batakhığından kurtaramamışlardır. Başarıya ulaşmak için: her şeyden önce, iyi niyet, istikamet, ciddî gayret, devamlı hizmet ve sonsuz bir himmet şarttır.

Şu anda biz, İçişleri Bakanlığını ilgilendiren bütün mevzularda Sayın Bakan ve teşkilâtının bu şuurla çalışacakları ve böylece ideal olan millî hedeflere ulaşma yolunu tutacakları ümit ve arzusunun şevk ve heyecanı içindeyiz.

Muhterem senatörler;

Memleketin muhtacolduğu umumi emniyet ve âsâyişin temini, huzur ve istikrarın tesis ve idamesi mevzuunda, çok mühim vazifeleri olan ve ağır mesuliyetleri deruhte etmiş bulunan polis ve jandarmayı, büyük değerlerin ve yüksek şereflerin mümessillleri olarak bu kürsüden, selâmlamak isteriz.

Bu kutsal vazifelerin, hakkiyle ifasındaki zorlukları elbette takdir buyurursunuz. Bu sebeple, komisyon raporlarında tasrih ve tesbit edilmiş bulunan ihtiyaçların isabetine, her türlü vâsıta ve imkânlarla bu fedakâr ve feragatli kuvvetlerin behemahal teçhiz ve takviye edilmeleri, terfi ve terfihleri esbab ve avamilinin

izhar ve temin olunması zaruretine biz de inanmaktayiz.

Bu teşkilât mensuplarının, geçen yıllara ait bütçe müzakerelerindeki tenkid ve temennilerimizin de şuuru ve mevzuat hududu içinde ifasını beklediğimiz ve tabiî bulduğumuz vatan ve millet hizmetlerinde, başarılı olmaları temennisi ile sözlerimize son veriyorum.

En derin saygılarımla hepinizi tekrar selâmlar ve İçişleri Bakanlığı Bütçesinin memleket ve milletimiz için hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Gruplar ve topluluklar adına konuşmalar bitmiştir. Şahısları adına konuşmalara sıra gelmiştir. (11) arkadaş söz almış bulunmaktadır. Bir ciheti hatırlatmama müsaadenizi rica ederim. Program gereğince İçişleri Bakanlığı Bütçesinin dün akşam bitmesi lâzımgelirdi. Binaenaleyh, bu 11 arkadaşın da hepsi konuşma imkânını bulurlarsa mümkün olduğu kadar kısa konuşmalarını rica ediyorum.

Söz Sayın Cavit Tevfik Okyayuz'undur.

CAVİT TEVFİK OKYAYÜZ (İçel) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar; kısa olacak mâruzatımı yapmadan, idare ve idare adamı üzerindeki büyük gerçeğe bir iki cümle ile değinmek isterim.

İdarenin her hizmet sahasındaki yeri ve değeri hepimizce yakînen bilinmektedir. Âdil bir idare nizamının kütlelere huzur ve saadet verecek mânevi ve maddi âmillerini; Devleti ve Hükümeti temsil etmek şerefinin, iftiharına yükselmiş ve bu iftihara hak kazanmış idareciler temin edebilir. Vazife ve mesuliyet aldığı memleket parçasında kendi ölçüsünde kütle adam, kendi ölçüsünde millet adam olmasını bilmiyen, bilemiyen bir idare adamının ifade etmeye çalıştığım ümit ve güven dağıtıcı bir insan olmasına hiçbir şart içinde imkân yoktur.

Emretmek için değil, hizmet etmek için vazife almak arzusu, bir idare adamının hukukî hayatına, vazife hayatına hâkim fikir olmalıdır. Her şart içinde ve mutlaka idarenin dehşetini değil, şefkatini hâkim kılmayı bir meslek ahlâkının büyük ideali içinde kıymetlendirmeyi bilmek, idare adamlarının bu millete hayırlı ve yararlı olabilmeleri için yürekten bağlanacakları bir inan ve bir ideal kuvveti taşımalıdır. Ben bu ölçü içinde İçişleri Bakanlığının bilhassa vaziliklere getireceği idareciler için her şeyden evvel, idarenin bu fikrî, mânevi ve ahlâkî vasıflarına hükmedebilen insanları dikkatle tesbit etmesi icabettiği hususuna işaret etmek istiyorum.

Yoksa evi ile dairesi arasındaki yoldan ve yazık ki, kapısında polis ve jandarma bekletmekten başka âlemi olmıyan bâzı idarecilerin, memleketin maddi ve mânevi cihazlanmasında müspet bir emekleri geçeceğine asla inanmıyorum. İdareyi kütlelerin sevgi ve güveninden mahrum eden bu türlü idare adamlarının mevcudiyeti az dahi olsa memleketi candan seven insanlara hakikaten ıstırap vermektedir. Bu ciheti böylece arz ve ifade ettikten sonra, Hükümet programından tek bir noktaya değinecek ve İçişleri Bakanlığının bu hususta da yapıcı alâkasını istirham edeceğim. Hepimizin bildiğimiz gibi Anayasamız (Devlet, çalışanların yaptıkları işe uymaktan ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır) demektedir.

Ben haklı bir endişe içinde soruyorum; bu gerçek her hizmet sahasında sağlanabiliyor mu?

Aziz arkadaşlarım,

Hükümet programında küçük dâhiliye memurlarının adalet ölçüleri içinde haklarının verilebilmesi bahsinde bir hüküm getirmiş ve hepimizi sevindirmiştir. Ama ne yazık ki, bugüne kadar bu istikamette müspet bir gelişme olmamıştır. Hükümet programındaki bu hükmü izninizle aynen okuyacağım: (İçişleri Bakanlığı personeli ile ilgili meselelerimizi hassasiyetle izliyeceğiz. Bu arada yıllardan beri kadrosuzluk yüzünden büyük ıstıraplar çeken küçük dereceli memurlarının kadro ve intibakları mevzuunu önemle takibedeceğiz.)

Aziz arkadaşlarım, güler yüzlü bir idarenin, hizmetinde olduğumuz milletimize getireceği saadet ve huzuru verebilmesinin ilk şartı, bunu yaratacak insanların gülebilmesidir. 32 senedir kadrosuzluk yüzünden terfi edemiyen bir memurun içine düştüğü imkânsızlıklar içinde, gülmeyi unuttuğunu söylemek tahmin ederim ki, mübalağalı bir ifade olamaz. Bu kürsüden evvelce de beyan ve ifade etmeme rağmen bir gerçeği olduğu gibi yeniden tesbit ve tevsik edebilmek için şu malûmatı vermeyi faydalı buluyorum : Torul kazası Nüfus Kâtibi 26 sene; İn-

cesu kazası Nüfus Memuru, 32 sene; İskende nahiyesi Nüfus Memuru 20 sene; Belişeli nahiyesi Nüfus Memuru 21 senedir terfi edemiyen küçük dereceli dâhiliye memurlarından bâzılarıdır.

Ben haklı olduğuma inanarak; Hükümetin bilhassa İçişleri Bakanının programda vaat ettikleri hassasiyeti biran evvel göstererek, Meclisteki bulunan bu kanunun öncelik ve ivedilikle görüşülmesine gayret sarf etmesini bilhassa istirham ediyorum.. Hükümetlerin hukuki hüviyetlerine hâkim olması tabiî bulunan şefkat ve koruyucu gücünden bu muztarip insanların kanuni ve âdil ölçüler içindeki haklarına biran evvel kavuşturulmalarını beklemek hakkımızdır.

Aziz arkadaşlarım, memlekete güven vermekte büyük önemi açık olan emniyet hizmetlerinin görülebilmesinde çok mühim olan bir gerçeğe daha dokunacak ve konuşmamı bitireceğim.

İçinde bulunduğumuz malî sıkıntıya rağmen, memleketin her sahadaki saadet ve huzurunda birinci plânda mühim olan emniyet ve asayişin korunabilmesi için İçişleri bütçesine hepimizin bildiği gibi, Jandarmamız ve Emniyet Genel Müdürlüğünümüze vasıta temin etmek üzere tahsisat konmuştur. Fakat ne yazık ki, Devlet Malzeme Ofisi bu vasıtaları döviz imkânsızlığı ve gerekli canlı ve yapıcı tedbir ve tertiplerin alınamaması yüzünden temin edememektedir. Bu hal hakikaten üzücü ve ıstırap vericidir. Bu hizmetin büyük ehemmiyeti göz önüne alınarak, Hükümet bu vasıtaları aziz ve değerli zabıtamıza mutlaka temin etmelidir. Kanaatince İçişleri Bakanının ve Hükümetin bu hususlaki yapıcı gayretleri, memlekete huzur ve güven getirici olması bakımından çok elzem ve faydalıdır.

Kısa mâruzatımı burada bitiriyor, aralarından gelmenin saadetini daima ve şerefle muhafaza ettiğim İçişleri Bakanlığının bütçesinin memlekete hayırlı olmasını diliyor. Cumhuriyet Senatosunu ve değerli arkadaşlarımı hürmetle selâmlıyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Mehmet Ali Demir.

M. ALİ DEMİR (Tunceli) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlar, Muhterem Bakan ve güzide erkânı :

Bütçesinin müzakeresi yapılmakta olan bakanlık kuruluş ve görevleri itibariyle re'sen ve dolayısiyle birçok sorumluluklarla yükümlüdür. Vatandaşların hak ve hürriyetlerinin korunması, toplumun huzur ve düzeninin sağlanması, bu Bakanlığın esas görevleri arasındadır. Taşrada Hükümet adına bu görevi ifade eden idarecilerimize büyük sorumluluklar terettübetmektedir. Hükümetin başarısının âmme intikali, fertlerde değerini bulması ancak, muhitinde sevgiye dayanan bir otorite kuran idare âmirlerinin yetişmesi ile mümkündür. İyi idareciler vatandaşın karşısında değil, daima onların yanında ve yardımcı durumda olanlarıdır. Burada birkaç cümle ile de idare âmirlerinin vazife anlayışlarının nasıl olması lâzımgeldiğinde değinmek isterim. İhtilâl sonrası milletin çoğunluğu ile kabul edilen bir Anayasa ile hizmete başlamış bulunuyoruz. O kadar ki, iktidarda bulunan hükümetler vaktiyle şikâyet konusu yaptıkları şeyleri tekrarlarsa o kimselerin samimiyet derecelerini yüksek takdirlerinize bırakmakla yetineceğim. Artık memleketi ıstıraba sevk eden tefrik zihniyeti yaratarak vatandaşları kamplara götüren düşüncelerin karşısında olmalıyız. Tefrik zihniyetini ortadan kaldıracak ve insanları bir araya getirmenin yegâne unsuru ve bu unsurun en büyük tatbikçisi de İçişleri Bakanlığıdır. Durum bu olunca ayırmaların ortadan kaldırılması, vilâyetlerde idare âmirlerine düşen bir görevdir. İdare âmirleri bağlı bulundukları İçişleri Bakanlığının başında bulunan Bakanın siyasi görüş ve anlayışına göre hareket etmelidir. Devirler, iktidarlar, bakanlar ne olursa olsun hangi partiden bulunursa bulunsun, idare âmirlerini kendilerini yalnız kanunların emrinde kabul etmelidir. Fakat ne acıdır ki, yıllarca bu tutumun acısını birlikte yaşadığımız halde İhtilâle kadar devam edip gelen kötü alışkanlıklarda bugün dahi kurtulamıyarak devam ettirilmektedir. Bu konuda bir değil, vakit müsaidolsa bin misal verebilirim. Artık nakiller tâyinler terfiler değişmiyen hangi istikametten gelirse gelsin etki yapamıyacak şekilde sağlam prensiplere bağlanmalıdır. Bugüne kadar prensiplerinden yoksun çeşitli yönlerden gelen baskılardan kurtulamıyan Bakandan ve bakanlardan istenilen hizmeti beklemek şöyle dursun hizmeti düşünmek dahi mümkün değildir.

İdare âmirleri yurt sathında nerelerde ne müddetle vazife görecekleri bir kaymakamın vali muavini, vali ve şube müdürü müsteşar ve müsteşar muavini olması için hangi kademelerden geçmesi meslekten ne kadar hizmet etmesinin gerektiği meslek hayatındaki sicili yayınladığı eserler, nazarı itibara alınarak yapılmalıdır. Asgari 5 - 10 sene meslek hayatı olan bir kimse her yönü ile bu kimselerden kat ve kat üstün olan hizmet süresi birincisinden fazla bulunanlar bir kenara itilir. Diğerleri tercih edilirse o vakit meslek mensubu arasında tesanüt sağlanamaz. Artık testiyi kıranla dolduranın bir olmadığını ispat etmek lâzımdır. böyle devam ettiği müddetle meslek mensupları arasında vazife aşkı da kalmaz.

Şahsi kanaatim odur ki, Bakanlığın üzerinde duracağı en önemli konulardan biri bu olacaktır. Meslekten olmıyanların vali olmaması üzerinde durmak istemiyorum. Zira onu asla tasvibedenlerden değilim. Sayın Bakanın bu hususta basına intikal eden beyanları, meslek mensupları arasında büyük bir memnuniyet yaratmıştır. Bu beyanlarının yalnız gazete sütunlarında kalmamasını tatbikatta yerini bulması bizleri o vakit memnun edecektir. Şu hususun da temenniler arasında yer almasını kısa zamanda gerçekleştirilmesini arzu etmekteyiz. Bugün gerek Bakanlığın merkez teşkilâtında, gerek yurt sathında vazife gören bilûmum idare âmirlerinin tabiî kaymakamlarının ve kaymakam seviyesinde olanların kardekslerindeki hususların dökümü yapılır, kardekslerindeki durumları halen vazife gören valilerin üstünde olanlar var ise, hakları derhal teslim edilmelidir. Vali olacaklar da bilmelidir ki, her devrin adamı olduğu ve her devirde başka siyasi görüşe sahip bulunduğu müddetçe o makamda kalamıyacaklarını ancak, bu gibi makamlara gelebilmek için birçok kademeleri aşmak ve bâzı yönlerde başarı kaydetmekle mümkün olabileceğini bilmelidir.

Muhterem arkadaşlarım, bu memleket bugün için çeşitli problemlerle karşı - karşıyadır. Mevcut problemlerin çözülmesi için birçok yollar mevcuttur. Şahsi kanaatim odurki, en büyük problem 67 vilâyetimizde iş bilir kabiliyetli dürüst vatandaşa tepeden bakmıyan, vatandaşların siyasi görüşüne göre hizmeti ayarlamıyan, ömrünü masa başında ve arkadaşımın da dediği gibi vali konağında geçiren değil, köylü ve vatandaş arasında geçiren valilerin bulunup tâyin edilmesi ile mümkündür. Buna en iyi misali bugün Doğunun en büyük pilot bölgesi bulunan Muş vilâyetinde büyük bir aşk ve imanla çalışan Vali Sayın Etem Boysan'ı misal verebilirim. Temennimiz her vilâyette bir Etem Boysan gibi bir valinin bulunmasıdır.

Diğer bir husus vatandaşa dairelerde delâletsiz iş yapmanın telkin edilmesidir. Artık bir dilekçenin bir makama verilişinden dahi her hangi bir kimsenin delâleti olmamalıdır. Bu yollar kapatılmalıdır. Vatandaşı bu yola götüren husus da birçok dairelerde işin sürüncemede bırakılmıştır. Evet bir vatandaşın dilekçesine en geç 15 gün içinde cevap verilecektir, diye Anayasada yerini bulmuştur. Acaba bu husus hangi bakanlıkta hangi genel müdürlükte, taşrada tatbik edilmiştir. Rakamları konuşturduğunuz zaman emin olunuz ki, hakikatler % 5 i geçemez ve bu gidişle de geçemiyecektir.

Jandarma Genel Komutanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğünün çalışmalarına da birkaç cümle ile değinmek isterim. Emniyet, asayişle görevli ve zamanla mukayyedolmadan gerek Emniyet Teşkilâtında, gerek Jandarma Genel Komutanlığında büyük bir aşk ve imanla vazife yapanların yanında az dahi olsa vazifelerini menfaat karşılığı yapanlar bulunabilir. Bu anlayış içerisinde vazife görenlere imkân verilmemelidir. Bilhassa kaçakçılıkla ilgili olayların raporda yer aldığı gibi geçmiş yıllara nazaran azalmasının bir hakikat olmadığı, azalmanın hudutlarımızdaki kaçakçılığın men'i ile görevli kimselerin kaçakçılarla menfaat karşılığı yaptıkları protokol sayısının çoğalmasında aranmalıdır. Yurdun muhtelif ve bilhassa mahrumiyet bölgelerinde vazife gören astsubay ve uzatmalı çavuşların içinde bulundukları maddi sıkıntı bertaraf edilmelidir. Alt kademelerde vazife gören bu fedakâr kimselere Hükümet yardım elini uzatmalıdır.

BAŞKAN — Sayın Demir; vaktiniz dolmuştur, bağlayınız.

MEHMET ALİ DEMİR (Devamla) — Peki. Bilhassa yarınından emin olmıyan uzatmalı çavuşların durumu teminat altına alınmalıdır.

Aynı şekilde köylerimizde büyük bir şevk ve imanla çalışan köy kâtiplerinin durumu da ıslâh edilmelidir. Konuşmamı bitirirken bir hususa temas etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım; dün muhalefet partisi adına konuşan bir arkadaşım Sayın İçişleri Bakanının İstanbul'da bulunan emniyet teşkilâtı hakkında kendini müdafaa etmek için değil, inandığımı söylüyorum...

BAŞKAN — Sayın Demir; o Bakana ait bir şeydir.

MEHMET ALİ DEMİR (Devamla) — Bir cümle; inanışımı söyliyeceğim. Bir bakan muhterem arkadaşlarım, vicdanının sesini duyarak reyini o istikamette kullanmışsa o bakanı takdir etmek lâzım. Çünkü bakanlığının ve mevzuu bulunan bir vilâyetin üzerinde bulunan bir şaibeyi kaldırmak içindir. Fakat...

BAŞKAN — Vaktiniz geçmiştir efendim.

MEHMET ALİ DEMİR (Devamla) — Vicdanının sesini duymadan arkadaşlarım, reyini o istikamette kullanmıyanlara acımak lâzımdır. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın İnceoğlu.

M. YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar) — İçişleri Bakanlığı Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, ve kıymetli Bakanlık erkânı; vaktin darlığı sebebiyle yapılmasını temenni ettiğim hususlar hakkında Sayın İçişleri Bakanlığının ne düşündüğünü öğrenmek maksadiyle teferruata girmeden konuşmamı kısa temenni ve sualler halinde arz edeceğim.

1. — Halen yürürlükte olan köy kanununa göre 20 liradan fazla salma parası alınamadığından ve köyün en fakir mükellefinden dahi 20 lira alındığı halde köy bütçesi köyün mecburi ve zaruri ihtiyaçlarını karşılıyamadığından bu hususta ne düşünülmektedir.

2. — Köylünün bizzat kendilerinin yapabilecekleri hizmetleri dahi yapamadıklarından ekseri köylerde çamurdan pislikten geçilemediğinden ve çoklarının maalesef bir helâsı dahi bulunmadığından bu hizmetlerin gördürülmesi için ne düşünülmektedir.

3. — Köylerimizin en mübrem ihtiyaçlarından biri olan telefona kavuşturulması için ne çare düşünülmektedir.

4. — 1929 tarih 1379 sayılı Kanun şehir ve kasabalarla köyler ve karakollar arasında tesis edilmiş ve edilecek olan telefonların PTT İdaresi tarafından işletilmesini âmir olduğundan bu hususta Ulaştırma Bakanlığı ile şimdiye kadar ne gibi teşebbüslere geçilmiştir veya ne düşünülmekte olduğunun açıklanmasını rica ediyorum.

Muhterem arkadaşlarım; bu hususta İçişleri Bakanlığı ile Ulaştırma Bakanlığının cevaplandırılması için takdim ettiğim bir sözlü soruya Ulaştırma Bakanı lûtfettikleri cevapta malî imkân bulamadıklarından yapamadıklarını söylediler. Ben bu fikre iştirak edemiyorum. Gayret edilmiş olsaydı 35 seneden beri peyderpey yapılmış olsa bile şimdiye kadar tamamlanması icabederdi.

Bu iş sanıldığı kadar zor bir iş değildir. Bir misal arz edeceğim. 1949 - 1950 yıllarında çalışkan bir kaymakam Emirdağı kazasının her köyüne yani 96 köye telefon tesisatı yaptırmıştı. Fakat bilâhara bakımsızlık yüzünden hatlar bozuldu. Köy odalarında yalnız telefonu kaldı.

Yani, demekki istenirse köyler kendi imkânları ile yapabileceklerdir. 35 sene evvel yapılmış olan kanunun öngördüğü ve 20 nci Asrın en medeni ihtiyaçları olan telefona kavuşturmak zamanı çoktan gelip geçmiştir.

5. — Yeniden idari taksimat yapılacağı mülâhazasiyle yıllardan beri yeni nahiyeler kurulmadığından bu hususdaki hazırlıklar da ne safhadadır.

6. — Nahiye müdürlerinin vazife ve salâhiyetlerinin artırılması için ne düşünülmektedir.

7. — Belediyelerimizin hemen hepsi borca batık müzayaka içinde olduklarından bu hususta ne düşünülmektedir.

8. — Jandarma Karakollarında er miktarı çok az olduğundan karakollardaki er adedinin artırılması ve erlerin tayın bedellerinin de artırılmasını bir zaruret olduğundan bu hususta ne düşünülmektedir.

9. — Birçok sinema filimleri terbiyevi olmaktan çıkarak gittikçe açılmakta ve alüfte bir şekil almakta olduklarından bu hususta bakanlıkça ne düşünülmektedir.

10. — Hudutlarda kaçakçılığın önlenmesinin bugünkü emniyet tedbirleri ile mümkün olmadığını duymaktayız. Hükümet bu hususta ne düşünmektedir.

11. — Kumar içtimai bünyemizi kemiren bir âfet olduğu birçok mel'anetlere ve sefaletlere sebebolduğu malûmdur. Bu sebepler kumar oyna-

tan bir kahve kapatıldığı halde kumar oynatan kulüplerin de kapatılması için bir mevzuat değişikliği düşünülmekte midir.

Kahvehanelere konulan Rulet ve masa topları da çocuklar için kumardan daha az zararlı değildir.

12. — Mahkeme teşkilâtı bulunmıyan nahiyelerde nüfus memurluğu faydadan ziyade bir külfet ve zarar teşkil ettiğinden nahiyelerden kaldırılarak kazaya getirilmesi için bir kanun teklifi getirileceği senelerce evvel yetkili makamlarca vadedilmiş olduğu halde şimdiye kadar böyle bir kanun teklifinin getirilmemesi sebebi nedir?

13. — Trafik kazaları şdförlerin vardiyeli olarak çalıştırılmayıp bir şoförün gece gündüz çalışmak suretiyle uykusuz kaldığından ileri gelmektedir. Bence ve konuştuğum şoförlere göre bu iş gayet basittir. Şoförün elindeki belgeye gece çalıştığının gündüz işaret konması ile mümkündür. Bakanlık bu hususta ne gibi tedbirler düşünmektedir.

14. — Birçok kazaların jandarma komutanı ihtiyacı astsubaylar tarafından idare edilmekte olması şikâyet ve sızlanmaları mucibolduğundan bu ihtiyaç ne zaman karşılanacaktır.

Muhterem arkadaşlar; şu hususu da arz etmeden geçemiyeceğim. Seçim bölgem olan Emirdağlılar 1956 yılında kurdukları dernek vasıtasiyle yaptırdıkları bir binayı Millî Müdafaaya terk ettiklerinden astsubay okulu yapılmıştı. Bu bina ihtiyaca tam gelmediğinden 1960 yılında Millî Müdafaa Vekâleti ek bir bina daha yaptırmak için ihale edildi. Bodrum kat ve birinci kat yapıldı fakat üzeri örtülemeden kaldı. Kar ve yağmur altında havai tesirlerle yıpranmaktadır.

Bilâhara jandarmaya terk edilerek bu bina jandarma astsubay okulu haline getirildi. Fakat jandarma teşkilâtının tahsisatı olmadığından bu bina ikmal edilemedi. Yarım kalmış inşaatlara öncelik tanınarak bu binanın ikmal edilmesini veya bu senelik çatısı tamamlanarak üzerinin kapatılmasını bilhassa rica ediyorum.

İçişleri Bakanlığı bütçesinin memlekete hayırlı olmasını temenni eder ve Bakanlığa muvaffakiyetler dilerim. Hürmetlerimle (Alkışlar)

BAŞKAN — Buyurun Sayın Ayrım.

YUSUF ZİYA AYRIM (Kars) — Muhterem Başkan, kıymetli arkadaşlarım; Sayın Bakan ve erkânı, Üçüncü İnönü Hükümetinin 1965 yılı İçişleri Bakanlığı bütçesi görüşülürken Doğu - Anadolu illerinde devam eden hayvan hırsızlıkları sayısının son yıllarda artarak vatandaşlar arasında huzursuzluk yarattığını arz etmiştim. O zamanın Sayın İçişleri Bakanı vermiş oldukları cevapta Cumhuriyet Senatosunun 28 . 1 . 1965 günlü tutanağının 440 ncı sayfasında ifade buyurdukları gibi Kars'ta 12, Ağrı'da 27, Van'da 36, Hakkâri'de 14 hırsızlık ve çapulculuk olduğunu beyan etmişlerdir. Hakikat hiç de böyle değildir. Muhterem senatörler, edindiğim malûmata göre yalnız Kars vilâyetinde 1964 yılında hayvan hırsızlıkları sayısının 12 ye karşı 200 ün üstünde olduğunu söylersem hayret etmeyin. Vilâyet makamları, bölgelerinde zuhur eden hâdiseleri yukarıya intikal ettirmemekle büyük bir hata işlediklerinin farkında değil midirler? Sayın İçişleri Bakanı ve Hükümet Başkanından istirham ediyorum, geçimini hayvancılıktan temin eden Doğu köylüsünün bu mühim endişesinin bertaraf edilmesi meselesi üzerinde durulsun.

Muhterem senatörler, bu hususta sizleri tenvir bakımından bir açıklamada bulunacağım. 1953 yılında kurulmuş bulunan Iğdır Devlet Üretme Çiftliğinde 1961 yılından itibaren hayvan hırsızlıkları başgöstermiştir. 1962-1963 yılları arasında bu çiftlikten 35 montafon damızlık inek, bir boğa, bir arap aygır, kısrak ve 12 montafon tosun çalınmıştır. Kıymeti yüz bin liranın üzerinde bulunan bu hırsızlıkların âkibeti ve failleri henüz belli değildir. Bu durumu gören Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü nihayet ordu ile temasa geçerek bu malların çalınmasını önlemek amaciyle erata koğuş temini, iki tarafa karakol yaptırma ve subay ve astsubaylara lojman temin etmek suretiyle bir bölüğün bu çiftlikte iskânını sağlamış ve bu suretle hayvan hırsızlığının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Arkadaşlar, şimdi Sayın Bakana soruyorum, her şahıs köy ve kasabalarda hayvanlarını korumak için bir bölük asker nereden bulsun?

İkinci bir mevzu da, memleketin iktisadi durumu üzerinde mühim bir tesiri bulunan hayvan mahsullerinin Doğu ve Güney - Doğu illerinden büyük bir serbesti içerisinde komşu devletlere kaçırılmasıdır. Bu duruma bizler de seyirci olarak bakmaktayız. Acaba bütün milletçe

bilinen bu derde hangi Hükümet çare bulacaktır diye bekliyoruz. Üçüncü Koalisyon Hükümetinin İçişleri Bakanı kaçakçılığın nisbeten önlenmesi için hudut vilâyetlerimize pazarlar açılacağından bahsetmişti. Acaba bu pazarların kurulması hakkındaki çalışmalar ne merkezdedir?

Muhterem senatörler, müsaadenizle esasa geçiyorum. Bölgem bulunan Kars'ta geçen sonbaharda vukubulan büyük soygun hâdisesinin müsebbiplerinden bir tanesi hariç, diğerlerinin yakalanması il jandarma kumandanlığının şahsi gayretleri neticesidir ve jandarmaya yeni bir imkân sağlanmamıştır. Yapmış olduğum yeni bir seyahatte gördüm ki, bu faillerin yakalanması halk arasında büyük bir memnunluk yaratmıştır. Yalnız üç bin kilometre telefon şebekesi bulunan bir vilâyete 17 kilometrelik telefon teli tahsisi yeni telefon şebekesi kurulması şöyle dursun, eskilerin tamirini bile karşılamaktan çok uzaktır. Asrımızda sopa ile asayişi temin mümkün olmıyacağına göre, halkımızın bölgelere nazaran belli olan sosyal dâvalarının ele alınması diğer taraftan geniş bir çapta memleket asayişini teminle görevli bulunan jandarma teşkilâtının aşağıdaki imkânlara sahibolması lâzımdır.

Jandarma subay, astsubay ve uzatmalı çavuşların kıta tazminatından faydalandırılmaları,

Er mevcudunun artırılması, telsiz ve telefon şebekesinin ıslahı.

Bilhassa Doğu'da motorize kuvvetlerin hiç olmazsa çapulcu ve eşkiyalar seviyesine ulaştırılması.

Hudut ilçelerimizdeki jandarma kumandanlarının muhakkak subay olarak tâyinini arz eder, 1965 yılı İçişleri Bakanlığı bütçesinin memleketimiz ve milletimiz için hayırlı olmasını temenni eder, hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, İçişleri Bakanlığı bütçesi üzerinde dört arkadaş grupları ve toplumları namına konuşmuşlardır. Dört arkadaş da kendi şahısları adlarına konuşmuşlardır. Bu suretle 8 arkadaş konuşmuş bulunmaktadır. Şimdi iki tane kifayet takriri vardır.

SUPHİ KARAMAN (Tabiî Üye) — Bu kifayetlere, Bakanın sorulara cevapları da şamil olacak mıdır?

BAŞKAN — Hayır efendim. Dün zaten böyle bir karar alındı, teamül de bu şekilde olduğu için soruları tevcih edebilirsiniz. Takrirleri okutuyorum.

Cumhuriyet Senatosu Yüksek Başkanlığına

İçişleri Bakanlığı bütçesi üzerindeki müzakerelerin yeterliğinin oya konmasını arz ve teklif ederiz.

Samsun	İzmir
Fethi Tevetoğlu	Ö. Lûtfi Bozcalı

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İçişleri Bakanlığı üzerinde (6) Senatör konuşmuştur.

Mesele aydınlanmıştır. Müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

İzmir
Hilmi Onat

HAZIM DAĞLI (Çankırı) — Kifayetin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Dağlı, kifayet aleyhinde.

(Soldan, söz alan kaç kişi vardır, sesleri) İsimleri okuyorum. İsmail Yeşilyurt, Niyazi Ağırnaslı, Akif Tekin, Sakıp Önal, Fehmi Alpaslan, Ömer Ucuzal, ve Hazım Dağlı.

HAZIM DAĞLI (Çankırı) — Muhterem arkadaşlar, bâzı dokunulmıyan meselelere dokunacak arkadaşlar vardır. Arkadaşlar dikkat ettim zaten 5 er dakika müddetle konuşmaktadırlar.

BAŞKAN — Onar dakika olarak konuşmaktadırlar.

HAZIM DAĞLI (Devamla) — Onar dakika müddet veriliyor o başka. Fakat, birçok arkadaşlar konuşmalarını 5 dakikada bitirmektedirler, birçok konuşacak arkadaş da şu anda yoktur. Binaenaleyh, birkaç arkadaş için kifayeti müzakereye gidilmemesini dilerim, hürmetlerimle.

BAŞKAN — Efendim, kifayet önergesini oyunuza sunacağım. İçişleri Bakanı tabiî konuşacak, o zaman sualler tevcih edilebilir. Bakandan sonra da bir senatörün konuşması İçtüzük icabıdır. Tabiî önerge kabul edilirse, kabul edilmezse müzakereye devam edeceğiz.

Müzakerenin kifayetini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Müzakerenin kifayeti kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Bakan.

İÇİŞLERİ BAKANI İSMAİL HAKKI AKDOĞAN — (Yozgat Milletvekili) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun muhterem üyeleri şahsım ve Bakanlığım mensupları adına hepinizi hürmetle selâmlarım. Burada İçişleri Bakanlığının ve ona bağlı Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü bütçesinin bir bütün halinde müzakeresi sırasında gerek grup sözcüsü arkadaşımızın, gerekse şahısları adına konuşan arkadaşlarımızın, Bakanlığımıza karşı göstermiş oldukları hüsnü kabul ve iltifatkâr sözlerinden dolayı teşekkürlerimizi, şükranlarımızı ve minnetlerimizi arz ederiz.

Burada yapılmış bulunan tenkid ve dilekleri dikkatle dinledik ve kaydettik. Tenkidlerin ışığı altında bütün işlerimizi yapacak ve dileklerin de biran evvel yerine getirilmesi için elimizden gelen gayretleri sarf edeceğiz.

Muhterem arkadaşlar, memleketin idaresi, emniyet ve asayişi üzerinde en mühim vazifeyi almış bulunan İçişleri Bakanlığı, bu vazifeyi bihakkin yerine getirebilmek için elinden gelen bütün imkânları seferber etmiş durumdadır. Demokrasinin memleketimizde yerleşmesi ve kalkınmamızın temin edilebilmesi için ilk şartın, memleketimizde huzur ve asayişin yerine getirilmesi olduğuna kaani bulunmaktayız. Her türlü yatırımın yapılabilmesi için vazife almış bulunan idare âmirlerinin vazifelerini bihakkin yerine getirmesi lâzımgeldiğine de inanmaktayız. Memleketimizde sulh ve sükûnun, birlik ve beraberlik içinde yaşamanın, vatandaşlara eşit, tarafsız muamele yapılmasının lâzım ve şart olduğuna kaani bulunmaktayız. Bu bakımdan sözlerime başlamadan evvel şu hususu peşin olarak ifade etmek isterim ki, Koalisyon Hükümeti ve Bakanlığımız programında yer alan bu hususları yapmak için her türlü gayreti sarf edecek ve bu memlekette tarafsız idareyi mutlaka kuracaktır.

Muhterem arkadaşlar, sorulara, konuşan arkadaşlarımızın konuşma sırasına göre cevap vermek istiyorum. Tabiîdir ki, ilk konuşan arkadaşların sorularına cevap verildiği zaman bilâhara konuşmuş olan arkadaşların da suallerinin bir kısmına cevap verilmiş olacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi Grup sözcüsü Eşref Ayhan arkadaşımızın konuşmalarına, tenkidlerine karşı görüşlerimizi arz ediyorum.

Yeni bütçemizin eski bütçemizden pek farklı olmadığı ve bâzı noktalarda ufak tefek farklar bulunduğu yolundaki görüşüne maalesef iştirak etmemiz mümkün değildir. İçişleri Bakanlığı bütçesinin Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bütçesi ile birlikte, geçmiş yılların bütçe yekûnlarına bir nazar atfedildiği zaman hiçbir artış kaydetmediği gözükür. Bir misal olarak, geçen yılki bütçe ile, daha evvelki yılın bütçeleri arasında bir mukayese yapıldığı zaman, sadece Bütçe Karma Komisyonunda Emniyet Genel Müdürlüğü bütçesine ilâve edilen bir kısım hariç, tek bir rakam farkı bulunmadığı görülür. Yani, 1963 bütçesi ile, 1964 yılı bütçesi arasındaki fark, sadece binde 2 onda 9 dur. Reddedilen bütçe ise, gene aynı rakamları ihtiva etmektedir. Reddedilen bütçeden sonra Koalisyon Hükümetimiz tarafından hazırlanmış bütçe ise, reddedilen bütçeden tam 52 milyon lira farklı bulunmaktadır. Bu artış, reddedilen bütçeye nazaran yüzde 8 dir. O halde Koalisyon Hükümeti, memleketin kalkınmasında, huzur ve asayişin temininde en önemli vazifeyi deruhde eden İçişleri Bakanlığının, bu vazifelerini bihakkin yerine getirebilmesi için lüzumlu tahsisatı bu bakanlıktan esirgememiştir. Temenni ederiz ki, Yüce Senatomuzun ve Millet Meclisinin de bu ilgi ve alâkayı bizlere fazla görmiyeceği kanısındayım.

Muhterem arkadaşlar, vasıtalar için gerek İçişleri Bakanlığı, gerekse Jandarma Genel Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğü bütçelerine konan tahsisat 15 milyon lirayı aşkın bulunmaktadır. Bu ayrılan tahsisatın, zamanında vasıtaya inkılâbedilmesi yani, bu vasıtaların alınabilmesi Bakanlığımızın en önde gelen gayelerindendir. Burada konuşan değerli arkadaşlarımızın da ifade ettiği gibi, bunun kâğıt üzerinde kalmaması, bu tahsisat ile lüzumlu vasıtaların alınması lâzımdır. Bakanlığımız bu endişeden hareket ederek tahsisatın bütçe taslağına konmasını mütaakıp harekete geçmiş ve Bütçe Komisyonunda da bu miktarlar kabul edildikten sonra Maliye Bakanlığına her üç teşekkül için ayrı ayrı yazılar yazmak suretiyle bu vasıtaların bize ne zaman ve ne miktarda verileceğini sormuştur. Maalesef yapmış olduğumuz temaslar neticesinde bu vasıtaların bize tam olarak verilmesinin mümkün olmadığı gözükmektedir. Maliye Bakanlığının vasıtalar için yatırım olarak 500

bin dolârlık bir döviz tahsisi yaptığını öğrenmiş bulunuyoruz. Aşağı - yukarı altı milyon lira civarında. bütün bakanlıkların ihtiyacı için sadece bizim Bakanlığımızın ihtiyacı 15 milyon civarında bulunduğuna göre bu döviz tahsisini tamamen bize vermiş olsalar dahi, bu vasıtaları almak imkânı yoktur. Ancak bu durum karşısında bu vasıtaların nasıl alınabileceği hususunu inceledik, ya Hükümetçe yeniden bir döviz tahsisi yapılması, yahut da Maliye Bakanlığının müsaadesi ile iç piyasadan bunların Bakanlığımız tarafından mubayaa edilmesi lâzımgelmektedir. Bu her iki yolda da vasıtaların temin edilebilmesi için elimizden gelen gayreti göstereceğiz ve inşallah bunları almaya muvaffak olacağız.

Toplum zabıtası meselesi; muhterem arkadaşlarım; değerli arkadaşlarımızın da ifade ettiği gibi, bu ihtiyacımız uzun zamandan beri kendini kudretli ve kuvvetli olarak hissettirmektedir. Bilhassa toplantılar, mitingler ve bâzı teşekküllerin diğer teşekküllerin hattı harekâtından doğan reaksiyonları dolayısiyle bu işte yetişmiş, bilgi sahibi olmuş ve lüzumlu vasıtalarla teçhiz edilmiş bir polis birliğinin zarureti kendisini göstermiştir. Bu bakımdan «Toplum Zabıta Kanun tasarısı» ismi altında bir tasarı Yüce Meclise sevk edilmiş durumdadır. Tasarı kanunlaştığı takdirde İzmir, İstanbul, Ankara, Adana ve Zonguldak vilâyetlerimizde vazife görecek olan bu teşekkül, kendilerine verilecek yeterli bilgi sayesinde uhdesine tevdi edilecek vazifeleri bihakkin yerine getirebilecek kabiliyet ve nitelikte olacaklardır. Arzumuz bu kanun tasarısının biran evvel çıkması ve kanunlaşmasıdır. 1 500 kişilik bir kadroyu ihtiva etmektedir. Bu yıl tasarı kanunlaştığı takdirde 500 kişilik kısmı tertip ve tanzim edilecek ve 1966 yılında da bin kişilik kadro verilmek suretiyle vazifeye devam edebileceklerdir.

İl İdaresi Kanununun bâzı valilere tanıdığı hakların ve salâhiyetlerin, bâzı maddelerinin bilâhara çıkan kanunlar dolayısiyle tahdidedilmiş olması, valilerin uhdelerine tevdi edilmiş olan vazifeleri bihakkin yerine getiremedikleri müşahade edilmiş ve sayın arkadaşlarımızın da belirttiği gibi, Aydın Bolak ve Ekrem Alican arkadaşlarımız bir kanun teklifi Meclise vermek suretiyle 442 sayılı Kanunla verilen hakları tahdideden diğer kanunların topyekûn kaldırılmasını istemişlerdir. Bu kanun teklifine Bakanlığımız aynen iştirak etmektedir. Ayrıca Hükümet programında da sarahaten yer almış bulunduğu gibi, yatırımlarla koordinatör durumunda olan valilerin yetkilerinin sırf bu yönden artırılması lâzımgeldiği ve müessir bir duruma getirilmesinin lüzumu Hükümetçe de kabul edilmiştir. Bu yolda kanun tasarıları hazırlanmaktadır.

En kısa zamanda bu tasarılar Yüksek Meclise tevdi edilecektir.

Muhterem arkadaşlar, İstanbul Polis Teşkilâtında evvelce cereyan eden bir hâdise hakkında Mecliste geçen müzakereler esnasında şahsan Bakan olarak bu araştırmanın yapılmasına müspet oy kullanmış bulunmam, arkadaşımız tarafından tenkid edilmiş durumda ve hattâ istifa etmekliğim lâzımgeldiği yolunda da bir mütalâa eklenmiş bulunmaktadır.

Bu mütalâa ve görüşe o gün Mecliste yapmış bulunduğum çok kısa bir konuşmayı Yüksek huzurlarınızda okumak suretiyle cevap vermiş olacağım.

Çok muhterem arkadaşlar, İ. Etem Kılıçoğlu arkadaşımızın Yüksek Riyasete vermiş olduğu takrir üzerine açılmış bulunan bu müzakerede, Hükümet adına İçişleri Bakanı olarak söz almak niyet ve gayretinde değilim. Ancak konuşmaları da yakınen takibetmenin, mesuliyet sahibi olan bir kimse olarak üzerime farz olduğu kanaatiyle, takibediyordum.

Burada konuşan arkadaşlarım Bakanın konuşması zaruretine işaret etmeleri ve kendilerine bilgi verilmediği için, karanlıkta bırakıldıklarını iddia etmeleri üzerine, bu noktalar üzerinde biraz fazlaca durmak suretiyle, çok kısa olarak görüşlerimizi Yüksek Heyetinize arz edeceğiz.

Hepinizin malûmu olduğu üzere, bu hâdise, şikâyet üzerine, basında yer alan birçok haberler üzerine, mülkiye müfettişlerine intikal etmiştir, halen tahkikat devam etmektedir. Bendeniz bakanlık makamında vazife aldığım günden bu yana, bana mülkiye müfettişleri tarafından veya polis müfettişleri tarafından her hangi bir rapor tevdi edilmemiştir.

Hâdise, basında yer aldığı zaman, mülkiye müfettişlerinden durumu sordum. Tahkikatın

devam etmekte olduğunu bildirdiler. Şikâyet konusu yapıldı. Ayrıca evrakın bir mercide tetkik edilmesini istediler. Sırf dosya üzerinde meslek ten çıkarılan arkadaşın şahsi durumu üzerinde Tetkik Kuruluna bir rapor hazırladılar. Tetkik Kuruluna vermiş olduğu rapora göre bu arkadaşın meslekten çıkarılmış bulunduğu, verilen kararın kazai mahiyette olup Şûrayı Devlete intikal eden bu hâdisenin sonuna intizar etmek lâzımgeldiği kanaatini mübeyyin bir rapor verildi. Bu rapor da zannederim şu anlarda kendisine tebliğ edilmek üzeredir.

Muhterem arkadaşlar; değerli basınımızın bu nokta üzerinde hassasiyetle durması üzerine, bendenizin, mülkiye başmüfettişleri ile doğrudan doğruya temasa geçmem veya bunların seyir ve safahatini takibetmem mümkün değil idi. Çünkü biraz evvel değerli selefim de burada arz etmiş durumdalar, sorgu hâkimi sıfatını taşıyan bir kimsenin tahkikatına müdahale etmek bir bakan için mümkün değildir. Ancak, başmüfettişe bu tahkikatın biran evvel bitirilmesini gerekli gayretin gösterilmesini emrettim.

Muhterem arkadaşlar, Anayasamızın 88 nci maddesinin verdiği yetkiye göre, bir milletvekili arkadaşımızın muayyen konularda araştırma istemesi elbette hakkıdır. Yüksek Meclisiniz bu talebi uygun gördüğü takdirde bu araştırma yapılacaktır.

Biz. Bakanlık olarak tahkikatın devam ettiğini Yüksek Heyetinize arz etmekle beraber, Yüksek Meclisinizin teşrîî kuvveti harekete geçirme babında yapılan bir teklifi kabul ederek bir inceleme heyetinin kurulması fikrine karşı da değiliz. Hükümet olarak kanaatimiz odur ki, her türlü kanuni yolların kullanılmasında fayda vardır. Yüksek Meclisinizce böyle bir karar verildiği takdirde elbette bunların faydalı neticeleri husule gelecektir.

Muhterem arkadaşlarım, yalnız şu hususu bilhassa belirtmek isterim :

Burada konuşan arkadaşlarımızdan bâzıları Bakanlığa muayyen bir mehlin verilmesini, bu mehlin hitamında icabederse konunun bir sual takriri ile veya gensoru olarak Yüksek Meclisin huzuruna getirilebileceğini ifade ettiler. Muhterem arkadaşlar, bu konu iki yıla yakın bir zamanda ele alınmış, hâlâ devam ediyor. Bugün bu Bakanlıkta vazife almış bir arkadaşınız olarak, çok kısa bir zaman içinde bunun bitirilmesinin mümkün olup olmıyacağı yolunda dahi tam bir kesin kanaate varmış değiliz. Kaldı ki, biraz evvel konuşan değerli arkadaşımız, Bakanlığı zamanında bunun üzerinde göstermiş olduğu hassasiyeti burada belirttiler. Yalnız, şayet Yüksek Meclisiniz muayyen bir mehilden sonra bir gensoru ile veya bir soru ile Yüksek Meclisin huzuruna gelecekse, gelmek arzusunda ise ki, bunu sayın C. H. P. Grupu adına konuşan iki arkadaşımız da söylediler, bu iki aylık bir zamanın uzatılmasında bilhassa hiç fayda olmadığı kanaatindeyiz. Şu anda el konulmasında daha isabetli hareket edileceği kanaatine varmaktayım. Bu bakımdan sayın arkadaşlardan hassaten istirham ediyorum, madem ki, iki ay veya bir ay sonra soru veya gensoru olarak Yüksek Meclisin huzuruna getirilmesi mümkündür diye düşünülüyor, bugünden bir arkadaş meseleyi getirmiş, derhal ele alınsın, tesbit edilsin, her birimizin mesuliyetleri varsa ortaya çıksın, bu mesuliyetlerimizin hesabını vermekle biz de şeref duyalım.

Muhterem arkadaşlar, yine bir arkadaşımız, bilgi vermediğimiz için malûmattar olmadan konuşmak zaruretiyle karşı karşıya kaldığını belirttiler; arkasından da, bu meseleye ait Sayın Kılıçoğlu'na verilen raporun iki yıl evvel kendi ellerinde olduğunu, bu hususta Bakanlardan da, İstanbul'daki vazifelilerden de bilgi edindiklerini söylediklerine göre, bilgi almadan konuşan durumunda değiller. Meseleyi bir milletvekili olarak hassasiyetle takibetmişler ve gereken bilgiyle mücehhez bulunuyorlar.

O bakımdan, sözlerime son verirken, vazifelerini şerefle yapmış ve yapmakta bulunan değerli emniyet mensuplarının vazifeleri hakkında takdirkâr görüşlerini arz eden arkadaşlarım, o câmia adına hürmet ve saygılarını sunarım.

Ayrıca büyük bir itham altında kalan İstanbul Polis Teşkilâtının sadece İstanbul'da bulunan ve zan altında olan arkadaşlarımız değil, 16 bini, hattâ efradı aileleriyle birlikte düşünülecek olursa, 50 - 60 bin kişiyi bir azap altında bırakmış olduğunu da ifade etmek isterim. Biz mesul kimseler olarak, bu kimselerin biran evvel adalet önüne veya Meclis huzuruna vazifesi dolayısiyle çıkarılmasını, şayet suçları varsa bunların biran evvel cezalarını çekmelerini, suçları

yoksa şerefli Devlet memuru olarak alnı açık gezmelerini istiyoruz. Bu bakımdan, Yüksek Meclisin vereceği her türlü kararı samimiyetle kabul edip emirlerine âmadeyiz. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, burada okumuş olduğum ve Mecliste yapılmış olan mâruzattan da anlaşılacağı üzere, Mecliste konuşan değerli hatip arkadaşlarımız iki yıldan beri devam eden bir tahkikatın Dördüncü Koalisyon Hükümetinin vazifeye gelmesinden sonra, bir soru üzerine kürsüye çıkmışlar, «Bakanlığa bir, iki aylık bir mehil verelim, bu müddet zarfında tahkikat bitmesse bir gensoru ile Meclis huzuruna gelelim» demişlerdir. Bakanlığımız da çok haklı olarak huzurlarına çıkmış, çok haklı olarak bu mevzuu iki yıl sonra tekrar gensoru yapacaksanız, iki yıl evvel devam etmekte olan bir tahkikatın mesuliyetini yeni kurulmuş olan bir Hükümete yüklemek niyet ve gayretinde iseniz, lûtfedin de tahkikatı şimdiden açın demek zaruretini kendisinde hissetmiştir.

Sayın Adalet Parti Grupu Sözcüsü arkadaşımız Cemal Tarlan Beyefendinin sorularına cevaba geçiyorum. Arkadaşımız idare âmirlerinin mesleke alınışlarında bâzı kıstasların ele alınmasının zaruri olduğu yolundaki görüşlerini belirttiler. Esasen mesleke alınışta bu kıstaslar temin edilmiş, tasrih edilmiş durumdadır. Dahiliye müdürlüğü vazifelerine geçebilmek için lise mezunu olmak şarttır. Kaymakamlıklar için Siyasal Bilgiler veya hukuk mezunu olmak ve kaymakamlık kurslarını bitirmeleri esası vardır. Arkadaşımızın üzerinde durduğu konunun, bu mesleke alınışlardan daha çok, idari vazifelerde görev verilmesi yolunda ve yetiştirilmesi konusunda olduğu kanaatini taşıdığımdan bu kısa mukaddemeden sonra o hususta cevaplarımı arz ediyorum.

İdare meslekinde memur ve âmirlerin yetiştirilmesi için Bakanlığımız kendisine verilmiş bulunan tahsisat ve imkânlarından faydalanmak suretiyle memurlarının yetiştirilmesi zımmında gerekli gayreti sarf etmektedir. Vakitlerinizi almamak için bunları çok kısa madde madde arz etmek isterim.

Nahiye müdürlerimiz için kurslar açılmaktadır. Kaymakamlık kursu; hepinizin malûmu olduğu üzere Orta - Doğu Âmme Enstitüsünde bir yıl okutturulmaktadır. Sivil savunma kurslarında da idarecilerimiz, bilgilerini artırmaktadırlar. Millî Güvenlik Akademisinde açılan kurslara devam etmektedirler. Fransa ile yapılan anlaşma gereğince karşılıklı kaymakam mübadelesi yapılmakta ve karşılıklı olarak onların kaymakamları Türkiye'ye, bizim kaymakamlarımız da Fransa'ya gitmek suretiyle bilgi ve görgülerini artırmaktadırlar.

Amerika'ya AID bursundan istifade etmek suretiyle idareciler gönderilmektedir. 4489 sayılı Kanuna göre, idarecilerimiz bilgi ve görgülerini artırmak için Avrupa'nın muhtelif memleketlerine gönderilmektedir. Bunlar burada 1,5 yıl süre ile kalarak bilgi, görgü ve tecrübelerini artırmaya devam etmektedirler. İnşallah ileride bütçe imkânları nisbetinde bunu daha çok artırıp idarecilerimizin en iyi şekilde yetişmeleri için elden gelen gayret gösterilecektir. Boş bulunan kaymakamlıklardan bahsettiler arkadaşlarımız.

Muhterem arkadaşlarım, hakikaten birçok kaymakamlıklarımız boş bulunmaktadır. İdare vazifelerinin en mühim mevkii bulunan kaymakamlıkların boş olması idarenin tam mânasiyle işlemesine mâni olduğu gibi Kalkınma Plânının da tatbik edilmesini de engellemektedir. Bu bakımdan kısa bir zamanda bu boş kaymakamlıkları doldurmak ve Bakanlığın diğer vazifelerinde çalışmakta bulunan ve kaymakamlık ehliyetine haiz bulunan kimseleri bu vazifelere göndermenin gayreti içindeyiz. Halen 571 ilçemizde 571 kaymakamın vazife başında bulunması gerektiği halde 468 kaymakam vazife başında olup 70 ilçemiz halen boş durumdadır ve buralarda kaymakam yoktur. Bu hususlarda üzerinde durduğumuz konuları biraz sonra diğer bir mevzu ile beraber arz edeceğim.

Dışarıdan vali alma meselesine gelince:

Muhterem arkadaşlar; bu konu Yüksek Meclisinizin her zaman yapmış bulunduğu bütçe konuşmalarında ele alınmış, değerli senatör arkadaşlarımız bunun üzerine uzun konuşmalar yapmışlar ve dert yanmışlardır. Bizler de gerek Meclislerde, gerekse Karma komisyonlarda bu hususlaki görüşlerimizi fikirlerimizi savunmuş durumdayız. Ancak, bugüne kadar bunu katî olarak temin etmek mümkün olmamıştır.

Sebebi ise, kanunun mâni bir hüküm koymamış olmasıdır. Kanun yüksek tahsil mecburiyetinden gayri vali makamına tâyin edilmesi için başka bir şart aramamaktadır. Kanunda başka bir şart olmadığı için iktidarlar zaman zaman bâzı kimselerini, umumi şartlara haiz olup yüksek tahsili de bulunduğu takdirde valilik makamına tâyin etmiş durumdadırlar. Bendeniz vazifeye başladığım günden sonra, evvelce taşıdığım fikirlerle beraber, Bakanlığın muhtelif kademelerinde vazife alan değerli arkadaşlarımla da temas ve istişarede bulunduktan sonra valiliklere kimlerin tâyin edilebileceği yolunda bâzı prensiplerin hazırlanması lâzımgeldiği kanaatına vardım. Bakanlığımız müsteşarının başkanlığında daire reislerinden müteşekkil bir heyet halen bu prensipleri tesbitle meşgul bulunmaktadır. Sadece valiler için değil, kaymakamlıklar, valilikler, hukuk işleri müdürlükleri ve vali muavinliklerine kimlerin ve nasıl getirilmesi lâzımgeldiği ve bunların nakil ve tâyinlerinin hangi ölçüler içinde yapılması lâzımgeldiği yolunda bir çalışma yapmaktadırlar. Sayın müsteşarın başkanlığında yapılmakta bulunan bu çalışmalardan daha verimli neticeler elde edebilmek için Ankara'da merkezi bulunan idareciler birliği yönetim kurulunun mütalâasını istedik ve bu mütalâa bakanlığa geldi. Ayrıca bakanlık içerisinde bulunan ve uzun yıllar valilik yapmış olan kimselerden de istifade etmek için merkez valilerinden ve tetkik kurulu başkanlığından bu konuda mütalâa istedik. Bunlar da geldi. Kurulmuş bulunan heyet bu teklifler üzerinde çalışmaktadır, tahmin ediyorum ki, ayın 14 veya 15 nci günleri bunlar bir neticeye bağlanacak ve prensipler tesbit edilecektir.

Her yıl Nisan, Mayıs aylarında yapılan tâyinler durdurulmuş bulunmaktadır. Prensipler tesbit edildikten sonra normal tâyinleri de bu prensiplerin ışığı altında yapmaya gayret edeceğiz. Yalnız şu hususu Yüksek Senatonun bilgisine katî olarak arz etmek isterim. Zamanımda meslekten olmıyan bir kimsenin vali olarak tâyini için her hangi bir teklif Başkanlığa yapılmıyacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, muayyen bir süre valilik yaptıktan sonra merkeze alınan ve merkez valisi ismini alan arkadaşların, merkezde kaldığı müddetçe vazife yapmaları ve onere edilmeleri için bâzı tedbirler almanın lâzımgeldiği yolunda bir arkadaşımızın görüşüne Bakanlık olarak aynen iştirak ediyor, hakikaten her türlü yetki ve salâhiyetle mukadderatını hattâ Hükümetin mesuliyetini üzerine alıp çalışan bir arkadaşın günün birinde merkez vâlisi sıfatiyle gelmesi sonunda işi, salâhiyeti ve makamı bulunmıyan bir kimse olarak merkezde bulunması gerek o arkadaşa ve gerekse bakanlıkta vazife gören cümle arkadaşlara eza olmaktadır Bunun biran evvel çaresinin bulunması için çalışmalarımız devam etmektedir. Halen Şûrayi Devletçe emekliye sevk edilenlerden tekrar vazifeye avdetlerine karar verilen 15 valinin tâyin dilebilmesi için bir kanun tasarısı Yüksek Meclise sevk edilmiş durumdadır. Bu kanunlaştığı takdirde evvelce emekliye sevk edilip de, Şûrayı Devletçe emeklilikleri iptal edilenlerin tekrar vali olarak tâyin edilmeleri imkânı sağlanacaktır. Bir hukuk devletinde Şûrayı Devletçe verilmiş olan bir kararın mutlaka yerine getirilmesi lâzımgeldiği kanaati ile bu kanunun biran evvel Yüksek Meclisten ve Senatodan çıkarılarak kanunlaşmasını arzu etmekteyiz. Ancak arkadaşlarımız; bu kanun geldiği zaman mevcut tasarı meclislerde müzakere edilirken bakanlık olarak bir teklifi de bu kanunla beraber getirip kanunlaştırmak istiyoruz. Hepinizce malûm olduğu üzere bugün kaymakamlık ve hukuk işleri müdürlüğü kadroları ayrı değildir; tek bir bölüm de tek bir isim olarak bulunur. Bakanlık bunların bir kısmını kaymakam olarak tâyin eder, kaymakam olarak vazife görürler. Bu arkadaş bilâhara buradan ayrılmak istediği zaman hukuk işleri müdürü olarak tâyin edilir. Ve hukuk işleri müdürü olarak vazife görür. Valilerimiz ise valilik makamından alındığı zaman verilecek bir vazife ve bir kadro olmadığı için merkez valisi olarak kalmak mecburiyetindedirler. Bu kanun tasarısı geldiği zaman yapacağımız bir teklifle vali müşavir olarak unvan değiştirilerek müşavir kadrosu ile valilik kadrosunun, kaymakam kadrosu ile hukuk işleri kadrosunun birlikte mütalâa edildiği gibi mütalâa edilmesi kabul edildiği takdirde vali olarak vazifesinin devamına imkân bulunmıyan veya zaruret görülen kimseler bakanlık müşaviri olarak aynı kadro ve aynı isimle tâyin edilecekler ve tâyin edildikleri zaman bakanlık müşaviri olarak Umum Müdü-

rün emrinde değil, onlarla Bakanlık arasında irtibatı temin etmek ve onlara, umum müdürlüklere yol gösterici bir mevkide bulunmak gibi bir salâhiyet ve sıfat ihraz etmiş bulunurlar ve dolayısiyle hem psikolojikman merkez valiliği unvanı kalkar; ayrıca Türkiye'de falan falan valiler merkeze alındılar gibi yapılmakta olan kötü propagandalar ortadan kalkar. Hem de bu arkadaşlar müşavir olarak hizmet görmüş olurlar. Bu bakımdan kanun geldiği zaman yapacağımız ufak bir teklif Yüksek Heyetinizce kabul edildiği takdirde bu arkadaşların müşavir vali sıfatı ile vazife görmeleri ve istenilen hizmetin yürütülmesi mümkün olacaktır.

Merkez kaymakamlığı ihdası yolundaki görüşe Bakanlığımız aynen katılmaktadır. Merkezde bir kaymakam bulunduğu takdirde vali kendisine bağlı bütün ilçelerin çalışmasını daha iyi bir şekilde kontrol edip hizmetin daha iyi bir şekilde yapılmasını temin edecek, koordinatör durumunda olacaktır.

Bunun yapılması zaruretini arkadaşımızın fikirleri kadar biz de benimsiyoruz. Ama bugüne kadar Bakanlıkta yapılan çalışmalarla böyle bir arzu tam ve katî olarak tebellür etmiş olduğu halde bir kanun sevk edilerek bunun neticesi alınamamıştır. Elimizde bulunan mevcut tasarılar meyanında bu hususu da, bir kanun tasarısı hazırlıyarak Meclise sevk etme gayreti içine gireceğiz. Ama önümüzdeki zaman bakımından bunun Yüksek Meclislerce kabul edilip kanunlaşmasına imkân olup olmadığı hususunda tereddüdetmekteyiz.

Muhterem arkadaşlarım, özel idarelerin, dolayısiyle belediyelerin Anayasanın emrettiği şekilde muhtar hale getirilmeleri ve gelirlerinin artırılması lâzımdır. Arkadaşımızın özel idarelerin gelirlerinin artırılması yolundaki fikir ve kanaatlerine Bakanlığımız da aynen iştirak etmektedir. Bu bakımdan dördüncü Koalisyon Hükümeti olarak vazifeye geldiğimiz günden sonra, Anayasanın bu hükmünü yerine getirmek için elimizden gelen gayreti göstermiş bulunmaktayız. Özel idarelerden ve belediye bütçelerinden kesilmekte bulunan kanuni payların, bundan böyle kesilmemesi için Bakanlığımızca bir kanun tasarısı hazırlıyarak kısa bir zamanda Başbakanlığa, oradan da Yüksek Meclise gönderilmiş, halen İçişleri Komisyonunda müzakere edilmektedir. Hepinizce malûm olduğu üzere, belediyelerden, İller Baknasına, bütçelerinden %4, Halk Bankasına % 1/2, İş ve İşçi Bulma Kurumuna, iştirak hissesi olarak % 1/2 ilâ 1, sivil savunma payı olarak % 1/2 paylar kesilmekte ve bu paylar gönderilerek belediye ve özel idarelerin gelirleri bu bakımdan azaltılmış duruma düşmekte idi. Biz vazife aldığımız andan itibaren bu payların kaldırılması için gerekli kanun tasarısını hazırlanmış ve İçişleri Komisyonunda müzakere edilir hale gelmiştir. Bu kanuni payların tamamını kaldıramamış durumdayız. Bu kaldıramadığımız paylardan biri İller Bankasına verilen paylardır. Esasen İller Bankasının sermayesini de bu paylar karşıladığı için kadırma imkânı bulunamamıştır. Bir de fakir çocuklar için açılan yurtlara yapılan yardımları kaldırma imkânı hâsıl olmamıştır. Çünkü fakir çocuklar için açılan bu yetiştirme yurtlarına yardım yapılmadığı takdirde bu içtimai müessese belki de büyük ölçüde zarar görecektir. Bu bakımdan bu iki pay ipka edilmek suretiyle, bundan sonra kalan diğer payların kaldırılması için hazırlanan kanun tasarımız Yüce Mecliste ve Yüksek Senatoda kabul edildiği takdirde belediyelerin ve özel idarelerin malî durumları düzeltilmiş olacaktır.

Ayrıca, belediyelerin ve özel idarelerin gelirlerini artırmak bakımından da bir kanun tasarısı Bakanlığımızda hazırlanmaktadır. En kısa zamanda çalışmaların bitirilip, Yüksek Meclise sevk edilmesi için elimizden gelen gayret gösterilmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, nüfusumuzun günden güne artması ve hizmetlerin çeşidinin, cemiyetin seviyesinin yükselmesi ile orantılı olarak değişmesi dolayısiyle Bakanlığımıza mevdu bulunan vazifeler de artmaktadır. Dolayısiyle polis ve jandarmaya düşen hizmetler de genişlemekte ve önemi bir kat daha artmaktadır.

Arkadaşlarımızın, polis kadrolarının darlığı, kifayetsizliği yolundaki görüşlerine aynen iştirak etmekteyiz. Halen bütün Türkiye'nin emniyet işleriyle meşgul bulunan Emniyet Genel Müdürlüğü kadrolarında 14 122 vazifeli bulunmaktadır. Kendisine mevdu bulunan vazifelerin ehemmiyeti ve ölçüsü bakımından, bu kadro ile emniyet hizmetlerinin bilhakkin yerine getirilemiyeceğini Yüksek Heyetinizin de takdir

edeceğine kaani bulunmaktayız. Aynı vazifelerle mükellef olan Jandarma Genel Komutanlığımız ve personeli ise, subay dâhil olmak üzere 65 bin civarındadır. 65 bin kişilik bir personel kadrosu ile, 40 bin köy dâhil, bütün hizmetleri, asayiş hizmetlerini yapabilmek elbette çok zordur. Bu bakımdan ilerdeki bütçe imkânlarımız nisbetinde gerek emniyette gerekse jandarmada kadro imkânlarını artırmak ve bunları gereken malzeme ve araçlarla teçhiz etmek hepimize düşen millî bir vazifedir.

Muhterem arkadaşlar; polislerimizin yetiştirilmesi için bugüne kadar konulmuş olan isabetli usullerden istifade edilmektedir. Lise ve orta mektep muadili olanlar polis olarak alınmaktadır. Bunlar alındıktan sonra mevcut polis okullarında okultulmakta ve vazifelerini bihakkin yerine getirebilmeleri için kendilerine lüzumlu bilgiler verilmektedir.

Ayrıca, ortaokulu bitirenlerin devam edebilmeleri ve kıymetli elemanlar yetiştirilmesi için polis kolejleri açılmış bulunmaktadır. Bunlara ilâveten bir de Polis Enstitüsü mevcuttur. Demek oluyor ki, Polis Okulu, Polis Koleji ve Polis Enstitüsü olmak üzere, emniyet mensuplarının yetiştirilebilmeleri için okullar açılmış durumdadır. Bunların ileride daha da çok inkişaf ettirilmesi ve daha çok imkânlarla desteklenmesi lâzımgeldiği kanaatindeyiz.

Muhterem arkadaşlarım, halen elimizde mevcut emniyet mensuplarının 8 saat çalışmaları lâzımgelirken, kadro kifayetsizliği yüzünden 12 saate kadar bir vazife görmektedirler. Kadro artırılması veyahut da vasıtaların artırılması, dolayısiyle bunu 8 saate indirmenin denemeleri yapılmaktadır. Elde edilen ön neticelere göre, kadrilarda az bir artma yapmak suretiyle, vasıtalarda büyük artış kaydedildiği takdirde, bunu sekiz saate indirmek mümkün olabilecektir.

Polislerimizin ve bu arada idare âmirlerimizin maddi bakımdan takviye edilmeleri ve mesleklerinin cazip hale getirilmesi yolundaki görüşe aynen iştirak etmekteyiz. İnşallah ileride bunu daha da güzel bir şekle bu vazifeyi iyi bir yöne getirmeye çalışacağız. Yalnız şunu Yüksek Heyetinize arz etmek isteriz ki, halen polislerimiz ve mülkî âmir ve memurlarımız bâzı maddi imkânlarla teçhiz edilmişlerdir. Emniyet teşkilâtında bulunanlar her ay mukannenen 165 lira bir tayın bedeli almaktadırlar. Her ay yine 75 lira da bir fazla mesai ücreti almaktalar. Bunlara ilâveten emniyet müdürlerimiz her ay 300 lira bir ödenek almaktadırlar. İdare âmirlerimizden ise valilerimiz her ay 500 lira temsil ödeneği 1 350 lira yılda devir, teftiş ödeneği ve ayrıca daimî encümenlerden de ayda 750 lira ücret almaktadırlar. Bu verilen meblâğlar tam ihtiyaçlarını karşılamış olmamakla beraber Devletimizin idare memur ve âmirlerini düşünmekte olduğu ve eldeki bütün imkânlariyle onları maddi ve mânevi desteklediği mânasına gelir. Bu yönde gerek bundan evvelki iktidarlara, gerekse zamanımız iktidarına teşekkür etmek biz idareciler için bir borçtur.

Kaymakamlar için ise yine aynı şekilde temsil ödeneği ve devir teftiş yolluğu mevcuttur. Nahiye müdürlerine dahi temsil ödeneği olarak ayda 150 lira, her ay da devir teftiş ödeneği olarak 40 lira ödenmektedir.

Yine arkadaşımız polisin vasıtaları mevzuunda konuştular. Evvelki izahatlarımda da belirttiğim gibi, polisin de vasıtalarının artırılması için Emniyet Umum Müdürlüğü Bütçesine tahsisat konulmuştur. 6 milyon lira civarındadır. Bu tahsisattan gereken vasıtaları alabildiğimiz takdirde Emniyet Genel Müdürlüğünün ihtiyacı tam olarak karşılanmamış olsa dahi büyük bir kısmı karşılanmış ve vazifelerin ifası da o nisbette tam ve mütekâmil bir hale gelmiş olacaktır.

Arkadaşlarım, İstanbul Polis Okulunun ne maksatla alındığını veya kapatıldığını sormuş durumdadırlar. Halen İzmir ve Kayseri'de Polis Okulumuz mevcuttur. İstanbul'da kapatılan Polis Okulunun yeniden açılması için bu yıl bütçesine 1 milyon lira para konulmuştur. Bununla bir bina edinme çareleri araştırılacaktır. Evvelce bu Polis Okulumuzun içerisinde tedrisat yaptığı bina, Millî Birlik zamanında ihtiyaç dolayısiyle Harp Akademilerine verilmiştir. O günün Devlet ricali o hizmetin yapılmasını zaruri bulmuş ve dolayısiyle bina onların hizmetine tevdi edilmiştir. O günden bugüne bu binayı yeniden açmamız bütçelere tahsisat konulmadığı için mümkün olmamıştır. Bu yıl konulan bir milyon liralık tahsisat ile inşallah gelecek sene bu okulu açmak imkânı bulacağız.

Değerli arkadaşım polise lojman yapılması

mevzuunda durdular. Bizim de temennilerimiz arasındadır. 1963 bütçesi yapılırken Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanıp bütçeye tahsisat olarak konulması istenilen ödenek Plânlama Dairesince kabul edilmediği için konulamamıştır. 1963 senesinde konulamamıştır. 1964 yılı Bütçesi yapılırken Plânlamaca evvelce verilmiş bulunan prensip kararı nazara itibara alınarak böyle bir teklif yapılamamıştır. 1965 yılında da yine aynı şekilde ödenek teklifi dahi yapılamamıştır. Dolayısiyle bir polise lojman yapılması mevzuu halen bugün Hükümetin ele aldığı konulardan değildir. Bütçemiz imkân verdiği takdirde, gelecek yıl bütçesi yapılırken bu mevzu üzerinde Yüksek Senato görüşe müzahir olduğu takdirde, bu yolda gayret sarf ederiz. Ancak burada şu hususu da memnuniyetle belirtmek isterim. Bu yıl bütçesinin Jandarma Genel Komutanlığı bölümüne 4 milyon 100 bin liralık lojman için tahsisat konulması mümkün olmuştur. Mahrumiyet bölgelerinde, en ağır şartlar altında vazife gören jandarma personelinin emrine bu hizmetin verilmiş olmasından büyük bir memnuniyet duymaktayız.

Sayın Enver Kök arkadaşımızın, nahiye müdürlüklerinin ve nahiye teşkilâtının lüzumsuz olduğu yolundaki görüşlerine bakanlık olarak iştirak edemiyoruz. Hattâ nahiye müdürlüklerinin lüzumlu olduğu yolundaki görüşümüzü bilhassa belirtmek isteriz.

ENVER KÖK (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — O mânada değil, fonksiyonu bakımından söyledim.

İÇİSLERİ BAKANI İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Özür dilerim, arkadaşımız o mânada değil, diyor. Biz yanlış tesbit etmiş durumdayız. Fonksiyonu bakımından ele alınmasını söylemişler. Biz de nahiye müdürlerinin fonksiyonu bakımından kendilerine mevdu vazifelerin bihakkin yerine getirilmeleri için teçhiz edilmeleri lâzımgeldiği kanaatindeyiz. Vali tâvinleri hakkında, başka bir arkadaşın sormuş olduğu soru dolayısiyle cevap vermiş bulunuyoruz.

Polis arkadaşlarımızın mâneviyatlarının yükseltilmesi mevzuu sadece Bakanlığımızın üzerinde duracağı bir konu değildir. Topyekûn, millet olarak bu mevzu üzerinde durmamız gerekir. Senatörler, milletvekilleri olarak bu mevzu üzerinde durduğumuz takdirde hakikaten cemiyetimiz için bir noksanlık teşkil eden bu hususun giderilmesi sağlanabilecektir. Bakanlık olarak bunlara moral eğitimi yapmak mümkün değildir. Zira muhtelif ağır vazifeler altında bunları bu yönden bir tedrisata tabi tutmak mümkün değildir. Ama polisin bütün Devlet işlerinde onore edilmesinde ve vazifelerini bihakkin yerine getirilmesinde büyük fayda mütalâa etmekteyiz. Arkadaşımızın bu mevzuda göstermiş olduğu hassasiyete bilhassa teşekkür ederiz.

İstanbul içinde polisin bâzı hareketleri önlememesi mevzuuna gelince : Bu hususdaki Bakanlığımızın bir görüşünü de Yüksek Heyetinize arz etmek isterim. Elimizde bulunan mevcut kadro imkânsızlığı bir yana, büyük şehirlerde maçlardan dolayı vazifede bulunan polisleri vazifeden ayırmak ve stadyumlara göndermek gibi müşkül bir şartla karşı karşıya bulunuyoruz. Vazifelerinin ihmal edilmesi bir yana buraya gelmiş olan vazifeli personelin kifayetsizliği dolayısiyle de, burada da vazifelerini bihakkin yerine getiremiyorlar. Bu kabîl yerlerde müesseselere bağlı inzibat kuvvetlerinin teşekkül etmesi en tabiî yoldur. Bugün Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün Spor - Totodan almış olduğu gelirler nazarı dikkate alındığı takdirde kendi bünyesine bağlı bir koruyucu birlik teşekkül ettirmesi, maaşını da kendisinin vermesi her zaman için mümkündür. Ve mütehassıs arkadaşlar da bunu tavsiyeyi şayan görmektedirler. Eğer böyle bir teşekkül kurdukları takdirde, biz polisimizi kendi vazifelerimizde kullanma imkânına sahibolacağız. Ve dolayısiyle de Devlet Bakanlığına bağlı bulunan federasyon da maçlar dolayısiyle kendi hizmetlerini kendi bütçelerinden tanzim edecekleri birliklere vermiş olacaklar.

Bekçilerin muayyen bir statüye tabi tutulmaları hakkındaki görüşe Bakanlığımız aynen iştirak etmektedir. Esasen Bakanlığımız da bir çalışma yapılmış ve bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Bu kanun tasarısı bakanlıklara sevk edilmiştir. Muhtelif bakanlıkların mütalâaları da istenecektir. Ama şu anda henüz bakanlıkların ellerine gittiğini zannetmiyorum. Çok kısa bir zaman evvel bunu bitirmiş ve bakanlıklara sevkine karar vermiş durumdayız. Bu kanun tasarısı ileride kanunlaştığı takdirde bekçilerimiz bugünkü gibi kendi ücretlerini kendileri toplıyan bir teşekkül

olmaktan kurtarılacaktır, aynen Devlet memurları gibi maaşlarını Hazineden alacaklardır. Tekaüt hakları diğer Devlet memurları gibi düzenlenecek ve bunlar polisin salâhiyetlerine aynen haiz bulunacaklardır. Bu kanun tasarısı İnşallah bakanlıklardan kısa bir günde cevap alabilirsek Meclise sevk edilir ve kanunlaşır.

Millet Partisi Grupu adına konuşan değerli arkadaşımız Ali Rıza Ulusman'ın sözlerine arzı cevap edeceğim : Bakanlığımızın vatandaşlara tarafsız, eşit muamele yapmaları dolayısiyle tevcih buyurdukları iltifatkâr sözlerine teşekkür ederiz. Bugün, yarın memleketimizde idare âmirlerinin ve memurlarının vatandaşlara eşit muamele yapması ve tarafsız hareket etmesi, Türk Milletinin sadece yükselmesine yardım edecektir. Gerek Bakanlığımızda vazife alan idare âmir ve memurları gerekse bizler bu görüşün ışığı altında Türk Milletine hizmet etmenin gayreti içinde bulunacağız.

Hariçten vali tâyin edilmemesi yolundaki sorularına biraz evvel cevap vermiş bulunuyorum.

Kaymakam jeepleri hakkında da diğer bir soru bakımından cevap vermiş bulunuyoruz. Yalnız ilk alınacak jeeplerin kaymakamların hizmetlerine tahsis edilmesi lâzımgeldiği yolunda da bir kanaate sahip bulunmaktayız.

Değerli arkadaşım konuşmalarında, bütün Senato üyelerinin de iştirak ettiğini tahmin ettiğim intibak kanunu meselesine temas ettiler. Diğer bir arkadaşımız da Hükümet programında bu intibak kanunu meselesi ele alındığı halde Bakanlıkta vazife aldığımız günden bu yana, yani 4 ncü Koalisyon Hükümetinin, Hükümette vazife aldığı günden bu yana bir harekete geçilmediğini ileri sürdüler.

Muhterem arkadaşlarım, Bakanlık olarak harekete geçmemiz bu dâvanın halline fayda değil bilâkis zarar vereceği için harekete geçmedik. Şöyle ki, bu memurların intıbaklarının yapılması için bir kanun teklifi hazırlanmış, muhtelif komisyonlardan geçmiş, Meclis gündemine kadar gelmiştir. Halen Meclis gündeminde sıra beklemektedir. Bakanlığımız bir kanun tasarısı hazırlığı içerisine girdiği ve bunu Meclise sevk ettiği takdirde muayyen komisyonlardan geçmesi için büyük bir zaman kaybına sebebolacaktır. Dolayısiyle Meclis gündemindeki kanun teklifinin görüşülmesinde Bakanlığın hazırlayıp göndereceği kanun tasarısının gelmesine intizar yolu seçilecektir. Biz bu bakımdan bir kanun tasarısı hazırlayıp sevk etmek yolunu tercih etmedik. Bakanlığımızda bir çalışma mevcuttur. Kanun teklifi Mecliste müzakere edildiği zaman o maddelerin hangi şartlarla kabul edilmesi lâzımgeldiği yolundaki Bakanlığımız görüşleri hazırlanmıştır. Kanun Mecliste müzakere edilirken Bakanlığımız görüşleri, takrirler verilmek suretiyle kanuna intikal ettirilecektir. Dolayısiyle bu kanunun çıkması için de elimizden gelen bütün gayretler sarf edilecektir. Bütçenin çıkmış olması bu kanunun Meclisten biran evvel çıkmasına yardım edecektir. Bizde yapılan hesaplara göre bu tasarının malî portesi 3-4 milyon lira civarındadır. Maliyecilerin bize bildirdiklerine göre 7-8 milyon lira civarındadır. Bakanlık olarak bunun malî portesi her ne olursa olsun uzun yıllardan beri birçok meşakkatlere katlanan, ağır şartlar altında çalışan bu memurlar için hiçbir fedakârlığın esirgenmemesi lâzımgeldiği kanaatindeyiz. İnşallah Yüce Senato ve Millet Meclisi bu teklifi kanunlaştırdığı takdirde yıllardır çilesi dinmiyen bu Türk çocuklarının da derdine bir çare bulunmuş olacaktır. Ve bu idare memurları teşriî kuvvetin kendilerine yapmış olduğu hizmeti ömürleri boyunca unutmıyacaklardır.

İane toplanması bakımından valilerin ruhsat vermeye yetkili bulunduğu halde kaymakamlar tarafından da ruhsat verildiği yolundaki görüşleri dikkatle dinledik. Bakanlığımız bünyesinde yapmış olduğumuz fikir teatisine göre; kaymakamlar tarafından ruhsat verildiği yolunda bir şikayet bugüne kadar bakanlığımıza intikal etmiş durumda değildir.Bu mevzuu burada yapmış olduğumuz konuşmalar üzerine daha da derinleştireceğiz. Şayet böyle bir yanlış tatbikat varsa önlemeye çalışacağız. Yalnız şurası muhakkak ki, Türkiye, birçok makbuz karşılığı para toplanmakta olduğunu diğer vatandaşlar gibi biz de zaman sağda solda görmekteydik. Fakat bakanlığımıza intikal etmemiştir. Bu bakımdan ruhsatın nereden, hangi makamlardan alındığını da resmen bilmiyoruz. Bu hususu tetkik edeceğiz. Gereğini yapacağız.

5917 sayılı Kanunun vermiş olduğu yetkiyi bizzat valilerin kullanması lâzımgelirken diğer idare memurlarının veya ona vekâleten muavinlerinin de kullandığı yolundaki görüş doğ-

rudur. Kanunda mahallin en büyük idare âmiri tarafından verilir denmesine rağmen diğer vali muavinleri veya hukuk işleri müdürleri tarafından da böyle bir yetkinin kullanıldığı görülmektedir. Ancak, «mahallin en büyük mülkî âmiri» denildiğine göre burada valinin bizzat kendi şahsı mıdır yoksa kendisinin tevkil edeceği kendisi yerine bakmaya selâhiyetli kimseler de dâhil midir? Dolayısiyle vâli muavinleri de bunu yapabilir mi yapamaz mı? Mevzuu, bakanlığında tam bir karara bağlanmamıştır, mevzuu münakaşa halindedir. Bu mevzuun bir an evvel, kati karara bağlanması ve verilecek karara göre hareket edilmesi temin olunacaktır.

Köy Kanununun ilk okullarda çocuklara okutulması mevzuu hakikaten köy çocukları için ve memleket kalkınması için lâzım ve zaruri olan bir hususdur. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi zannediyorum bugün görüşülecektir. Bu Bakanlık arkadaşlarımın nazarı dikkati celbedildiği takdirde bu hizmetin bir an evvel yerine getirilmesi mümkün olacaktır.

İmam, öğretmen, ebe ve sağlık memurlarının köy ihtiyar heyetlerindeki çalışmalara katılmaları kanunun âmir hükümlerindendir. Ancak tatbikatta bunların bu çalışmalara katılmadıkları da maalesef görülmektedir. Elimizdeki mevcut murakabe imkânlariyle Bakanlığın bu hususu temin etmesi de kanaatimizce mümkün görülmemektedir. Gerek valilerin, veya kaymakamların gerekse öğretim ailelerinin bu husus üzerinde önemle durmasını, Millî Eğitim Bakanlığının öğretmenlere yapacağı bir tamimle bu kurullara katılmalarını temin etmesi ve bizimde idare memur ve âmirlerimizin bunu temin için ellerinden gelen gayreti göstermesi suretiyle bu görevin nisbeten olsun yerine getirilecekti, kanaatindeyiz. Arkadaşlarımızın bu tenkid ve temennileri üzerine, bu konuya biraz daha fazla eğileceğiz.

Sayın Cavit Okyayuz arkadaşımızın İntibak Kanunu mevzuundaki görüşlerini diğer bir soruya vermiş olduğumuz cevapla açıklamış bulunuyorz. Vasıta meselesi hakkındaki tenkid ve temennilerini de biraz evvel diğer bir soru münasebetiyle cevaplandırmış durumdayız. Değerli arkadaşımız Mehmet Ali Demir'in de nakil ve tâyinlerin muayyen prensiplere bağlanması yolundaki görüşlerine Bakanlık aynen iştirak etmiştir ve biraz evvel de arz ettiğim gibi halen Bakanlıkta kurulan bir komisyon bunları tesbitle meşgul bulunmaktadır. Ayın 14 ilâ 15 inde bu prensiplerin tesbit edilmiş olacağına inanmaktayız. Bu arada arkadaşımızın, sicil dosyalarının tetkik edilmek suretiyle, kendilerinden daha çok istifade edilecek kimseler bulunduğu takdirde başkalarının vazifeden alınarak bunların yerine gerek kıdem gerek sicil bakımından daha ehliyetli olan kimselerin verilmesi yolundaki görüşlerine prensibolarak iştirak ediyoruz. Ancak bunun tatbikatında müktesep haklara dokunmama prensibini de elden bırakmak mümkün değildir. Bir hukuk Devletinde verilen bir hakkın, kanuni bir sebebe istinadetmeden tekrar geri alınması mümkün olmıyacağına göre, kendilerine verilmiş ve geri alınması hukukan mümkün olmıyan hususlar bir tarafa bırakılarak, diğer hataların düzeltilmesi için elimizden gelen bütün gayretleri sarf edeceğiz. Bu bakımdan bir yanlışlık yapmamak için idarede evvelce âdet olan ve fakat 1942 yılında terk edilen bir usulü yeniden ihdas etmeye karar vermiş bulunuyoruz. Kıdem tablosu hazırlattırıyoruz. Bu kıdem tablosunun her yıl hazırlanması lâzım idi.

Fakat 1942 yılında hazırlanmış ondan bu yana bir daha hazırlanmamıştır. Bakanlıkta Özlük İşleri Genel Müdürlüğü bu tablonun bir taslağını hazırlamış durumdadır. Üzerinde çalışmalar bittikten sonra bastırılacak ve bütün idarecilerimize birer aded gönderilecektir. Bundan sonra da her yıl bu tablonun basılmasına devam edilecektir.

Sayın İnceoğlu arkadaşımız sorularını, soru soru, madde madde sordukları için bunlardan kaydedebildiğimiz kısmına cevap vereceğim. Eğer zaptetmek imkânını bulamadığımız hususlar varsa, bütçe müzakerelerinden sonra Bakanlığımıza müracaat ettikleri takdirde kendilerine bu soruların her biri hakkında mufassal bilgi vermemiz mümkün olacaktır. Burada verebileceğimiz cevaplar şunlardır.

Köy kanununa göre köy ihtiyar heyeti 20 liraya kadar para toplamaktadır. Bunun artırılması için, hazırlanmakta bulunan Köy Kanununa hükümler konulmaktadır. Bakanlığımız bu husus üzerinde hassasiyetle durmaktadır.

Köylerin telefon mevzuu üzerinde, kendilerinin de söyledikleri gibi, ve bir arkadaşımızın da

bahsettikleri gibi, Bakanlığımızın direkman durması ve bunu kendisine bir vazife olarak alması mümkün değildir. Çünkü, mevcut bir kanun hükmüne göre, Ulaştırma Bakanlığı, dolayısiyle PTT tarafından yapılması lâzımgelir. Ancak biz bunlara yardımcı bir hizmette bulunmak için bâzı yerlerde kurulan birliklere, özel idare bütçelerinden ve halktan toplanan paralarla bâzı telefon şebekeleri kurmaktayız. Umarız ki, bütün idare âmirlerimiz ve memurlarımız bu gayretlerini artırsınlar, kısa zamanda her köye bir telefon götürmek mümkün olsun. Ancak bu hususun Hükümet olarak ele alınabilmesi ya bir kanun mevzuu, yahut da Ulaştırma Bakanlığı bütçesine konulacak tahsisat meselesidir. Bu bakımdan Bakanlığımız bu iş ile re'sen ve ciddiyetle meşgul olmak durumunda değildir.

Nahiye Müdürlerinin salâhiyetleri hakkında sorularının cevabını biraz evvel diğer bir arkadaşımızın sorusuna karşı vermiş olduğumuz cevaptan da almış bulunacaklar. Mülki teşkilâtın durumu hakkında bizden soru soruyorlar.

Muhterem arkadaşlar, bu mülki teşkilâtın biran evvel bir neticeye bağlanması, yani idari reformu halletmek için Bakanlığımızda çalışmalar devam etmektedir. Üniversitelerarası bir kurulda da çalışma devam etmiştir. Bendeniz Bakanlık vazifesine başladığım günlerde muhtelif bakanlıklardan, plânlamadan ve üniversitelerden olmak üzere 35 kadar zevatın iştirak ettiği bir komisyonun Bakanlıkta bu idari reform çalışmalarıyla meşgul bulunduklarını öğrendim. Toplantılardan birisine bendeniz de iştirak ettim. İştirak ettiğim bu toplantıda değerli iki profesör mülki teşkilât hakkında iktisadi, içtimai ve coğrafi görüşlerini bildirdiler ve bu çalışmalardan edindiğim kanaate göre Türkiye'deki dağılışlar bir tarafa bırakılmak suretiyle bugün üniteler ne olmalıdır? Bunlar coğrafi, iktisadi ve içtimai bilimler çerçevesi içinde tesbit edilme yoluna gidilmiştir. Bu çalışmalar bir netice verdiği takdirde bunun memlekette tatbik edilmesine sıra gelecektir. Ben orada bir konuşma yaptım. Bu konuşmamda, elbette bu hazırlıkların ilmin ışığı altında yapılması lâzımgeldiği fikrini savunmakla beraber, Türkiye'deki idari teşkilâtın dağılışını bir tarafa bırakmak suretiyle yapılacak her türlü çalışmanın hakikaten ilmin gerektirdiği şekilde yapılsa dahi siyasi hüviyete haiz bulunan meclislerden çıkarmanın mümkün olmadığını sarahaten kendilerine söyliyerek bu iki görüşün bağdaştırılması temennisinde bulundum.

Şimdi farz edelim bir şey çıkacak; Türkiye'de 30 tane vilâyet olması lâzımgelir, diye bir rapor elde edildiği takdirde bugün 67 vilâyeti kapsıyan Türkiye'mizde 37 vilâyetin kaldırılmasına dair bir kanun tasarısı Hükümette hazırlanıp Yüksek Meclise gelmiş olsa böyle bir kanunun Meclisten çıkacağını hiçbir surette bendeniz tahmin etmiyorum. Bu bakımdan yapılan çalışmaların hakikaten ilerde yapılacak kanunlara esas olabilmesi için bir taraftan ilimden istifade edilmesi, diğer taraftan da oluşlara ve dağılışlara kıymet verilmesi ve onların da birlikte nazarı itibara alınması lâzımgeldiği kanaatindeyim. Ve bu kanaatimi de komisyona bir temenni olarak bildirmiş bulunmaktayım. İnşallah bu çalışmaların sonucunda memleketimiz için hayırlı bir neticeye varılacaktır.

Jandarmada er adedinin artırılması mevzuu Bakanlığımızın ve Jandarma Genel Komutanlığının üzerinde durduğu bir konudur. 10 000 kadar er artırılması için teşebbüse geçilmiştir. Ancak mevcut tahsisat imkânları bu hususu temine yetmemiştir. Jandarma Genel Komutanlığı bütçesine bu yıl fazla olarak konulan ödenek vasıtalara ve gayrimenkul tamirlerine ve yapımlarına ayrılmıştır. Bu bakımdan er adedinin artırılması için bir ödenek konulması mümkün olmadığından artırılması cihetine gidilememiştir. İnşallah gelecek sene bütçelerinde bu ihtiyacı gidermek mümkün olacaktır.

Sayın İnceoğlu arkadaşımızın sorularından birisi de mevcut filmlerin çok açık saçık olduğu ve bunların terbiyevi bakımdan mahzurlu olduğu hakkındadır. Bugün Türkiye'deki tatbikatla bu filmler Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından takibedilmekte ve muayyen bir komiteden geçirilmektedir. Komiteden geçmiyen filimlerin oynatılmasına ruhsat verilmemektedir. Bu komite bu filimleri muayyen ölçüler içinde ve objektif olarak gözden geçirmektedir. Türkiye'de oynamakta olan filimlerin de bu açıdan mütalâa edilmesi lâzımgelmektedir. Şayet bu kontrolda gözden kaçmış veya kontrolda isabetli karar verilmemiş bâzı filimler varsa Sayın İnceoğlu arkadaşımız isimlerini bildirdikleri takdirde üzerinde hassasiyetle tekrar tekrar duruz.

Memlekette kaçakçılığın önlenmesi yolunda yapılan gayretlerden ve neler yapıldığından bahsettiler. Diğer bir arkadaşımız da sormuşlardı.

Muhterem arkadaşlar, kaçakçılığın önlenmesi sadece zabıta meselesi değildir. Kaçakçılığın önlenmesi, bir taraftan lüzumlu emniyet ve asayiş tedbirlerinin alınması ile beraber, bir taraftan da iktisadi tedbirlerin alınmasına bağlıdır. İki hududun arkalarında muazzam fiyat farkları bulunduğu müddetçe her türlü tedbire rağmen kaçakçılığın önlenmesine imkân yoktur. Bu bakımdan halen Gümrük ve Tekel Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığının mümessillerinden müteşekkil bir komisyonda bu konu incelenmektedir. Hudutlarda pazar açılması, fiyat farklarında bâzı primlerin tanınması şeklinde iktisadi tedbirler alındığı takdirde bu kaçakçılığın önlenmesi mümkün olacaktır. Aksi takdirde her türlü aşayiş tedbirlerimize rağmen bu kaçakçılığı önlemek mümkün olamamaktadır. Bununla vazifeli bulunan Bakanlığımız mensupları ellerindeki mahdut imkânlarla ve vasıta noksanlığına rağmen her türlü gayreti sarf ettikleri halde, bilhassa Türkiye'den canlı hayvan geçirilmesine mâni olunamamaktadır.

Kahvelerde mevcut kumar aletlerinden ve ruletlerden bahsettiler. Bu konu üzerinde Bakanlığımızca hassasiyetle, evvelce durulmuştur. Bu makinaların ve ruletlerin kumar aleti olduğu, sırf şansa bağlı bulunduğu bir mahareti olmadığı için kumar aletleri meyanında mütalâa edilmiş ve Bakanlıktan bir tamim yayınlanarak bütün Türkiye'de bunların menedilmesi istenmiştir. İstanbul'da yapılan bu men üzerine hâdise mahkemeye intikal etmiş, mahkeme de bu makinayı kullanan ve kullandıran kimseyi mahkûm etmiştir. Bilâhara Temyiz Mahkemesinde bu husus tasdik edlmek suretiyle bu aletin kumar makinası olduğu tescil edilmiştir. Bundan da istifade edilmek suretiyle meni daha kolay hale gelmiştir. Bilâhara Bakanlığın yapmış olduğu bir tamim aleyhine Şûrayı Devlete dâva açılmış, dâva sonunda istenilen tedbir ile bu makinaların, Şûrayı Devlette ki dâva sonuna kadar tedbir bakımından serbest bırakılmasına karar verilmiş ve halen bu makinalar piyasada ve kahvelerde devam etmektedir. Şûrayı Devletin ikinci ve sekizinci dairelerinde birbirine mübayin olarak verilmiş bulunan bu kararları müvacehesinde Bakanlığımız harekete geçememektedir. Bu tevhidi içtihat kararı biran evvel çıktığı takdirde verilecek karara göre hareket olunacaktır. Bakanlığımızın görüşü odur ki, bu makinalar tamamen kumar aletidir ve mektep çağında bulunan küçük çocukları bütün işlerinden alıkoymakta, tahsillerinden alıkoymakta ve evlerinde ailelerini huzursuz kılmaktadır. Bunun biran evvel çıkarılmasında memleket için büyük faydalar görmekteyiz.

Nahiyelerden, nüfus memurluklarının, mahkeme bulunmadığına göre kaldırılması yolundaki görüş Bakanlığımızca da benimsenmiştir. Yeni hazırlanan Nüfus Kanununda nahiyelerdeki nüfus teşkilâtı kaldırılmakta, nüfusun mahallen yazılması için seyyar ekipler kabul edilmiş bulunmaktadır. Dolayısiyle arkadaşımızın bu arzusu da yerine gelecektir.

Jandarma subaylarının mevcudunun noksan bulunduğu ve bu kazalarımıza jandarma subayı tâyin edilmesi yolundaki görüş cümlemizin arzusuudr. Ancak elimizdeki imkânlar buna mesağ vermemektedir. Halen kazalarımızın % de 33 ünde jandarma subayı bulundurmak imkânı mevcuttur. Diğerlerinde gedikli ve uzatmalı olarak vazife görenler vardır. Yapılan hesaplara göre bu % de 33 nisbetinde subay mevcudunun ancak 1975 yılında yüzde yüze yetiştirilmesi imkânı olacaktır. Her yıl Harbokulundan mezun olanlar arasında jandarma subaylığına tefrik edilenlerin miktarı bize ancak 1975 te kadromuzu tamamlamak imkânını verecektir. Bu bakımdan % 33 dışında kazaların subay tâyin edilmesi imkânı bugün için teknik olarak imkân dâhilindedir.

Emirdağ Astsubuy Okulunun inşaat durumu hakkında ilgili arkadaşlardan edindiğim bilgiye göre, bu sene bütçesine yeteri kadar ödenek konmuştur. İkinci katı yapılmamak suretiyle, birinci katı yapılacak, ve çatısı kapanacak ve kullanılır hale getirilecektir.

Sayın Ziya Ayrım arkadaşımızın sorularında Şark'taki hırzıslık mevzuu var.

Muhterem arkadaşlar, yalnız Şarkta değil, yurdun her tarafında bu hırsızlık mevzuu bilhassa Ankara'da da zaman zaman şikâyet konusu olan hususlardandır. Ama, Şarkta muhit itibariyle hayvan üzerindeki hırsızlık, kocabaş hay-

van hırsızlığı, diğer bölgelerimizden daha büyük ölçüde cereyan etmektedir. Son günlerde bu bölgedeki vâkı şikâyetler, hırsızlık ve kaçakçılık dolayısiyle Jandarma Genel Komutanlığı bu hususun üzerinde önemle durmuş ve bu ay içerisinde hassas bölge olarak adlandırılan bu mıntakaya er, subay, gedikli ve vasıta yardımı yapmıştır. Halen bunlar Ankara'da veya ilgili yerlerde bu verildikleri bölgelere hareket etmek üzeredirler. Bu hassas bölgelere yapılmış olan bu ay içindeki takviye tahmin ederim ki, bir ay sonra kendisini göstererek ve hizmetler eskisine nazaran biraz daha iyi şekilde de yapılma imkânını bulacaktır. Dolayısiyle bu takviyenin yapılması sonunda hırsızlık olayları nisbeten daha çok kontrol altına alınmış bulunacaktır.

Jandarma subaylarına kıta tazminatı verilmesi yolundaki arzu, Bakanlığımızın daha evvel ele aldığı ve hazırlamış bulunduğu kanun tasarısı ile Meclise sevk ettiği hususlar arasında yeralmış bulunmaktadır. Jandarma görevlilerine kıta tazminatı verilmesi hususunda hazırlanan kanun Yüksek Meclise sevk edilmiş durumdadır.

Muhterem arkadaşlar, değerli senatör arkadaşlarımızın ve grup sözcülerinin yapmış oldukları konuşmalarda dilek ve temennilerini bu şekilde tesbit etmiş ve cevaplandırmış durumdayız. Bunların dışında edemediğimiz hususlar varsa bunlara da cevap verme imkânını buluruz.

BAŞKAN — Sual sormak istiyen arkadaşlarımız vardır. Sırası ile onlara sual sormak için söz vereceğim. Yalnız suallerin kısa olması şayanı temennidir.

Buyurun Sayın Öztürkçine.

RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (İstanbul) — Dünkü harb tekniği ile bugünkü harb tekniği biribirine uymadığı halde bizim itfaiye teşkilâtı da maalesef bugünkü harb tekniğine uymamaktadır. Acaba Bakanlık olarak bu teşkilâtın bir genel müdürlük altında toplanması düşünülmekte midir? Birincisi bu.

İkincisi, jandarma, gümrük teşkilâtı gemi adamlarına gemi yataktan çıktığı zaman otuz kuruşluk bir yevmiye vermektedir. Bunun artırılması hakkındaki teklif Yüce Meclistedir. Desteklemelerini rica etmekteyim.

Üçüncü sorum; komiser muavinleri 35 lira asli maaş almaktadırlar. Polisler 50 lira maaş almaktadırlar. Birisi âmirdir, birisi daima emir alandır. Bu kadrolar biribirini tutmamaktadır. Bu hususstaki teklif Millet Meclisindedir; Bakanlığınızın desteklemesini rica ederim.

BAŞKAN — Bu soru olmadı. Sözünüzü kesmek mecburiyetinde kalacağım.

RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (Devamla) — 150 sayılı Kanun gereğince, her hangi bir kaymakam iş yerini kapatmaktadır. Bu kanun itiraz mercii de tanımamaktadır. Bu hususta Hükümet olarak bu kanunun tadili düşünülmekte midir? Bekçi paraları ile kaymakamlara vasıta alınmaktadır. Bu vasıtaların her türlü masrafları da yine bu paralardan sarf edilmektedir. Bunun kanunda yeri var mıdır, yok mudur? (Bu sual değil sesleri)

İÇİŞLERİ BAKANI İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Bu soruyu anlıyamadım.

RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (Devamla) — Bekçi paraları ile kaymakamlara vasıta alınmaktadır ve bu vasıtaların da her türlü masrafları, şoför paraları bekçi paralarından ödenmektedir. Bu durum kanuna uygun mudur, yani paranın sarf şekli kanuna uygun mudur? Maruzatım bu kadardır.

BAŞKAN — Sayın Bakan, kısaca lûtfen.

İÇİŞLERİ BAKANI İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Efendim, itfaiye teşkilâtının bir elde toplanması mevzuu Bakanlığımızca ele alınmış konular arasındadır. Sivil savunmaya bu teşkilâtın bağlanması ve tek elden idare edilmesi hususu üzerinde durulmaktadır. Henüz çalışmalar sonuç vermemiştir. Kısa bir zamanda bunu neticelendirmek ve bütün Türkiye'deki itfaiye teşkilâtı belediyeler tarafından finanse edilmiş olmakla beraber, Bakanlığımıza bağlı Sivil Savunma Teşkilâtı ile birlikte mütalâa etmek ve idaresini temin yolundaki çalışmalarımız devam etmektedir.

Jandarma gümrüklerinden çıkanlar için verilecek tazminatla bu polis kadrolarının komiser muavinlerine terfi imkânı sağlamak için artırılması yolundaki kanun teklifleri, arkadaşimizin da bildirdiği gibi Mecliste bulunmaktadır. Uzun müddetten beri komiser muavinleri terfi etme imkânını bulamamışlar, hattâ polislerden daha az bir maaş almak gibi garip bir duruma düşmüşlerdir. Mecliste teklif halinde bulunan bu hususların bir an evvel kanunlaşması elbette ki Bakanlığımızın arzu ettiği hususlardandır. Ama bugün, Hükümet Programında vaz'edilmiş bulunan, muayyen bir küt-

leyi değil, topyekûn bir camiayı ilgilendiren hususlar üzerinde gayret sarf edilmiştir. Elbette bunlar da birlikte ele alınacaktır. Mecliste şu bütçe konuşmaları, bütçe müzakereleri bittikten sonra, çalışmalar Haziran ve Temmuz aylarında da devam ettiği takdirde bunların kanunlaştırılması elbette ki, mümkün olacaktır. Mayıs ayının sonunda bütçe müzakerelerinin bitirilmesi muhtemeldir. Ama Meclisin Mayıstan sonra çalışma müddetine ne kadar devam edeceğini bilmediğimiz için bu kanunu mutlaka Hükümet çıkaracaktır veyahut çıkarmaya çalışacaktır diye bir şey söylemek bizim için mümkün olamamaktadır. Temennim bu kanun tasarılarının bir an evvel kanunlaşmasıdır.

Muhterem arkadaşlarım, kaymakamların kapatma kararı karşısında bir itiraz merciinin bulunmadığı yolundaki görüşe gelince; ben ilgili arkadaşlarla temas etmek imkânını bulamadım, kanatimce mümkün değildir. Yani Anayasaya göre hiçbir idari karar kesin değildir. Bu verilecek kararlar hakkında her zaman Şûrayı Devlete dâva açma hakkı mahfuzdur. Bu hususu da ayrıca tetkik ettirmek isterim.

Bekçi tahsisatından kaymakamlar için vasıta alındığı yolunda bir bilgiye sahip değiliz. Esasen alamazlar, almaları kanuna tamamen aykırıdır. Kanunsuz davranışlar da müeyyideleştirilmiştir ve cezalandırılacaktır. Yalnız bir husus var, bâzı yerlerde trafik kazalarını önleme cemiyeti diye cemiyetler kurulmuştur. Bunlara muhtelif yerlerden teberru ve yardım yapılmakta ve bu yardımlarla da bâzı vasıtalar alınmaktadır. Bunlar tamamen özel teşekkül mahiyetindedir. Bunların her türlü vasıtayı alması ve muayyen kimselerin vazifeli olarak bunları kullanması mümkündür. Ama bekçi tahsisatiyle bir vasıta alındığı yolunda Bakanlığıma intikal etmiş bir şikâyetten malûmattar değilim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Karaman.

SUPHİ KARAMAN (Tabiî Üye) — Efendim, vatandaşlar arasında huzursuzluğa sebebolan ve seçimlerin meşruiyeti üzerinde daima gölge bırakan partizan bir idareyi tasfiye etmek ve onun yerine partizan olmıyan bir idareyi iş başında tutmak 27 Mayıs idaresinin başlıca hedeflerinden birisi idi. Bu icraat içerisinde olmasına rağmen bu zihniyetin ışığı altında 27 Mayıs idaresi kendisinden evvelki devrede iş başında bulunan valilerden halen İstanbul Valisi Sayın Niyazi Akı'nın da içinde bulunduğu 16 valiyi yerinde bırakmıştır. Bizim inancımız şudur ki; gerek seçimlerin meşruiyetine gölge düşürmemek bakımından, gerek vatandaşlar arasında huzursuzluklara sebebolmamak bakımından, partizanca bir idarenin kurulmaması ve tarafsız bir idarenin kurulmasına zaruret vardır. Bununda yolu siyasi iktidarların geniş ölçüde partizanca olmıyan veya partizanca olduğu intıbaını yaratmıyacak olan tâyinlerde dikkatli bulunmasıdır. Bu kısaca mâruzatım ışığı altında iki hususu Sayın Bakandan öğrenmek istiyorum.

1. 25 Ekim 1961 de Parlâmento toplandığı zaman, biraz evvel izah ettiğim zihniyet ışığı altında 67 vilâyette bulunan 67 validen halen kaç tanesi vali olarak bulunmaktadır ve bunların kaç tanesi o günden beri bulundukları vilâyetlerde bırakılmışlardır?

2. Seçimlere beş ay gibi kısa bir müddet kala bugünkü dördüncü Koalisyon Hükümetinin bu bakımdan tutumu hakkında mümkünse kısa bilgi istirham ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Bakan münasip gördükleri şekilde cevap versinler.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Efendim, 25 Ekim 1961 de mevcut valilerden kaç tanesinin halen vazifede bulunduğu yolunda ilgili arkadaşlarımdan not bekliyorum, geldiği zaman takdim edeceğim.

Partizan tâyin yapılmaması ve seçimlere beş ay kalmış bulunduğuna göre ne yolda hareket edileceği şeklindeki soruya gelince; şu hususu Yüksek Senato huzurunda katiyetle açıklamak isterim. Koalisyon Hükümeti, Hükümet programında hiçbir suretle partizan davranmıyacağını sarih olarak beyan etmiş ve tarafsız idare kurmayı taahhüdetmiştir. Bendeniz biraz evvel yapmış olduğum konuşmalarla da açık olarak belirttiğim gibi vatandaşlara eşit muamele ve tarafsız idare kurulmasının zaruretine inanmaktayım. Bakanlığımız mensupları ve Bakanlığın muhtelif kademelerinde vazife alan arkadaşlarla beraber bütün emelimiz önümüzdeki seçimlerin tam bitaraf olarak yapılması ve vatandaşların huzur içinde bu seçimleri geçirmesidir. Bunun için lüzumlu tamimlerinde hazırlanıp, seçimden önce yapılacağı tarafımızdan bir basın toplantısında

açıklanmış durumdadır. Hiçbir tâyin siyasi maksatlarla veya bir partizan görüşle yapılmıyacaktır. Ancak bundan evvel yapılmış olan böyle bir tâyinin mevcudiyetine ittila kesbettiğimiz anda bu husus tetkik ve tahkik edilecektir. Bu demek değildir ki, falanın tâyini siyasi olmuştur, partizanca olmuştur, geri alınacaktır. Asla böyle bir zihniyetimiz yoktur. Yapmakta bulunduğumuz talimatnamede prensipler tesbit edilmektedir. Yine bir kitap ile kıdem tablosu yapılmaktadır. Kıdem tablosu, sicil durumları ve tesbit edilecek prensipler nazarı dikkate alındığı zaman bunların içerisine girmiyen ve kendilerine haksızlık yapılarak geride bırakılıp başkalarına imkân verilen tâyinler varsa, bunların müktesep haklarına dokunmamak kayıt ve şartiyle elbette ıslah etmek yoluna gideceğiz. Bunun dışında hiçbir suretle bir partizan görüşle tâyin yapmak niyet ve gayreti içinde değiliz.

Halen vali olarak çalışanlar 38 kişi, Bakanlık teşkilâtında müsteşar, genel müdür gibi vazifelerde çalışan beş kişi, merkez valiliğine nakledilenler de beş kişidir.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, tekrar rica ediyorum, sualleriniz konuşma mahiyetinde olmasın. Çünkü konuşmada kifayete karar verilmiştir. Bunu dikkate almanızı bilhassa rica ediyorum.

Sayın İnceoğlu, sual sırası sizde. Yalnız arkadaşlarımdan öğrenmek istediğim...

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar) — Jandarma karakollarında er adedleri çok azdır. Bunların adedinin artırılması düşünülüyor mu?

BAŞKAN — Sayın İnceoğlu, daha evvel 14 sual tevcih etmiştiniz. Bu da bunların arasında mıdır?

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Arkadaşımın sorularını umumi mahiyette cevaplandırmıştım. Er adedini on bin olarak artırma imkânlarını araştırdık. Bütçe imkânları elvermediği için artırma imkânını bulamadık, demiştim. Er adedini artırma imkânı olmadığına göre mevcut karakollardaki er adedini de artırmak imkânı hasıl olamamıştır ve olmıyacaktır.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Küçük.

SAMİ KÜÇÜK (Tabiî Üye) — Misakı Milli hudutları dışında bulunan ve Türkiye dâhilinde bulunmıyan ve Türk kültürüne bağlı olarak, bâzı mesleklilerin sonradan Türkiyede icrai sanat eylemeleri mümkün değildir. Bunun neticesi olarak, Türk okullarında okuyup bir meslek sahibi olanlar, ya Türk vatandaşlığına kabul edilerek, burada sanatlarını icra eylemekte veyahut da kendi memleketlerine dönmektedirler. Kendi memleketlerine döndükten sonra meselâ Kıbrıs için 10 tane dişçi kâfidir. Fakat 20 tane olursa, bunlardan onu ya Londra'ya gidiyor, yahut Avustralya'ya gidiyorlar. Bu suretle ya vatanı terk ediyor, yahut da vatandaşlığını terk etmek suretiyle, bu ülkelerdeki Türk gücü kaybediliyor. Bunu önlemek için Vatandaşlık Kanununda değişiklik yaparak, ya çifte tabiyet usulünün ihdası veyahut bu gibi soydaşlarımızın Türkiye'de icrai sanat eylemeleri için mevcut mevzuatta Türk soyundan gelen, Türk kültürüne bağlı olanlar için bu hususun kaldırılmasını düşünüyor musunuz?

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Muhterem arkadaşımdan özür diliyerek bu soruya cevap vermekte beni mâzur görmelerini rica edeceğim. Bu konu işgal etmekte bulunduğum Bakanlığın vazifeleri arasında olmakla beraber; topyekûn bir Hükümet politikası mahiyetinde telâkki ettiğimden arzı cevap etmek imkânını bulamıyacağım.

SAMİ KÜÇÜK (Tabiî Üye) — Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Alpaslan.

FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Efendim, Sayın Bakan muhtelif vesilelerle ve bütçe dolayısiyle ve şimdi biraz evvel tarafsız idareyi kuracağız şeklinde beyanda bulundular. Herkesin ve hepimizin aklına bir sual geliyor. Bugün başında bulundukları İçişleri Bakanlığının idarecileri taraflı da bundan sonrakiler için mi tarafsız bir idare kuracaklar. (Sağdan, tabiî sesleri)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, suali Bakana tevcih buyurdular. Zatıâlilerine değil.

FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Tabiî diye değil, zaten tarafsız idare vardır. 27 Mayısın aldığı abdest ile daha çok seneler namaz kılınacaktır. Bu trafsızlık mevzuu tarihe karışmış bir haldir. Ben bilhassa bu noktadan söylüyorum. Demin Sayın Bakanda arkadaşın suali üzerine işaret ettiler. Böyle müşahhas bir vaziyet yok

diye eğer hakikaten yolunda bir karara sahip iseler bu mevzuda bugüne kadar üç ay geçmesine rağmen aldıkları bir tedbir var mıdır? Müşahhas bir misal verebilirler mi?

Soru iki; Zonguldak olayları dolayısiyle yapılan idari tahkikat nihayet bulmuş mudur? İdari bir kusur ve kusurlu tesbit edilmiş midir?

Soru üç; kumar aletleri mevzuunda yüksek Danıştay kararlarına rağmen aletlerle oynamak suç olduğuna göre İçişleri Bakanlığı Sayın Adliye Bakanlığının dikkatini çekmek suretiyle Cumhuriyet Savcılarını harekete geçirmeyi düşünmezler mi? Çünkü kumar oynanan yerlerde kumar oynıyan şahıslar cezalandırılır ve mahkemeler aletlere el koyarlar. Bu yolda harekete geçmeyi düşünürler mi?

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Efendim, idarenin tarafsız olup olmadığı yolunda Devlet kayıtlarında bir hususa raslamak mümkün değildir. Bir tâyin dosyası zatişlerinden getirilip, celbedildiği zaman bu dosyada yapılan tâyinin hangi maksatla yapıldığını sarih olarak görmek mümkün olamaz. Ancak, idarenin tarafsız olup olmadığı, bu idarenin idaresi altında bulunan vatandaşların görüş, kanaat ve fikirleriyle tecelli eder. Biz Bakanlık olarak tarafsız bir idare kurmaya Türk Milletine taahhüdetmişiz ve bunu kuracağımızı her türlü vesile ile de ifade ediyoruz. Bakanlığımızın bu görüşü sık sık beyan etmesi vatandaşlarımıza bir huzur vermek ve onların emniyet içerisinde yaşamalarını temin etme gayesine mâtuftur. Bundan evvelki idarenin tarafsız olup olmadığı yolunda halk efkârının bir kanaati vardır. Ben mesul Bakan olarak kayda istinadetmiyen kanaatleri burad tekrar etmekte bir fayda mütalâa etmiyorum.

Zonguldak olayları hakkındaki idari tahkikatımız neticelenmiş ve raporu Bakanlığımıza tevdi edilmiştir. Bu raporun son neticesi kanaat kısmında idare âmirlerimizin ve memurlarımızın teeziyeyi mucip bir halleri bulunmadığı tesbit edilmiştir. Bu rapor halen ilgili Zatişleri Umum Müdürlüğünde dosyasına konmuş olmakla beraber, ayrıca bu raporun tetkik edilip bunun için yapılacak kanuni bir muamele bulunup bulunmadığının da ele alınmasını ilgili daire reisine söyledim. Bilâhara bu rapor bizzat tarafımdan da okunacaktır. Her hangi bir husus varsa üzerinde hassasiyetle durulacaktır. Yalnız bizce şu anda bilinen husus müfettiş tetkikatının bittiği ve idare âmirlerinin teeziyelerini mucip bir halin mevcudolmadığı yolunda raporun Bakanlığa verilmiş olmasından ibarettir.

Kumar aleti hakkında; biraz evvelki beyanlarımı ben tahmin ediyorum noksan verdiğim için veyahutta tam olarak açıklamadığım için arkadaşımız yanılmış bulunuyorlar. Şûrayı Devletin iki kararı mevcuttur. Biri ikinci dairenin, biri 8 nci dairenin. 8 nci dairenin kararı bunun kumar aleti olduğu yolundadır. Bu karar İstanbul'da Sulh Ceza Mahkemesinin bu aleti kumar aleti sayıp da bir kimseyi mahkûm etmesi ve bunu da temyiz etmesi ve bunun da Temyizde kesinleşmesi üzerine verilen bir karardır ve Şûrayı Devlet 8 nci Dairesi bunun kumar aleti olduğunu kabul etmiştir. Diğer taraftan Bakanlığımızın kumar aletidir, bunlara ruhsat verilmesin yolundaki tamimini ikinci daire iptal etmiş ve tedbir kararı alınmıştır. Şûrayı Devletteki kararların neticesine kadar bu aletlerin menedilmesine mahal yoktur diye, tedbir kararı alınmıştır.

BAŞKAN — Sayın Bakan bunları daha evvel söylediniz.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Bu bakımdan biz, savcılık olarak, jandarma olarak, mülki teşkilât olarak tehiri icra kararları muvacehesinde serbestçe hareket etme imkânını bulamıyoruz.

BAŞKAN — Sayın Melen.

FERİD MELEN (Van) — Muhterem Bakandan bir noktayı açıkca ifade etmesini rica edeceğim. 27 Mayıs İnkılâbından sonra bâzı valiler partizanca davranışları sebebiyle ya başka vazifeye nakledilmiş veya emekliye ayrılmıştır. Bilâhara bunlardan Devlet Şûrasına giderek tekrar emeklilik muamelesini kaldırmış olanlar mevcut. Seçimler arifesinde haklı veya haksız bir partizanca davranışları dolayısiyle haklarında muamele yapılmış olan kimselerden bu seçimler arifesinde tekrar valiliğe getirilmek istenen kimseler var mı? Duyduklarımıza göre bunlardan bâzıları hattâ bugün Koalisyon Hükümetinde olan partilerden vaad dahi almışlardır. Bu hususu açıklamanızı rica edeceğim.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Efendim; sayın arkadaşımız 27 Mayıs'tan sonra tâyin edilen valilerin içerisinde bâzılarının partizanca davranışları dolayısiyle valilikten alındıklarını o zamanın mesul Hükümetinde yer alan bir arkadaşımız olarak beyan etmiş durumdalar. Bu beyanları üzerine bu arkadaşların dosyalarını tetkik ettirip bu hareketlerini tesbit etmeye çalışacağım. Yalnız şu hususu arz etmek isterim. Gerek Bakanlık tarafından, gerekse ben şahsan bu Bakanlığı işgal eden mesul bir kimse olarak Türkiye'de hiçbir kimseye, hiçbir suretle valilik vaadetmiş durumda değilim. Ve Dahiliye Vekâletinin bu şekilde bir arzusu ve vaadi olmadan da Koalisyon Hükümetinin böyle bir vaadde bulunmaya da salâhiyeti olmadığı kanaatindeyim. Koalisyon protokolünde bir hüküm getirilmiştir. Valilerin tâyinleri bu komiteden geçmeden yapılamıyacaktır. Bu komitede koalisyonu teşkil eden 4 partinin 4 bakanı bir vali üzerinde mutabakata varmadıkça onun vali tâyin edilmesine imkân bulunmadığına göre, böyle bir komiteye getirilmiyen bir mevzuda da vaadde bulunmak hiç kimsenin salâhiyeti dâhilinde değildir. Bu bakımdan muhterem arkadaşım müsterih olsunlar partizan hareket ve davranışlarda bulunanlardan bir kimse valilik makamına getirilmiyecektir. Bu bakımdan da her türlü hassasiyet gösterilecektir. Sadece partizan davranışları mevcudolanlar varsa bunlar da elbette uzaklaştırılacaktır.

BAŞKAN — Sayın Tevetoğlu.

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — 13 Şubat 1965 tarihinde düşen 3 ncü İnönü Hükümeti bir hafta müddetle muvakkaten vazifeli kaldığı 20 Şubat tarihine kadar birçok bakanlıklarda birçok tâyinler, kaptı kaçtı tâyinler yapmışlardır. Acaba Bakanlığınızda bilhassa Emniyet Teşkilâtımızda yapılan pek çok tâyinler hususunda bunların nedenleri hususunda bir tetkik yaptırdınız mı?

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Bu tâyinler üzerinde umumi bir tetkik ve tahkik yaptırmış durumda değilim. Bâzı münferit hâdiselerle karşı karşıya geliyoruz. Henüz bunların nedenlerini de katî olarak tesbit etmiş durumda değiliz. O bakımdan arkadaşıma biraz da teknik bilgiye istinadeden bu husus hakkında cevap vermek imkânı şu an için mümkün değildir. Arkadaşıma bilâhara bu hususta bir soru verdikleri takdirde gereken cevabı vermemiz mümkün olabilecektir.

BAŞKAN — Son soru Sayın Âdemoğlu'nun buyurun.

MEHMET NURİ ÂDEMOĞLU (Adana) — İkinci ve Üçüncü Koalisyon hükümetleri zamanında Halk Partisi vilâyet idare heyetlerinde vazife almış, aynı zamanda Halk Partisi mensubu olarak da Mecliste çalışmış yani Halk Partisinin faal politikasında rol oynanış kimselerin vali olarak tâyin edildikleri malûmdur. Seçim sırasında bu şekildeki valilerin hiç olmazsa merkeze alınmalarını düşünüyor musunuz?

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Bir şahsın muayyen zamanlarda, muayyen siyasi partilerin muhtelif kademelerinde vazife görmüş olması, onun bir memuriyete atanması halinde mutlaka partizanca hareket edeceği yolunda hiçbirimize katî bir kanaat vermez. Bu bakımdan o arkadaşlarımızın evvelce vazife gördükleri siyasi mevkilerine bakarak seçimler esnasında şu veya bu şekilde bir tedbir almayı düşünmüyoruz. Ancak, evvelce siyasi bir partide vazife alsın veya almasın vali tâyin edildikten sonraki davranışları ve tutumu bize bunun evvelce kayıtlı bulunduğu parti ile ilgisini hâlâ kesmediği ve partizanlık yaptığı kanaatini verirse elbette onun hakkında gereken tedbirler alınacaktır.

BAŞKAN — Sayın Batur; yalnız bir noktayı arz edeyim. Sayın İçişleri Bakanını sıkıştırmıyorsunuz, partiler birbirini sıkıştırıyor.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Efendim; ben de o hususu işaret edecektim. Esasen bu sualler partizanca oluyor. Tevetoğlu'nun sorduğu sual partizanca bir sualdir.

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Partinizin sualine karşı sordum.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Şimdi vekil aldı bu suali, başka bir istikamete sürükledi. Tevetoğlu'nun söylediği sual şu şekilde bir hususa şu ana kadar Sayın Bakan ıttıla kesbetmiş midir?

BAŞKAN — Vallahi ben anlamadım. Ama Bakan anladıysa...

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Efendim; arz edeyim. Muhtelif basın toplantılarında ve gazetecilerle konuşmalarımız sırasın-

da böyle sualler ile karşılaştım. Bunun dışında karşılaşmadım.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Efendim, söz ve sorular bitmiştir. Yalnız son söz... Buyurun Sayın Bakan.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, sözlerime son verirken tekrar tekrar Bakanlığımıza karşı göstermiş olduğunuz yakın alâkaya ve takdirkâr sözlerinize karşı Bakanlığımızın minnet ve şükran duygularını arz eder hepinizi hürmetlerimle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — İçtüzük gereğince son söz üyenin olduğu için sırada bulunan arkadaşlara söz vereceğim.

Sayın İsmail Yeşilyurt?.. Yok.

Sayın Niyazi Ağırnaslı?.. Yok.

Sayın Tekin. Buyurun.

Bir dakika müsaade buyurun, vakit çok geçtiği için saat 15.00 te toplanılmak için karar alacağım.

Arkadaşımızın konuşması bittikten ve bütçe kabul edildikten sonra saat 15.00 te toplanılması hususunu oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

M. AKİF TEKİN (Antalya) — Sayın Başkan ve sayın senatörler, muhterem Hükümet erkânı;

Mâruzatım, İçişleri Bakanlığına bağlı Sivil Savunma İdaresi hakkında olacaktır.

Sayın arkadaşlar, şimdiki harblerde miletçe var olabilmemiz için topyekûn bir harbe milletçe hazır olmamız lâzımgelmektedir. İşte bu hazırlıkların büyük bir kısmını da sivil savunma hizmeti teşkil etmektedir. Sivil savunma hizmeti, sivil halka ve millî kaynaklara tevcih edilecek taarruzlara karşı halkın can ve mal kaybını azaltmak, millî kaynakları korumak, resmî ve hususi tesislerin faaliyetlerini idame ettirmek, hasara uğraması halinde âcil olarak tamir ve ıslah etmek, cephe gerisi mâneviyatını muhafaza ederek silâhlı kuvvetlerin direnmesini sağlamak maksadiyle alınacak her türlü silâhsız koruyucu ve kurtarıcı tedbir ve faaliyetler manzumesidir. Bu maksatla yapılan 7126 sayılı Sivil Savunma Kanununa göre, sivil savunmayı teşkilâtlandırmaktan İçişleri Bakanlığı sorumlu tutulmuştur. Bunu temin için İçişleri Bakanlığına bağlı ve Bakana karşı sorumlu bir Sivil Savunma İdaresi Başkanlığı teşkil edilmiştir. Bu idarenin esas gözcüleri;

Sefer vukuunda kullanılmak üzere sefer maksadına mâtûf plânlama, hazerde ve seferde devam eden faaliyet ve tedbirler olmak üzere 2 kategoride toplanabilir. Bu idarenin yöneticileri ve sivil savunma uzmanlarının çalışmalarının âzamisini plânlama faaliyetleri teşkil etmektedir. Mecburi bir harbe girersek, sivil savunma yönünden alınmış tedbirler ve yapılmış hazırlıklar halkımıza hayatta kalma ümidini verecek ve silâhlı kuvvetlerimizin harb gücünü ayakta tutacak en mühim bir vasıta olacaktır. Bu işleri en iyi iktisadi bir şekilde yapmak için İdareciler Kongresinde de ittifakla kabul edilen Sivil Savunma İdaresine ait tasarıların biran evvel Meclise intikali gerekmektedir. Bu tasarılar kanunlaştığı takdirde şu faydaları sağlıyacaktır :

Yeni Teşkilât Kanununun getirilmesiyle ek bir tahsisat talebedilmemektedir. Mevcut kadroların küçülterek az memur istihdam edilmesi mümkün olacaktır. Sivil Savunma İdaresi müstakil bütçeli emsali teşkiller gibi imkânlara sahip kılınarak yurt savunmasında NATO-SENTO vecibesine ve tavsiyelerine uygun hizmetleri ifa etmek imkânını bulacaktır. Ayrı ayrı kanunlarla İçişleri Bakanlığına verilmiş bulunan topyekûn savunma hizmetleri bir merkezde toplama imkânı hâsıl olacak ve yekdiğerini tamamlıyan 7126 ve 108 sayılı kanunların tedahülleri ortadan kalkacaktır. Merkez ve taşra teşkilâtında küçültülen kadrolara üniversite ve yüksek okul mezunu genç eleman bulmak ve göndermek kabil olacaktır.

Sayın arkadaşlar, bu vesile ile ve sıkı alâkası olması hasebiyle itfaiye teşkilâtından da bahsetmek isterim. Malûmları olduğu üzere bugünkü itfaiye teşkilâtı bir kanuna dayanmadan Hükümetin murakabesinden uzak, yalnız belediyelerin meydana koyduğu talimatlar ile meydana getirilmiş teşekküllerden ibarettir.

7126 sayılı Kanunun ısdarı sırasında, yürürlükten kaldırılan 4445 sayılı Merkez Teşkilât Kanununda Seferberlik Müdürlüğünün 3 ncü şubesine ait hizmetlerden barış itfaiyesinin teşkil, techiz ve eğitimine dair görev muallâkta bırakılmıştır. 7126 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin tarifine göre, bu hizmetin sivil savunmaya aidolduğu düşünülerek idare tarafından benim-

senmiş, belediye itfaiyeleri ile ilgilenilmiş ise de sarih bir hüküm olmamasından Belediyeler Kanunu muvacehesinde direkt temas sağlanamadığından Bakanlığın murakabesi bu yerlere götürülememiştir. Bu çekişmelere bir çare bulmak üzere hazırlanan ve İdarecilər kongresinde tasvip gören yangınla mücadele teşkil ve tedbirleri kanun tasarısının biran evvel Meclise sevk edilmesi lâzımgelmektedir.

Bu arada şunu da arz etmek isterim ki, tabiî âfetlerle büyük yangınlar konusundaki hizmetler İmar ve İskân Vekâletinin yürütmekte olduğu 7269 sayılı Kanunla tedahül etmektedir. 7269 sayılı Kanunun kül olarak mütalâasından anlaşılmaktadır ki, bu kanunla alınacak tedbirlerin yarıdan fazlası sivil savunma hizmet ve sorumluluğu içerisine girmektedir. Bu tedahülleri giderici şekilde kanun teklifi yapılmasını Sayın Bakandan beklemekteyiz. hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Görüşmeler bitmiştir. Bölümlere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Okutuyorum.

(A/1) Cari harcamalar

B.		Lira
11.000	Ödenekler	12 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
12.000	Personel giderleri	107 371 871

BAŞKAN — 12.000 nci bölüm hakkında bir önerge vardır, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Hudut ihtilâflarında vazifeli kılınan heyete yardımcı olmak üzere İçişleri Bakanlığı Bütçesinin (E) cetveline (1) aded (1 250) liralık Harita Uzmanı kadrosu eklenmesini teminen 12.842 nci maddeden 20 250 liranın tenzili ile 12.230 nci Geçici hizmetliler ücreti maddesine ilâvesini arz ve teklif ederiz.

Hakkâri	Bursa
Necip Seyhan	Cahit Ortaç
Kırşehir	Tekirdağ
Ali Rıza Usman	Cemal Tarlan
Tabiî Üye	Yozgat
Kâmil Karavelioğlu	Sadık Artukmaç
Ordu	Zonguldak
Eşref Aayhan	Tevfik İnci
Cumhurbaşkanınca S.Ü.	Tunceli
Âmil Artus	Mehmet Ali Demir

BAŞKAN — Hükümet ve Komisyon iştirak ediyor. Yani bir fark olmuyor. Artırma veya eksiltme yok. 12.000 nci bölümü bu değişiklikle birlikte oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

B.		Lira
13.000	Yönetim giderleri	10 027 600
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
14.000	Hizmet giderleri	491 491 502
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	260 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları

II. — Transferler

-34.000	Malî transferler	25 366
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
35.000	Sosyal transferler	90 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
36.000	Borç ödemeleri	370 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

Bu suretle İçişleri Bakanlığı Bütçe Senatoca kabul edilmiştir.

a) **Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesi:**

BAŞKAN — Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesine geçiyoruz.

(A/1) Cari harcamalar

12.000	Personel giderleri	196 009 789
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
13.000	Yönetim giderleri	23 843 800
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
14.000	Hizmet giderleri	560 002
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
15.000	Kurum giderleri	2 841 358
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	1 700 001
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

(A/2) Yatırım harcamaları

B.		Lira
23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları	6 600 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları

I. — Sermaye teşkili

32.000	Kamulaştırma ve satınalmalar	1 000 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

II. — Transferler

34.000	Malî transferler	77 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

35.000	Sosyal transferler	60 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

36.000	Borç ödemeleri	250 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Bu suretle İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesi de Senatomuzca kabul edilmiş bulunmaktadır.

b) Jandarma Genel Komutanlığı Bütçesi:

BAŞKAN — Şimdi Jandarma Genel Komutanlığı Büçtesine geçiyoruz.

(A1/) Cari harcamalar

12.000	Personel giderleri	175 960 500

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

13.000	Yönetim giderleri	123 855 00

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

14.000	Hizmet giderleri	1 062 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... **Kabul edilmiştir.**

B.		Lira
15.000	Kurum giderleri	151 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

16.000	Çeşitli giderler	4 981 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(A/2) Yatırım harcamaları

23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları	10 000 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları

I. — Sermaye teşkili

32.000	Kamulaştırma ve satınalmalar	4 300 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

II. — Sermaye teşkili

35.000	Sosyal transferler	120 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

36.000	Borç ödemeleri	95 000

BAŞKAN — Kabul edenler...
Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

— Jandarma Genel Komutanlığı bütçesi de bu suretle kabul edilmiş bulunmakta ve binnetice İçişleri Bakanlığı Teşkilâtı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı Bütçesi kabul edilmek suretiyle müzakereler bitmiş bulunmaktadır.

Bütçenin memlekete hayırlı olmasını ve değerli İçişleri Bakanının ve arkadaşlarının muvaffak olmalarını temenni ederim.

Saat 15.00 te toplanmak üzere oturuma son veriyorum.

Kapanma Saati: 13,30

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15.00

BAŞKAN — Başkanvekili Fikret Turhangil

KÂTİPLER — Kudret Bayhan (Niğde) — Sırrı Uzunhasanoğlu (Bolu)

BAŞKAN — Oturumu açıyorum.

H) Dışişleri Bakanlığı Bütçesi :

BAŞKAN — Dışişleri Bakanlığı Bütçesinin müzakeresine geçiyoruz.

Dışişleri Bakanlığı Bütçesi üzerinde söz istiyenler :

C. H. P. Grupu adına : Sayın Hıfzı Oğuz Bekata,

Kontenjan Senato Grupu adına : Sayın Sadi Koçaş,

Adalet Partisi Grupu adına : Sayın Fethi Tevetoğlu,

Millî Birlik Grupu adına : Sayın Ahmet Yıldız,

Şahısları adına : Sayın Celâl Tevfik Karasapan,

Sayın Orhan Akça,

Sayın Suphi Karaman,

Söz, C. H. P. Grupu adına Sayın Hıfzı Oğuz Bekata'nındır.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Sayın Başkan, değerli ardaşlarım, Dışişleri Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle, dış politika üzerindeki görüşümüzü, Cumhuriyet Halk Partisi Senato Grupu adına arz edeceğim.

Bugün dış politikada dünyanın görünüşü odur ki, insanlığın, bunca felâket derslerine rağmen, henüz huzur ve emniyete kavuşturulamadığı bir yana, ufuklar yeniden kararmakta, kararsızlaşmakta ve umumi güvensizlik tohumları her yerde yeşermektedir.

Türkiye'ye gelince; dış politikamızı bir millî tarih şuuru içinde, büyük açıdan değerlendirirsek, derin üzüntüler duymamak mümkün değildir.

Biz, devletlerarası münâsebetlerde, başka devletlerin haklı menfaatlerini gözeten, hukuka saygılı, ahitlerine vefalı, andlaşmalarına sadık ve dürüst bir politikaya bağlı kaldık.

Öte yandan, dünya barışını sağlamak amaciyle katıldığımız Batı Bloku'na, hiçbir özel hesap düşünmeden, bütün samimiyetimizle bel bağladık ve bu uğurda can ve mal fedakârlıklarını, esirgemeden yaptık. Maddi ve mânevi gücümüzü bu maksada adadık.

Fakat bütün bunlara rağmen, hazin gerçek şudur ki, Türkiye, Devletlerarası münasebetlerde gösterdiği civanmertliğin, fedakârlığın, yürekten dostluğun asil karşılığını; umduğu eşit anlayışı ve eşit muameleyi görememiştir.

İşte bu yüzdendir ki, dış meselelerimizin başında gelen Kıbrıs dâvamızın ciddiyeti de hâlen daha çok artmış bulunuyor.

Eğer dostlarımız bu dâvayı başından itibaren, küçük hesaplarla değil, eşit şartlarla; andlaşmalara ve hakka saygı duyarak ele almış olsalardı, bu kritik duruma girilmezdi.

Bugün Kıbrıs meselesinde Devlet Hukuku ve andlaşmalar; uzak - yakın, alâkalı yabancı devletlerin, özel çıkar hesaplarına göre, keyfî şekil verilen, çiğnenen bir mahiyet almıştır.

Her şeye rağmen, Türkiye'nin, hukuka ve andlaşmalara riayette gösterdiği tek taraflı titiz ısrarı ise, dostlarımızı ve Yunanistan'ı uyarmaya maalesef yaramamıştır.

İşte bu tutum; devletarası münasebeplerde artık tarihe mal olduğunu sandığımız kaba kuvvetin cüretini artırmakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye'yi, ağır olup bitilerle karşı karşıya bırakmak durumuna getirmiştir.

Söz buraya gelince, Başkan Johnson'un son günlerdeki şu beyanatını hatırlamamak mümkün değil:

«Bütün medeni dünyanın takbih ettiği zorbalık ve şiddetli hareketlerine dönülmesine ne Amerika ne de başka bir devlet müsamaha etmiyecektir.»

Bu çok isabetli sözün yalnız Küba için Dominik için, Vietnam için değil; aynı zamanda Kıbrıs için de duyularak söylenmiş olmasını ve gereğinin yerine getirilmesini beklerdik.

Muhterem arkadaşlar,

Dünyanın ve memleketimizin böyle ciddî bir ortam içinde bulunduğu sırada, iç politika ve parti çekişmeleri ne halde olursa olsun, Devletin hukukunu ve milletin şerefini savunma mevkiinde bulunan hükümetleri dışarıda zayıf düşüremeyiz.

Bu görüşle biz, dış politikayı millî bir politika olarak ele alıyor; böyle değerlendiriyoruz ve vahim hatalar yapılmadıkça, iktidarda bulunan bir Hükümeti arkada, boşlukta ve yalnız bırakmıyacağız. Böylece Hükümeti, temsil ettiği Türk Devletinin menfaatlerini korumamız bir duruma asla düşürmiyecek; ona destek olacağız.

Biz, bunu dış politikada millî şuurun, vatanseverliğin bir icabı olarak kabul ve tatbik ediyoruz. Ve bu anlayışın siyasi hayatımızda, bugünler ve yarınlar için, bir millî gelenek olarak yerleşmesini istiyoruz.

İşte bu sebeplerdir ki, yeni Hükümetin, programında millete karşı taahhüt ettiği :

«Biz dış politikamızda diğer devletlerin haklarına riayeti kendimize şiar edinmiş bir milletiz; kendi haklarımızın da son gücümüze kadar bekçisi olacağımızdan kimse şüphe etmemelidir» sözünü tutmakta devam ettiği müddetçe, Hükümete daima yardımcı kuvvet olmak kararındayız.

Bu itibarla, dış politikayı, işte bu millî şuurla ele aldığımızı ve millî bir politika anlayışla izlediğimizi bihassa belirtirken, Hükümetin de arkasından ve kendisinden emin bulunarak, haklarımızı; tarihî şeref ve haysiyetimizi korumakta tam bir yetki ve güvenle hareket etmesini istiyoruz.

Hükümete bu kararlı yolda başarı dileklerimiz samimidir.

Cumhuriyet Halk Partisi Grupu adına Yüce Senatoya saygılarımla selâmlarım (Alkışlar)

BAŞKAN — Millî Birlik Grupu adına Sayın Ahmet Yıldız.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA AHMET YILDIZ (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, Sayın Başbakan, sayın arkadaşlarım, devletlerin uluslararası yaşantısını düzenliyen ve güvenliğini sağlıyan eylem ve işlemlerin tümünü kapsıyan dış politika her devletin birinci önemi verdiği bir konu olagelmiştir.

Bizde de, bu önemde ele alındığı dönemler olmuştur. Fakat, böyle ele alınmadığı dönemler de olmuştur.

İlk genel görüşme istemimizden beri, sık sık tekrarlandığımız bâzı konularda bir tabuya dil uzatmış gibi tepkilerle karşılaştık. Zürich ve Londra Andlaşmaları ile NATO'ya bağlantı şeklimizin yarattığı politik çıkmazlara ilişkin görüşlerimizi şimdi Hükümetin de paylaştığını görmekteyiz.

Orta - Doğu ve özellikle Arap devletleri ve özgürlük savaşı yapan uluslarla ilişkilerimizin geliştirilmesi ve bu ülkelere karşı uygulanmasından üzüntü duyduğumuz eski politikanın, tümü ile değiştirilmesini savunan görüşümüzün de paylaşıldığını gösteren bir gelişmenin şu andaki durumunu yorumlıyacak bilgimiz yoktur. Hükümetin aydınlatıcı açıklamalarını beklemekteyiz. Dış yardımların ve borçların acıklı durumuna ilişkin görüşlerimizin öngördüğü bir gelişmeye henüz tanık olamadık.

Yetişkin bir diplomat olan ve gerçekten takdir duyguları beslediğimiz Sayın Dışişleri Bakanımıza bu olayları hatırlattıktan sonra gerçeklerin ifadesi saydığımız görüşlerimizi de sunacağız.

Sayın senatörler.

«Kapalı diplomasi» nin ömrünün sona ermesi ve 19 ncu yüz yıl diplomasisi ile çağımızın sorunlarına çözüm bulunamıyacağı gerçeğini kavrıyamıyan bir politik güdümün acı sonuçlarını düzeltmek güç olacaktır.

Rus - Amerikan çatışmasına dayanan ve takım liderinin düşüncelerini, devim değiştirmekten öte, hiçbir yorum inisiyatifi dahi olmıyan dostlarımızla ilişkilerimizi düzeltici sözleri suç sayan ve onların haklarımızı bizden daha iyi düşüneceğinden şüphelenmiyi günah kabul eden bir tutumun çok zararlarını gördük. Bir tarikat müridi gibi politika gütmekten artık vaz geçileceğini umarız.

Eski hayallerin boşa çıktığı ve bizi düşüneceğini sandıklarımızın, bize verdikleri sözleri bile tutmadıklarını ibretle gördük.

Bir tarikat tutkunluğu ve görlüğü içinde, bü-

tün kuvvetlerimizle, teslim olduğumuz NATO, içinde olmasak yapabileceklerimizi bile yaptırmamak için baskı olarak kullanılmıştır.

Üç tarafı denizle çevrili Türkiye'ye bir tek çıkarma aracı vermiyenler, Megalo - İdea marazının nöbetleri içindeki Yunanistan'a düzünelerle verdiler. Bizim kıyıları koruyacak denizaltıları Yunanistan'a emanet ediyorlar. Bize söz verdikleri gemileri de onlara hediye ediverdiler. Kıbrıs buhranı başladıktan sonra ise, eski teselli mükâfatlarını bile çok gördüler. Aleyhimizde olduktan ve Yunanistan'ın amaçlarına hizmet ettikten sonra imzalarını ya da verdikleri sözleri unutmada bir sakınca görmediler. Bütün bunları yaptıkları halde, susmamızda kullanılan iki koz da «komünist tehlikesi ve dış yardım» efsanesidir. Stalin'in akıl dışı politikasının etkilerini küçümseyemeyiz. Fakat bugün Rusya'da Stalin yönetimine gidilemiyecek kadar değişiklik olduğu gibi, dünyanın gelişen durumu karşısında öyle bir politika olanak dışı hale gelmiştir. Dış yardım efsanesi de çok ilginçtir. Sayın Maliye Bakanının Bütçe Komisyonundaki konuşması çok uyarıcıdır. Aldığımız 1,5 milyarın üstündeki yardıma karşı 1,5 milyara yakın borç ödemişiz ve halen de bir milyar kadar borcumuz vardır. Aldığımız yardımları kötü kullandığımız iç suiistimallere harcadığımızı da söyleyip duruyorlar. A. B. D. Senato heyetinin bizim için verdiği raporda «ekonomik kargaşalık dönemi» diye adlandırdığı dönemi ihtilâle kapadıktan, sonra onun terekesine ipotek korcasına, borçları bile bile artıran dostların çok daha anlayışlı davranması gerekirdi. Bugün aldığımız dış yardımların büyük çoğunluğu eski borçlara gittiği düşünülürse içine düştüğümüz çıkmaz çok iyi anlaşılır.

Buna bir de dış sermayenin büyük iyiliği ve hele petrol alanındaki unutulmaz dış destekleri eklenmelidir. Hazırlanan Maden kanununu da kabul edersek, bu güzel tablonun rötuşunu yapmış oluruz.

Biz Batı ile ve hele Amerika ile dostluğa son derece önem veririz. Fakat gelir hanesini kalp paralarla ve gider hanesini altınlarla dolduran ilişkilerle ulusal politikanın ipoteklenmesine karşıyız. Sonra politikamızı bize karşı gösterilen iyi niyet ve ulusal yararımızın korunmasındaki kıstaslara göre yürütmemiz gerektiğini ve bunun için de bir önyargı ile hiçbir devlete körü körüne bağlı kalınmıyacağını söylersek, bunu en iyi, en büyük müttefikimiz Amerika'nın anlıyacağını umarız. Çünkü bu devletin ilk Cumhurbaşkanı ünlü Devlet adamı Washington veda konuşmasında ulusuna şöyle söylüyor: «Bir ulusa karşı sürekli bir düşkünlük, bir başkasına karşı sürekli düşmanlık besliyen bir ulus esir demektir....»

«Bir yabancı ulusa karşı aşırı düşkünlük ve bir başkansına karşı aşırı antipati, yalnızca bir yönde tehlike görmeye ve ötekinin nüfuzunu gizlemeye, sevilen ulusun entrikalarına karşı koyabilen gerçek yurtseverlerden çok şüphe, hattâ nefret edilir.

Tarih ve tecrübeler, Cumhuriyetçi bir Hükümetin en zararlı düşmanı dış etki olduğunu göstermiştir». Bu sözler bizim için de bugün aynı ölçüde doğrudur.

İşte, sayın arkadaşlarım, dış, politikamızın anatomisine değindiğimiz zaman böyle bir görüntü karşımıza çıkıyor.

Bu anatomiye bakınca acıların duyulmaması için, eskiden kullanılan «uyutma, kandırma ve dostların güçlerine karşı duyulan hayranlığın kamaştırıcı etkinliği sönüveriyor. Hâlâ uyarılamıyanlar ya da uyarılmadığımızı sananların avukatlığı da hiçbir bedelle yapılamıyacak bir ayıp haline gelmiştir.

Artık «dünya düzeni bozulursa yeni bir düzen içinde biz de yerimizi alırız.» sözleri, bu gerçeği ifade ediyor.

Sayın arkadaşlar.

Şimdi eskilerin ışığında bugüne ve geleceğe bakmalıyız.

Bugünkü dünya denge ya da dengesizliği, dış politikayı her an değişen etkinlerin altında bulunduruyor.

Takım halinde devletleri yönetme dönemi sona ermiştir. Grupların liderleri kendi ortakları ile de büyük güçlükler içindedirler.

Eskiden hesaba katılmıyan birçok uluslar etkin rol oynamaktadırlar. Avrupa'da yeni bir düzene girmektedir. Türkiye'de, politik stratejisini bu gerçeklerin ışığı altında saptamalıdır.

Türkiye'nin dış politikası jeopolitiğimizi de iyi değerlendirmeği gerektirir.

Tarihsel yaşantımızı yüz yıllarca birlikte

geçirdiğimiz uluslarla birçok yarar ortaklığımız vardır. Bu gerçeğe uymıyan geçmiş hareketleri bir kez daha ertelememeliyiz.

Geçmişin şu acı anısı ya da falân olayı, bugünü yönetemez, bugün gelecek için yönetilir.

Büyük çoğunluğunun gönlünde beslediği sıcak sevgiyi birkaç Arabın geçmişteki kötü hareketi ile gölgelememeliyiz. Bizimle sayısız gönül bağlarını yaşıyan Kuzey Afrika ulusları boğazlanırken, haklıyı desteklemeyişimizin ödülü, haklı dâvalarımızda, eski desteklediklerimizin karşımıza çıkışı olmuştur.

Mısır'ın yöneticilerinde görülen anlaşılmaz geçimsizlik ve ara sıra beliren bâzı diğer olumsuz depreşmeler dışında, Arap dünyasının büyük çoğunluğunda bir Türk sevgisi ve kardeşlik duygusu yaşadığını hesaplıyan politika ancak gerçekçi olabilir. Şimdi Arabistan'ın gönülden yakınlığını ve büyük mücahit Habib Burgiba'nın gönülden seslenişini Nasır'ın gölgesi ile lekelemek yalnız haksızlık değil gerçek dışı yararımız aleyhine bir tutum olur.

Özgürlük ve bağımsızlık savaşlarına öncülük eden ve Batıdan doğan bir Güneş gibi bütün Asya uluslarına umut ışığı tutan Atatürk'ün izlemekte olduklarını gururla söyliyen yabancı zedelerin dâvalarına ilgi Kemalizmin de bir gereğidir.

Böyle bir politika, kardeş Pakistan ve İran'ın gönlümüzü fetheden dostluk duygularını paylaşacakların sayısını artıracağı inancındayız.

Sayın Bakanın da önemli hizmetlerle değerli katkıda bulunduğu 1964 yılı politikasını, bu belirttiğimiz gerçeklere bir yöneliş olarak karşılamaktayız. Tecrübeli bir diplomat ve politikacı olan Sayın Başbakanın da bu gidişi başarı ile sürdüreceği inancındayız.

Bu politikanın umutlu sonuçları da gecikmeden belirdi.

Fakat, hemen komünist oluveriyoruz ya da gizli bir plân uygulanıyormuş ve Amerikan aleyhtarlığı yapılıyormuş gibi, feryatlar yükseldi. Bunu yapanlarda gerçeği gördükleri iddiasında bulundular. Bu feryatlar sanırım ki, Gerorge Waşhington'un bile ruhunu rahatsız etmiştir. Bir ülke öyle birden bire komünist olmaz. Sonra da, Rusya, komünist yaptıkları ile başı derde girmiştir, bugün.

Aklımızı kullandığımız ve gerekli tedbirleri aldığımız takdirde hiçbir sakıncaya yer vermeden bu yeni politikayı başarı ile izliyebiliriz. Bunu yaparken, Amerika ile bozuşmak ya da NATO dan çıkmak gibi bir durumu antitez olarak ileri sürmeyi ise, aklımıza gelmiyen bir aykırılık sayarız.

Yunanistan ve Kıbrıs, oksijen çadırında bile yaşatılması güçleşen Türk - Yunan dostluğunun bedelini Kıbrıs buhranı ödenemez seviyeye çıkardı.

Yunanistan'a veregeldiğimiz rüşvetlerin sonuncusu olan Zurich ve Londra Andlaşmalarının bu durumu yarattığını hâlâ kavrıyamıyan zihniyette bulundukça daha birçok gerçeklerin de anlaşılması güç olur.

Kıbrıs'ın bugünkü statüsüne ve dayandığı andlaşmalarla ilişkin tutumlar ve bunlarla ilgili gelişmelere de değinmek isteriz.

1. Türkiye, T. B. M. M. nin oy birliği ile aksi tez, kabul etmişti.

2. İngiltere, Enosis, Taksim ve tam bağımsızlığa karşı idi. Karışık ve en kuvvetli sözü söyliyebileceği bir statüyü ancak benimsiyor ve böylece üslerinin yaşıyabileceğine inanıyordu.

3. Yunanistan, tarih boyunca hiçbir ilgisi bulunmıyan, Osmanlılardan İngiltere'ye geçen ve feryatları sonunda, bizim de geç kalışımız onları haklı imiş gibi bir duruma getirdikten sonra dâvasını belgeleştiren bir statüyü sevinçle karşılamıştı.

4. Makarios, daha ilk günlerde «bunu birinci merhale olarak kabul ediyoruz. Esas amaç Enosis» diye imza atıyordu.

5. Amerika, bu bize zorla giydirilen elbisenin reklamcısı ve kabul ettiricisi idi.

Birleşmiş Milletler Anayasasının «Egemenliği sınırlıyan andlaşmaları tanımıyan» hükmünden yararlanarak bu statüyü tanımamayı plânlıyan Makarios'un oyununa gelişin bu hazin temsilinde rol alanların bugünkü durumları da ibret vericidir. Teselli olarak hazırlayıp işlemez hale getirdikleri Garanti Andlaşması, üst kısmına kadar suya batmış bir şamandıra gibidir.

İçinde asla katılamıyacakları başından belli olanları anlaşarak ortaklaşa müdahaleye çağırıyor. Gelmiyecekler zaten Anlaşma tek başına müdahale hakkı tanıyor. Fakat diğer ilgilile-

rin bu hakkı kesin olarak kabul edip bize yardımcı olacak hiçbir teminat yok. Müdahalede «bozulan Anayasa düzenini düzeltmeye münhasır şartı» na dayanıyor: Yani yakıp yıkan ve soydaşlarımızı boğazlıyan Rumlar «Anayasa düzenine» döndü mü yaptıkları yanlarına kalacak ve biz de geriye döneceğiz.

Yani öyle bir şamandıra ki, yakalıyamazsınız kayar. Yakalamaya çalışırken önünüze çıkarlar, yakalasanız da ya beraber batarsınız veya bırakıp yüzmekle canınızı kurtaracaksınız. Bütün bunlara rağmen tarih boyunca olmıyan bir iyi niyeti, Yunanlılar gösterirse ve bu Andlaşmaların mucitleri imzalarına ve verdikleri sözlere bağlı kalırlarsa, bizim işimize gelmemesine rağmen, soydaşlarımıza bir ölçüde güven getirebilirdi. Bunlara sahip çıkışımızı, bunları beğendiğimiz için değil, haysiyetli bir Devlet olarak imzasını inkâr etmeme ve barışçı çözüm bulma isteğinin bir ifadesi sayıyoruz. Sonuç olarak görüldü ki, bu hapları bize sunanlar patentlerini dahi inkâr eden anlaşılmaz bir tutuma yöneldiler. Anlaşmaları tek tanıyan biz kaldık.

Sundukları haplardan çıkan hastalığa karşı «Aman kımıldamayın soğuk alırsınız» ya da «ses çıkarma yoksa ben varım ha» diyen tehditlerle karşılaştık. NATO silâhlarını kullanamazsınız diyenler, Kıbrıs'a çöp göndermemizi vahîm sayanlar, Yunanlıların aldıkları silâhların daha fabrikalardan pasaportlu olduklarını kabul ediyordu.

Bizim payımıza da ültimatom tipi notalardan gece hediyeleri düşmüştü.

Kendi yaptıkları ve imza attıkları andlaşmaların yürürlükte olmasını da bizim hatırımız için söylemeleri başarı sayılıyordu.

Mr. Achenson çözüm buluyor. Fakat Vaşhington'a gidince tamamen aleyhimize değişiyor. Arabulucu geliyor, komutan geliyor (Timaya hariç) Genel Sekreter geliyor, Plâza geliyor. Çalınan nota aynıdır. Bunlar kimin etkisindedir, bunu da biliyoruz. Plâza'nın raporunu okuyan herkes ara sıra bilinç gücü kazanan bir akıl hastasının hâtıra defterini karıştırıyorum sanır. Bir taraftan gerçekleri söyler, bir cümle sonra tersine çözüm verir.

Uzlaşamaz çatışmalarla, büyük psikolojik uçurumların ayırdığı iki cemaati bir ulus gibi beraber yaşatmayı savunur. Hakları uluslararası güvenliği savunur ve Enosisi yasaklar. Fakat bu konudaki kararı Rum Hükümetine bırakır. Koyunu kurda teslimde güven duyan bir mantık. Raporu İngiltere ve Amerika da benimser. Makarios bayram eder, Papandreu caka satar, bu suretle, Anglo - Amerikan naylonundan yapılan papaz cübbesi altındaki silâhların markası tamamen meydana çıkıyor. Makarios'un yazdığı, Papandreu'nun paraf ettiği patronlarının direktifine göre hazırlanan ve Lâtin grameri ve edebiyatına göre redaksiyonu yapılan bir rapordan sonra hâlâ uyanamıyanların üstündeki ölü toprağını atmalıyız. İçinde bulunduğumuz oyunun perdelerini indirince görülen tablo işte budur.

Efendim, «ne yapalım, işte hepsi karşımızda» teslim mi olalım?

Hayır, yapılacak çok şeyler olduğu inancındayız. En iyi örneği de Devletimizin Kurucusu en büyük Türk verdi. Çok daha kara günlerde, bugünkülere benzer bâzı kafaların saldırı ve tezvirlerine rağmen, başarı sağlamıştır.

Her şeyden önce «ipotekli dış politika» ya son vermeli. Bunun komisyonculuğunun ayıplığını ortaya koymalıdır ki, müşterisi kalmasın. Dünyanın bugünkü gerçekleri ve politik gelişmelerine uyarlı bir politika için esas güven ve gücü kendimizde aramalıyız.

Yeraltı ve yerüstü servetleriyle geçmişi ve geleceği ile, yüzde yüz bizim olan ve böyle kalacak olan bir ülke ülküsünün yüreklerde ve kafalarda yaşatılmasını tek kaygu haline gelen ulusal bir dayanışma bütün sorunlarımıza çözüm bulmanın tek yoludur.

Yunanistan'la ilişkilerimiz yönünden, evvelce alınan ve belki sağ duyuya yönelinir düşüncesi ile uygulaması gevşetilen kararları derhal uygulamaya geçmeliyiz.

Dünya politikasını etkiliyen şu ya da bu düzen bizim sırtımızda yaşıyacaksa, yaşamayı versin diyebildik mi ve başkalarının hazırladıkları reçeteleri kullanma alışkanlığını bıraktık mı çok şeyler yapabilecek bir rahatlığa ulaşırız. Hele şu ülkeden biri geldi mi gerici ve diğer ülkeden biri geldi mi komünist oluverdik diye haykıran akıl dışı lâflara itibar etmesek çözüm bulmak daha da kolaylaşır.

Bu arada büyük çabalarla kazandığımız dostlukların yaşatılma isteğimizin Başkan Wil-

son'un «eşitlik kavramından başka bir kavram üzerinde dostluk olamaz» düsturuna dayandığını açıkça ifade etmeliyiz. Dostluğuna çok önem verdiğimiz Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'ye Kıbrıs durumunda Yunanistan'dan daha az suçlu olduğunu söylemekte güçlük çegiyorsak anlayışla karşılanacağımızı umarız. Lehimizde kuvvet dengesi bozulur kaygısı ile düşmanımız olan ülkeyi daima bize tercih etmelerine karşı, onlara beslediğimiz güvenin hiç sarsılmıyacağını ummak, eğlence romanlarına bile konu olamıyacak, gülünç bir durumu bize yakıştırmak olur.

1913 de Türk - Yunan ilişkilerine karşı Wilson'un politikası ne ise 1960 da da Jhonson'un politikasının da aynı olduğunu tarih aynı cümlelerle söylüyor. Demek ki, 50 yıl sonra Wilson, karşımıza Jhonson olarak çıktı.

Dış yardım efsanesinin çöktüğü, dış sermayenin gelişten fazla götürdüğünün açığa çıktığı, üretme gücünü artırma yerine tüketim ihtiyaçlarımızı karşılama yolunun seçildiği ve bütün bunların politik amaçlar için kullanıldığı belli oldu. Beslenen birçok ümitlerin hayal kırıklığı yarattığı görüldü.

Bir tarafın ya da öbür tarafın ipotek koyacağı politika marka değişikliğinden öte bizi ilgileyen bir anlam taşımadığı anlaşıldı.

Bu gerçeğe göre yürütülen politika can cana ve diş dişe dövüştüğümüz Venizelos'un birkaç yılda kardeşlik sevdasına ve bizim için kara habercilerin başında gelen Loyg George'lerin haleflerini güvenilir dostumuz olma eğilimine yöneltmişti.

Sözlerimizi bitirirken, Sayın Bakandan iki sorumuz olacaktır. Bunlardan bir tanesi; evvelce de söylendi fakat, bir türlü gerçekleşemedi. Üçüncü İnönü Hükümetinin Meclislerden aldığı bir yetki vardır, bu yetkiyi henüz Hükümetimiz almamıştır. Bu Hükümete karar serbestisi verecek bir yetki olacağına göre, acaba Hükümet bunu yakında Meclisten istiyecek mi?

İkincisi, bu gece toplanmış, bugün de toplanıyor. Yunanistan'da önemli toplantılar oluyor. Kararlarının ne olduğunu bilmiyorum. Sakıncası olmıyacak ölçüde Hükümetin bize uyarıcı bâzı bilgiler vermesini temenni ederiz. Görüşlerimizde ileri sürdüğümüz hususların gerçekleşeceği umudu ile hepinizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Cumhurbaşkanı Kontenjanı Grupu adına Sayın Sadi Koçaş.

KONTENJAN GRUPU ADINA SADİ KOÇAŞ (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım değerli Bakanlık erkânı:

Dışişleri Bakanlığı Bütçesi vesilesiyle Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grupunun dış politika görüşünü, bu konudaki teklif ve temennilerini arz etmeye başlarken, ilk iş olarak, bu önemi ve teşkilâtı çok büyük, fakat kadrosu ve imkânları çok mahdudolan Bakanlığın içinde bulunduğu hakiki duruma birkaç kelime ile temas etmek isterim.

Bütün dünyada Türkiye Cumhuriyetini temsil, Devletimizin ve Milletimizin haklarını korumak gibi çok önemli görevini bu Bakanlık sadece 408 meslek memuru ve 203 idare memurundan müteşekkil 611 kişilik bir küçük kadro ile başarmaya çalışmaktadır.

Sadece bu mahdut kadro bile görevlerinin müşkülâtını belirtmeye yeter. Buna bir de, Bakanlığa millî bütçemiz içinde sade 88 milyon lira gibi cüzi bir imkân verebilişimizi ilâve edersek, Bakanlığın içinde bulunduğu durum daha iyi tebellür edecektir.

Dışişleri Bakanlığı kadro ve imkânları bakımından, Cumhuriyetimizin başından beri az gelişme ve büyüme imkânı bulan bir teşkilâtımızdır. Binanaleyh tenkidlerimizi, isteklerimizi bu ışık altında yapmak, temennilerimizi yine bu imkânlara sığacak şekilde belirtmek en azdan gerçeklere riayet eden insaflı bir tutum olur.

Bugün başından sonuna kadar Cumhuriyet neslinin iş başında bulunduğu bu teşkilâta güvenmek ve tenkidlerimizi olduğu kadar temennilerimizi de açık kalble ve gerçeklere istinaden yapmak yalnız bir kadirşinaslık değil, aynı zamanda bu meslekin başlangıcında bulunan, istikbal ve başarılarını bu mesleke bağlıyan ve itimatlarımıza lâyık olan genç nesle güven ve itimat telkin etmek, onları teşci etmek bakımından da çok önemlidir.

Bakanlık Teşkilât kanununun hâlâ çıkarılmamış olması, Bakanlığın faaliyetine büyük ölçüde tesir etmektedir. Bu hususa önem ve

hız verilmesi lâzımdır. Teşkilât ile kurulması öngörülen teftiş heyetinin Bakanlık icraatında başarılı sonuçlar vereceği kanaatindeyiz. Binaenaleyh, Bakanlığın bu faaliyete başlamak için kanunu beklemeden bâzı idari ve pratik tedbirlerle bu işi sağlaması esaslı bir icraattan olur. Tâyin ve terfilerde hiç bir suiteffhüme yer vermiyecek müspet ve gerçekci prensiplere istinadedilmesini, istikbalini bu şerefli ve önemli mesleke bağlıyan memurların huzur ve güven içinde çalışmaları bakımından zaruri görmekteyiz.

Bu çok mühim gerçekleri huzurunuzda ifade ettikten sonra, Bakanlığın hayati önemi haiz mesaisi olan, dış politikamızın tesbit, tâyin ve plânlanması, tatbikatı ve bugün içinde bulunduğumuz durum hakkındaki görüşlerimizi arz edeceğim.

Cumhuriyetin kuruluşu yıllarında, teşkilâta en önemli görevler için lüzumlu olan personel imkânlarından dahi mahrum olmasına rağmen Devletimizin o günün şartları içindeki dış politikası ve millî itibarı yıllarca büyük bir başarı ile yürütülmüştür.

İkinci Dünya Harbine takaddüm eden günlerdeki ileri görüş sayesinde, harb yıllarına siyasi hazırlık bakımından olgun bir durumda girilmiş ve bu hazırlıklar sayesinde de, İkinci Dünya Harbi Türk dış politikasının başarılı ve çetin bir imtihanı olmuştur.

Harb sonunda Sovyetler Birliğinin Doğu'da arazi ve boğazlar üzerinde de müşterek savunma hakkı talebeden isteklerine karşı koyabilmek bu harb sonunda başka hiçbir Devlete nasibolamamış bir büyük dış politika başarısıdır.

Çok partili demokrasi memleketimizde 1950 yılında, bir seçim neticesinde ve millî irade şeklinde rahat bir tatbikat bulmuştur. Bu rahat intikal iç politika ve milletimizin siyasi olgunluğu bakımından hakikaten bir başarı idi. Fakat geniş bir teşkilâta ve kuvvetli bir kadroya sahip tecrübeli bir muhalefet karşısında iç politikanın müşkülât'nı takdir etmek lâzımdır. Fakat iktidar için iç politika bakımından bir zaif olan bu tecrübeli muhalefetten dış politika alanında bir kuvvet olarak istifade edebilmek, Devlet idare edenlerin sahibolmaları gereken bir vasıfdır. Bu hususta ne kadar başarı sağlanabildi? Bu, 1950 den sonraki dış politika tutumumuzun tetkikiyle meydana çıkacaktır.

1950 de fiilen bağlıyan bu devrenin, NATO ya üye olmakla neticelenmiş ilk yılları faaliyetlerinin, dış politika alanında bilhassa belirtmek isteriz.

Ancak, bundan sonraki yılların dış politika faaliyetlerini izâhının benim için olduğu kadar sizler için de üzücü olacağını bildiğimizden dolayı hâdiselere kısaca ve ancak bugün içinde bulunduğumuz durumun tesbitine yardım edecek kadar temas edip geçeceğiz.

30 yıl türlü imkânsızlıklara rağmen hiçbir kuvvete boyun eğmeden, bu memleketin dış politikası şahsiyetli ve itibarlı vasıflarını kazandıktan sonra; dış politikamız bir süre bu mihverinden kaymış, bir dış tâvizler ve imtiyazlar devri başlamıştır.

En zayıf zamanımızda bile bu duruma düşürülmiyen dış politikamızın birkaç yıllık yanlış tatbikatı, bugün dış politika bakımından içinde bulunduğumuz devrin başlangıcı ve başlıca sebebi olmuştur.

Sadece millî menfaatlere hâdim, müstakil, haysiyetli ve şahsiyetli Türk dış politikası, daha kuvvetli, daha itibarlı olmamış gereken bu devrede de maalesef iç politika haline getirilmiştir.

Dünya sulhü kadar millî menfaatlerimize de uygun olduğuna inandığımız ve eşit şartlar altında iştirak ettiğimiz andlaşmaların tatbikatı, maalesef tek yönlü bir dış politika tutumunun neticesinde bizi alıştığımız kuvvetli ve itibarlı dış politikadan uzaklaştırmıştır.

İttifaklarımızda hiçbir ortağımızın yüklenmediği kadar ağır yükü adeta gönüllü olarak kabullenmiş, hiç lüzumu olmadığı ve dış politika idaresinde asla caiz görülmediği halde ve bütün müttefiklerimiz bu ittifakın yanı sıra millî menfaatlerini ve politikalarını asla ihmal etmezlerken, bizi idare edenler, sahibolmakta iftihar ettiğimiz bâzı millî vasıflarımızdan bile fedakârlık etmişlerdir.

Birçok müttefiklerimiz fiilen harb halinde bulunan ülkelerle münasebetlerini ve ticaretlerini devam ettirirlerken, biz müteasıp bir NATO birliği zihniyet ve düşüncesiyle hissen ve kalben beraber olduğumuz sömürgeciliğe karşı istiklâlleri için savaşan bir Tunus, bir Cezayir'i bile açıkça destekliyemedik.

Bu pasif ve çok sadık halimiz, münasebetlerimizin başlangıcında bize karşı daha çok realist ve saygılı olan müttefiklerimizin bize karşı tutumlarını yavaş yavaş değiştirmelerine bile sebebolmuştur.

Bu durum maalesef, bizi hâlâ büyük millet ve istiklâl mücahitlerinin öncüsü olarak tanıyan ve sayan birçok kütleler nezdinde de prestijleri mizi kırmaktan başka bir netice vermemiştir.

Yıllarca komşularımıza karşı takınılan tavırları, teşebbüs edilen hareketleri ,oldu bittiye getirilen anlaşmaları, hattâ anlaşmasız başlatılan ve yürütülen icraat ve bol keseden bağışlanan imtiyazları ve bunların millete ve hattâ parlâmentoya açıklanamıyan sebeplerini alıştığımız, istediğimiz haysiyetli, ve itibarlı dış politika ile telife imkân yoktur.

Bu devir 27 Mayıs ile son bulmuştur...

27 Mayıs sonrasında sömürgelikten kurtulmak ve bağımsızlıklarına kavuşmak için, savaşan milletlerin faaliyetlerini benimsiyen ve desteklıyen ilk diplomatik icraatımız, tek yönlü dış politika devrine son vermek istiyen ilk hareket olmakla beraber, elbetteki alınmış birçok yanlış karar ve anlaşmalara dayanan icraat el'an devam etmektedir.

Kıbrıs dâvamız dolayısiyle, bağlandığımız tek yönlü dış politikanın mahzurunu millet olarak açıkça idrâk etmiş bulunuyoruz. Dünyada ebedî sulhlar gibi, ebedî dostluklar ve ebedî düşmanlıklar da olamıyacağı esasen tarihî bir hakikattir. Millî menfaatlerin dış politikanın en mühim faktörü olduğu bir defa daha tecrübe ile sabit olmuştur. Her milletin tarihinde yanlış verilmiş ve uygulanmış kararlar vardır. Hüner bunları zamanında görüp düzeltebilmektir. Bunun en canlı ve en yeni misali, komşumuz Sovyetler Birliğinin vaktiyle bizdan toprak istemek suretiyle takibettiği hatalı politikası muvacehesinde bozulan Türk - Sovyet dostluk ve iyi komşuluk münasebetlerinin bu vesile ile düzeltilmesinde gösterdiği gayrettir.

Dostlarımızın Kıbrıs meselesinde bizim aleyhimize kuvvetli bir koz olarak kullanmak istedikleri Sovyetler Birliği faktörü bu suretle ortadan kalkmıştır. Tam zamanında düzeltilen bu münasebetlerin yeni dış politikamızda bir başlangıç olmasını temenni ederiz.

Bizim millî dâvalar ve tekmil dış politika meseleleri karşısında milletçe birleşmek vasıf ve itiyatlarımız vardır. Yakın mâzide bâzan iç politika düşüncelerine kurban edilen bu büyük millî vasfın yeni bir kuvvet unsuru olarak milletçe benimsenmesi bize yalnız kuvvet değil dış politikamıza da şahsiyet ve itibar kazandıracaktır. Bu hususun sağlanmasına bütün siyasi partilerin ve topyekûn milletin önem vermesi mutlaka başarısı gereken bir millî dâvadır.

Ancak, yakın mâzinin alışkanlığı ile tek tük de olsa dikkatleri dış politikaya çekerek iç politika da bundan faydalanmak huyundan vazgeçemiyen bir kısım zevatın ve bilhassa bâzı basın mensuplarının son günlerde bu sahada devam eden faaliyetlerine milletimizin, yetkili mesul zevatın itibar etmemelerinin millî bir zaruret olduğunu belirtmek isteriz.

Bu vesile ile ve aynı maksatla Kıbrıs dâvasını kaybolmuş gibi göstermeye çalışanlar bile göze çarpmaktadır. Bu hususiaki görüşümüzü de bu kürsüden ifade etmekte fayda mülâhaza ederiz.

Bizim Kıbrıs dâvamız nedir

«Kıbrıs Türktür, ya taksim, ya ölüm» sloganları bizim benimsemediğimiz fikirlerdendir. Biz haksız bir fütuhat peşinde değiliz. Ada'daki Türklere de Kıbrıslı Rumlar kadar yaşama hakkı ve garanti sağlamak dâvası peşindeyiz. Hükümetlerimizin hepsi de bunu açıkça ifade etmektedirler.

Dünyada insan haklarına saygı duyulduğuna inandığımız müddetçe bu sarih, insanî ve hukukî hak ve isteğimizin asla kaybolmasına imkân olmadığı kanaatindeyiz. Ve dünya var oldukça bu dâvanın dâvacısı olmaktan elbette ki, vazgeçmiyeceğiz.

Bu arada bir yıl dönümü bahanesiyle bütün dünyada aleyhimize yaratılmak istenen siyaset havası ortadadır. Küçük ekaliyetler halinde dünyaya yayılmış olan Ermeniler, Yunanlılar, Kıbrıslıların ve onları destekliyen diğer kuvvetlerin tahrik ve teşviki ile aleyhimize bir gösteri kampanyasına girişmişler hattâ bir kısmı Türkiye'den toprak talebinde dahi bulunmuşlardır. Cidiye dahi almadığımız bu dâvanın mahiyetini daha evvel bu kürsüden belirtmiştim. Tekrarına lüzum görmüyorum. Ama şunu belirtmekte fayda vardır ki, bu tarihî vakayı tarih, bitaraf yabancı müşahitlerin ve hattâ bâzı Ermenilerin ifade ve vesikaları ile değerlendirmiştir. İki millet arasında bir düşmanlık yaratılmışsa bunun suç-

luları, tıpkı bugünkü gibi yine Ermeni politikacıları ve çetecileri idi. Ermeni vatandaşlarımızın muhtelif şekillerde tezahür eden asıl reaksiyonları bu oyunun bugünkü aktörlerine verilebilen en güzel cevaptır. Ancak, bu nümayişlerin asıl sebebi başkadır. Muhterem arkadaşlarım. acı da olsa gerçeklerin üzerine gitmekte fayda olduğunu düşünerek 50 sene sonra yeniden ortaya atılan bu dâvanın asıl sebebini aramak zorundayız.

Kanaatimizce ve birçok tarihî misallere dayanarak diyebiliriz ki, böyle hâdiselerin zuhuru, dış politikalarda zaif anlarının alâmetidir. Bilhassa, iç politika çekişmelerinin hararetlendiği devirlerde ve başka bir millî dâvanın mücadelesi içinde bulunduğumuzu gören ve bundan faydalanmak istiyen müteaddit kaynakların bu işteki rollerini görmemezlikten gelemeyiz. Ve maalesef biz iç politika çekişmelerimizi dış politika ile karıştırmakta devam eder ve zaif alâmetleri telâkki edilebilecek durumlar gösterirsek daha birçok kimselerin, daha başka taleplerle karşımıza çıkacağına ve bu haksız taleplere daha nice haksız taleplerin katılacağından şüphe etmemeliyiz.

Kanaatimizce birtakım maceraperestlerin bu kabîl cüretlerine sebebiyet vermemenin tek yolu içerde kuvvetli, dış politika da milletçe hem fikir ve başarılı olmaktır. Aynı zamanda dâvalarımızı evvelden bilmek ve tedbirlerimizi zamanında almak suretiyle muvakkat bir zaman için dahi olsa zaif alâmeti telâkki edilebilecek durumlara düşmemek lâzımdır.

Bunun yolu nedir?

Kanaatimizce bunun yolu, esasen tebellür etmiş olan dış politika esaslarımızın ışığı altında ve süratle hale, yakın ve uzak istikbale mâtuf bir dış politikanın icra plânını yaparak bunu tereddütsüz ve sarih bir şekilde tatbika başlamaktan ibarettir. Kanaatimizce, bu icra plânının istinadetmesi gereken dış politika esaslarımız şöyle olmalıdır.

— Türkiye millî mücadelesini bitirdiği günden beri yönünü Batıya dönmüş, Batı uygarlığı ve Batı demokrasisi içinde ilerlemeyi prensibedinmiş bir memlekettir. Bundan dönmesine ne lüzum, ne de imkân vardır. Ancak, bu demek değildir ki, Batıya kul köle olacak, bunun dışındaki dünyaya bigâne kalacağız. Biz Batının medeniyetinden ve demokrasisinden müstefidolma, fakat dostluğumuzu ancak eşit şartlar altında devam ettirmek istiyoruz. Millî Savunmamız ve millî menfaatlerimize faydalı olduğuna daima ve hâlâ inandığımız ittifak ve dostluklarımıza, dostluk hislerimizin istismarına müsaade etmemek ve imkân vermemek şartiyle, ve tam eşitlik prensibi içinde bağlılık ve sadakat,

— Bize kem gözle bakmıyan her ülke ile dost, bizimle müsavi şartlar altında dost olmak istiyen her ülkeye aynı samimî hislerle mukabele,

— Komşularımızla, bilhassa bize çeşitli bağlarla bağlı samimî ve dost kütlelerle, yakın ve candan münasebetler tesisi ve idamesi,

— Şu veya bu ideolojilerin mücadelesi dışında, samimî olarak istiklâlleri için savaşan milletlere müzahir olmak,

— Kültür ve ticaret münasebetlerinde, millî menfaatlerimizin ışığı altında karşılıklı anlayış şartları içinde iş birliği,

— Şu veya bu sebeplerle ve sırf suitefehhümler yüzünden bozulmuş veya gelişmemiş münasebetlerin yukardaki esaslar dâhilinde yeniden ele alınması ve halli bizim dış politikamızın esası olmalıdır.

— Senelerce bir prensibolarak benimsediğimiz, alıştığımız (Dış politikada milletçe bir olmanın, bir düşünmenin) yolunu yeniden bulmak ve kayıtsız şartsız tatbik etmek lâzım ve şarttır. Aksi halde, iç politikaya alet edilecek, partizan düşüncelerle istismar edilecek, bir dış politikanın esasları ne kadar mükemmel olursa olsun, bu memlekete faydalı olamıyacaktır.

Ancak, bu prensiplerin başarı ile tatbik edilebilmesi için, (Önemine binaen bir daha tekrar edeceğim.) bu prensiplerin ışığı altında süratle hale, yakın ve uzak istikbale mâtuf bir dış politika icra plânına zaruret vardır.

Bu görüşümüzü kısaca açıklamak isterim.

Her şahsın ve her müessesenin olduğu gibi elbette ki, milletlerin ve devletlerin de problemleri vardır. Hüner bu problemlerin neler olduğunu, hattâ yakın ve uzak istikbalde neler olabileceğini zuhurlarından evvel tesbit ederek, bunlara karşı alınacak tedbirleri basiretle ve çok evvelden plânlamak, uygulamak ve hâdiselerin zuhuru anında aslâ bir baskına uğramamaktır.

Hâdiselerin zuhurundan sonra tedbir almaya çalışmak, dâvaları ciddiye almamak ve başarısızlığı bidayetten itibaren kabul etmek demektir.

Bunun tarihimizde misalleri vardır.

1877 de kaybettiğimiz Doğu vilâyetleri halkının Türkiye'ye göç etmesine mâni olmak suretiyle 40 yıl sonra bu vilâyetleri plebisitle geri aldık. Bu bir millî dâvanın 40 yıl evvel görülüp tedbir alınması ile sağlanabilmiş bir başarıdır.

Bugün Kıbrıs konusunda içinde bulunduğumuz müşkül durum 1877 de Doğu vilâyetlerinde aldığımız tedbiri, Kıbrıs'ta alamamış olmamızın neticesidir.

Daha pek çok misaller verilebilir; fakat zamanım dolmuştur, yalnız bir tek noktaya temas etmeden geçemiyeceğim. Sabahleyin İçişleri Bakanlığı bütçesinde Sayın Sami Küçük arkadaşım dışarda bulunan Türk ırkından ve Türk harsı ile yetişmiş kimselerin Türkiye'de çalışabilmeleri imkânını sordular. Sayın Bakan bir Hükümet politikası olduğu düşüncesi ile ve haklı olarak cevap vermediler. Bu konu şimdi temas ettiğimiz mevzu ile yakınen ilgilidir. Sayın Hükümetin bunu dikkat nazara alacağını ümidederiz. Cumhuriyetin ilk yıllarında nasıl en âcil dâvalarımızı ele almış, plânlamış ve en kısa zamanda meselâ Hatay, meselâ boğazlar gibi büyük dâvaları bile hünerle ve dostluk havası içinde halledebilmiş isek, bugünden tezi yok, dış politika ile doğrudan doğruya veya dolayısiyle ilgili küçük, büyük bütün problemlerimizi ve muhtemel ihtilâf konularını ortaya dökerek, bunlara ait tedbirleri ve hareket tarzımızın teferruatını gösterir icra plânlarını hazırlamayı ve ciddiyetle takip ve tatbik etmeyi gaye edinen bir çalışmaya girmemiz lâzımdır.

Bu iş yalnız Dışişleri Bakanlığının işi de değildir.

Fakat Dışişleri Bakanlığı bu işin nâzımı olmak durumundadır.

Biz, konuşmamızın başında da belirttiğimiz, küçük kadrosuna, mahdut imkânlarına rağmen Dışişlerimizin bu hizmeti en iyi şekilde başaracak bir plânlama merkezi, bir lâboratuvar ve bir nâzım olabileceğine inanıyoruz.

Bunun nasıl yapılabileceğine dair, bilgiler almış, kanaatlere de sahibiz. Fakat teknik teferruatın burada izahında bir fayda mülâhaza etmiyoruz. Bu dâvada hassasiyetlerinden emin ve müsterih olduğumuz Hükümet ve Dışişleri Bakanlığımızdan bu teklifimize itibar göstermelerini, bu hususta süratle faaliyete geçmelerini istirham ederiz.

Parlâmentonun dış politika alanında çok tecrübeli sayın üyeleri ve bu mevzuda etüdü ve fikri olan arkadaşlarımız vardır.

Ben bütün bu arkadaşlar adına, böyle bir ihzari çalışmaya esas olmak üzere, bütün arkadaşların Dışişleri Bakanımıza ve Bakanlığın feragatli ve değerli erkânına yardımcı olacaklarını huzurunuzda ifade etmekle bahtiyarım.

Dinlemek sabır ve nezaketinizden dolayı hepinize hürmetlerimi arz ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — A. P. Grupu adına Sayın Fethi Tevetoğlu, buyurun.

A. P. GRUPU ADINA FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Muhterem Başkan, muhterem senetörler; muhterem Hükümet erkânı,

Türk Hariciyesinin değerli mensupları;

Dışişleri Bakanlığımızın 1965 malî yılı bütçesi dolayısiyle, Adalet Partisi Senato Grupu adına, bu Bakanlıkla ve dış politikamızla ilgili görüşlerimizi arz edeceğiz.

Ders alınacak en değerli örneklerle dolu millî tarihimizin ışık tuttuğu çetin yolda, Atatürk'ün izinde, onun metot ve prensiplerine uygun başarılı bir dış politika ile geri kalmış yurdumuzun korunma ve kalkınmasını sağlamakta kendisinden en önemli hizmetler beklenen bir vekâletimiz, hiç şüphe yok ki, (Dışişleri Bakanlığı) mızdır.

Millî menfaatlerimizi her şeyin üstünde tutmasını bilen bütün grupların, iktidar ve muhalefet partilerinin dış politika meselelerinde daima birlik ve beraberlik göstermeleri şükrana şayandır.

Bu noktada, muhalefette bulunduğumuz yıllarda belirttiğimiz bir gerçeği ve isteği, bugün Hükümette vazifeli sayın arkadaşlarımıza hatırlatmayı borç ve vazife sayıyoruz.

Millî dış politikamızın tesbit ve uygulanmasında, iktidar sorumluları, muhalefete en az kendileri kadar yer ve değer vermekte hassas ve dikkatli davranmalı ve asla kusur etmemelidirler. Ancak, bu takdirdedir ki, dış politikamız gerçekten «millî» vasfını kazanır; ve Bakanlığa mahdut kadro ve imkânlarına rağmen dış politikamızda üstün bir başarı sağlanabilir.

Dışişleri Bakanlığımızın bugünkü kadrosu 408 i meslekî ve 203 ü idarî memur olmak üzere 611 kişidir. Bu kadronun 352 si dış teşkilâtta ve 259 u merkezde çalıştırılmaktadır.

Günün çetin şartları karşısında büyük nezaket ve önem taşıyan dış politikamızdaki geçmiş hata ve başarısızlıkların asla iç politikamızda istismarına kalkışmadan; nedenlerini dost ve müttefiklerimizle komşularımıza yükleme yoluna gitmeden; en önce, sorumlu bulunduğumuz kendi ihmal ve noksanlarımızı devam ettirmemek üzere, idrak ve izale etmeyi millî bir metot, siyasi ahlâk ve yerine getirilecek ilk vazife ve vecibe sayıyoruz.

Millet ve memleketimiz için, kendisinden çok hayati, en üstün hizmetler beklediğimiz Dışişleri Bakanlığına hükümetler ve Yüce Meclisler olarak hangi imkânları sağlayıp sağlıyamadığımızı insafla hesaba katmayı da yapacağımız tenkidlerle, ölçü ittihaz ediyoruz.

Tam dört yıldır bir (teşkilât kanunu)nu dahi çıkartmamış bulunduğumuz Dışişleri Bakanlığı, yabancı ülkelerde 59 büyükelçilik ve elçilik, 28 muvazzaf başkonsolosluk, 2 konsolosluk; elçilikler bünyesinde 48 konsolosluk şübesi ve ayrıca 40 fahrî başkonsolosluk ve konsolosluk olmak üzere 177 misyonda 352 personel ile çalışmaktadır.

İkinci Dünya Savaşından sonra Milletlerarası münasebetlerdeki gelişmelerin hız ve dereceleri hatırlanmalı; özellikle üyesi bulunduğumuz CENTO - NATO gibi ittifak Anlaşmaları; Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ve çeşitli ihtisas organları ile Avrupa Konseyi, Ortak Pazar ve bunlara muvazi kuruluşlar nezdinde memleketimizin temsil, millî menfaatlerimizin müdafaa olunması için hâlâ Bakanlığın çeyrek asır önceki kadro ve imkânlar çerçevesinde tutulduğu gerçeği insafla dikkate alınmalıdır.

Bağımsızlıklarına yeni kavuşan ve her yıl sayıları artan ülkelerle de münasebetlerimizin geliştirilmesinde bu 25 yıllık kısır kadrolu ve Lübnan, İsrail, Yugoslavya gibi memleketlerin hariciye bütçeleriyle dahi kıyaslıyamıyacağımız 141 milyon Tl. lık çok mütevazi bütçeli hariciyemizden, azimli hizmetler beklerken, kendilerine tahsis ve bahşettiğimiz imkânlarda «cömert» davranamıyorsak da, «zarurî ihtiyaçları»nı olsun tesbite ve kabule mecburuz.

Kıbrıs dâvamızın büyük ehemmiyet arz ettiği son buhran yıllarımızda dahi hariciyemizin mahdut kadro ve bütçesi ile gördüğü hizmetleri bâzı şahsi ve siyasi tasarrufları hariç tutarak - değerlendirirken, Dışişlerimizin fedakâr, vazifeşinas, vatansever elemanlarını takdirle anarsak, hak ve kadirbilirlik vazifemizi yapmış bulunuruz.

Millî moral, bir milletin barış ve savaş zamanında Hükümetinin dış politikasını desteklemekteki azim derecesi demek olduğuna göre; Hariciyemizin Türk dış politikasını millet oyuna dayanan tam bir güvenlikle ancak başarıya ulaştırılabileceği aşikârdır. Bu itibarla, hariciyemizden bundan böyle uygulıyacağı dış politika ile millî gücümüz arasındaki ahengin sağlanmasında daha büyük dikkat ve hassasiyet göstermesini bekliyeceğiz. Hariciyemizin ve dört partiden kurulu Koalisyon Hükümetimizin dış politikada muhalefetten ve bütün vatandaşlarımızdan beklediği tam olumlu, vatanperverâne desteğe hak kazanmaları için şu hususa itina göstermelerini lüzumlu saymaktayız Vazife başındaki Hükümetimiz, Türk Milletinin uzun vâdeli çıkarlarını önplâna aldığı gibi, yurtdaşlarımıza dış politikanın nedenlerini gerçeğiyle anlatarak, uygulananla umumi efkârın dilediği politika arasında fark ve açık varsa bunu kapamakta dikkat ve ihtimam göstermelidir. Şuna inanıyoruz ki: Hükümetimizin kudret ve başarılarına başlıca ölçü ve delil, dış politikamızla millî gücümüz arasındaki ahengin sağlanması ve millî gücümüzü meydana getiren çeşitli unsurların denkleştirilmesidir. Millî menfaatlerimizi ilgilendiren dış münasebet konularında millî gücümüzü meydana getiren unsurları en faydalı şekilde kullanmak, diplomatlarımıza düşen başlıca ağır vazifedir.

Memleketimizin Batı bloku ile olan münasebetlerindeki anaprensipler, Atatürk'ün dış politikamız için koyduğu ilkelerine; insanların ve milletlerin hürlük ve bağımsızlık haklarına dayandığı için, esas bakımından bütün siyasi partiler, Türkiye'nin bu millî politikasında bir ve beraberdirler. Bu itibarladır ki halkımız ve partilerimiz, Türkiye'nin milletlerarası yerinin Batı demokrasisini, insan hak ve hürriyetlerini savunan Batı câmiası içinde bulunduğunda müttefiktirler. Türkiye'nin askerî, siyasi, iktisadi yeri ve kaderi pa-

halıya kazanılmış, ucuza harcanamaz; hür Batı dünyasının müşterek savunma ittifakına, Ortak Pazar ve Konsorsiyum anlaşmalarına ve Avrupa demokratik anlayışındaki bir parlâmenter Anayasa düzenine bağlıdır.

Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, NATO müttefiklerimizle ilgili münasebetlerimizin her alanda geliştirilmesine taraftarız.

Belirli çevrelerin Türkiye'mizi bağımsız bir memleket haline getirmek hususunda harcadıkları boş zorlamalardaki gerçek plân ve kasıtların neler olduğunu halkımız ve partilerimiz çok iyi anlamaktadırlar. (Bravo sesleri ve alkışlar).

A. P. olarak, Türkiye'nin NATO'dan ayrılması yolundaki yıkıcı fikir ve propagandalara, kaynağı ve rengi ne olursa olsun, şiddetle karşıyız. Şunu da belirelim ki NATO içinde millî menfaatlerimize aykırı her hangi bir davranış ve cereyana karşı direnmeyi de en tabiî hakkımız ve başlıca vazifemiz biliyoruz. (Soldan bravo sesleri ve alkışlar).

Kolektif savunma prensiplerine atfettiğimiz önem dolayısiyle CENTO ve NATO gibi tedafüî ittifaklarımızda bize düşen vecibeleri tam bir sadakatla yerine getirmeyi, politikamızda da defaatle ispat olunan Türk dürüstlüğünün bir millî vasfı ve hasleti addediyoruz.

Aramızdaki iyi münasebetler bütün dostlarımıza örnek olacak mertebede bulunan iki kardeş memleket Pakistan ve İran'la teşkil ettiğimiz CENTO'ya, bütün vecibeleriyle müslüman kardeş Irak'ı yeniden kazanmamız en samimî arzumuzdur. Başta diğer bir kardeş ülke Suudî Arabistan olmak üzere, Ürdün, Suriye, Kuveyt, Somali, Yemen dâhil bütün Arap ve İslâm âlemiyle her alandaki münasebetlerimizi kendileriyle mevcut tarihî, sosyal ve dinî bağlarımızla kavileştirip geliştirmek halkımızın büyük çoğunluğunca da uygulanması şiddetle arzulanan bir dış politikadır. Asya - Afrika ve Orta - Doğudaki kardeş İslâm ülkeleriyle kuracağımız üstün seviyeli siyasi, ticari, kültürel ve turistik münasebetlerin kalkınmamıza da büyük yardımlar sağlıyacağı şüphesizdir.

İktisadi, siyasi ve askerî her çeşit münasebet, dostluk ve itifaklarımızda millî vekâr ve haysiyetimize en küçük bir gölge düşürtmemeyi, hariciyemizin ve Hükümetimizin en hassas davranacakları bir vazife sayacaklarından eminiz.

Milletimizi bu seviyede bulundurmak ve muhafaza etmek için milletçe göstereceğimiz feragat ve gayretin teminini engelliyecek; ortaya konacak çeşitli millî çabaların hızını kesecek kişiler ve teşekküllerarası verimsiz ve olumsuz didişmelerin artık şahıslarımızı ve partilerimizi korunmak zorundayız. Bu lüzum ve gerçeği halkımıza anlatıp, maletmenin de partilerimize düşen bir millî vazife olduğuna inanıyoruz.

Üzerinde pek çok konuşulan fakat hakkımızda olan sonuca henüz ulaştırılamıyan Kıbrıs dâvamız, bugüne kadarki seyrinden alınan dersler ve yeni katî, âcil teşebbüs ve tedbirlerle artık sürüncemeden kurtarılmalıdır. Bu millî dâvamızda müttefik, dost ve komşularımızdan önce kendimize ait noksan, kusur ve vazifeleri, ne kadar gecikmiş bulunursak bulunalım, bilmek ve süratle yerine getirmek mecburiyetindeyiz. Bu millî dâvada hâlâ barışçı bir çözüm yolu bulunmasını arzu ediyoruz. Fakat bu, hiçbir zaman bizim tek yönlü bir tâviz politikası güttüğümüz, yalnız barış yolu takibedeceğimiz mânasına alınmamalıdır. Âcilen soydaşlarımızın içinde bulundukları feci hayat şartlarının normale avdetini istiyoruz. Bugünkü duruma en kısa azmanda bir son verilmediği takdirde, soydaşlarımızın felâketine ilânihaye dövünmekle yetinmiyeceğimiz, seyirci kalmıyacağımız tabiîdir.

Bu, aynı zamanda Yunanlılarla her zaman kabule hazır olduğumuz ilgili veya çok taraflı görüşmeler için de sarttır. Lozan'da Türkiye ile Yunanistan arasında kurulmuş siyasi ve stratejik muvazenenin tek taraflı olarak Yunanistan lehine bozulmasına bütün gücümüzle karşı olacağımız tabiîdir. Memleketimiz, muahedelerin mûteberliği prensibini her zaman desteklemiştir; bu Kıbrıs andlaşmaları için de böyledir. Kıbrıs'ta Türklere zorla kabul ettirilmek istenecek her hangi bir emrivakinin, sahibinin başına patlıyacak bir emrivaki olacağı katiyen bilinmelidir.

4 Mart 1964 tarihli Güvenlik Konseyi kararıyle arabulucu tâyin edilmiş Galo Plaza'nın yetkilerini aşarak ve âdeta kendi kendisini Rum temsilci ve çözümcü sanarak kaleme aldığı rapor üzerine Hariciyemizin davranış ve tutumunu takdirle karşılıyoruz.

NATO silâhlariyle bir NATO üyesi millete karşı yığınak haline getirilen Ada'daki ihtilâfın milletimizin arzularına, soydaşlarımızın hak ve hukuklarına uygun bir şekilde hallini mümkün kılacak Hükümetimizin her alandaki müspet ve cesur teşebbüsleri, daima Türk halkının umumi desteğine mazhar olacaktır.

Yunanistan ve İngiltere gibi garantici devletlerle, Amerika gibi büyük dost ve müttefikimizin ve Sovyetler Birliği gibi komşularımızın, yerden göğe kadar haklı bulunduğumuz Kıbrıs dâvamızdaki davranış ve tutumları bizi haylı müteessir etmiş; bâzı güçlükleri meydana koymasiyle de bizi, aynı zamanda uyarmıştır.

Buna rağmen Sovyetler Birliği ile iç işlere asla karışmama, toprak bütünlüğü, karşılıklı saygı ve hak eşitliği gibi prensiplere dayanan devamlı bir iyi komşuluk münasebetleri devrine girmevi samimiyetle istiyoruz. Eğer komşularımız da aynı samimiyeti taşıyorlarsa bunun ilk işareti, Kıbrıs'taki Rumlara gönderdikleri silâh sevkiyatının derhal ve katiyetle durdurulması olmalıdır.

Asya - Afrika grupuyla münasebetlerimiz :

İkinci Dünya Savaşından beri geçen 20 yıllık zaman zarfında Asya ve Afrika'da pek büyük sayıdaki eski sömürge ülkeler, bağımsızlıklarına kavuşarak hür milletler camiasına katılmışlardır. 45 yıl önce ilk ve en zorlu tam bağımsızlık mücadelesini başarı ile yapmış ve o gün bugün bütün istiklâl mücadelelerine ümit ve örnek olmuş Atatürk Türkiyesi, bu genç ülkelerin çözüm bekliyen dâva ve müşküllerini anlıyor ve kendilerine sevgi besliyor. Milletimize dostluk ve hayranlığını, Mekke'deki son İslâm Kongresinde Kıbrıs dâvamızı samimiyetle savunusu sırasında bizzat müşahede ettiğimiz Nijerya Başbakanı ve Afrika'nın ünlü İslâm Lideri Sayın Ahmet Bello'nun da işaret ettikleri gibi; Türkiye'mizle bu memleket arasındaki münasebetlerin geliştirilmesi ve buralarda lâyıkı veçhile temsil edilmemiz zaruridir ve son derece faydalıdır.

Kısa bir müddet önce memleketimize şeref veren Sayın Burgiba'nın lideri bulunduğu, şanlı tarihimin bize pırıldadığı bayrağı bayrağımızdan mücahitler yurdu Cezair gibi, kardeş ülkeler Libya ve Tunus'la da münasebetlerimizin ileri seviyeye ulaştırılması en samimî arzumuzdur.

Hariciyemiz Uzak - Doğu'da izlediği politikayı daha aktif ve canlı bir seviyeye yükseltmelidir. Eski ve yeninin yalnız lüzumlu ve güzel taraflarını alarak 340 bin kilometrekare toprağında 95 milyon halkını refah içinde barındıran Japonya, ruhu ruhumuza, meseleleri meselelerimize uygun; ekonomik, teknik kalkınmamıza en iyi örnek edinebileceğimiz, en büyük yardımını sağlıyabileceğimiz bir kadîm dost ülkedir.

Bilhassa zirai reformu, köy ve yurt kalkınmasını ideal şekilde tamamlıyarak, kendisine yapılan dış yardımın kesilmesini istiyecek bir başarı seviyesine erişmiş Pasifik'teki hürriyet kalesi Milliyetçi Çin de birçok konularda örnek alınabilecek bir dost ülkedir.

Güney - Vietnam'da şahidolduğumuz Kore'dekine müşabih olaylar, sadece sömürge halinden kurtulmak istiyen bir halkla sömürgecilerin mücadelesi şeklinde görülemez. Tecavüz, açık veya gizli sızma veya Beşinci kol şeklinde hangi metotlarla olursa olsun, aslâ teciz edilemez. Güney - Vietnam'daki mücadele, ora halkına cebren kabul ettirilmek istenen kızıl rejime karşı, anti - komünist Amerika'nın bu rejim aleyhtarlarına yardımıdır.

İktisadi, ticari, kültürel alanlarda daha yaklaştırıcı ve geliştirici bir politika izliyerek, Kore, Tayland, Büyük Müslüman Devlet Endonezya, Malaya, Filipinler ile de münasebetlerimizin artırılması samimî isteğimizdir.

Hulâsa, bugün dış münasebetlerimizin en yüksek bir seviyeye kavuşturulmasında milletimiz için her zamandan fazla bir hayatî zaruret mevcuttur. Ancak, Dışişleri Bakanlığının pek mütevazi bir kadro ve çok mahdut malî imkânlarla vazifesini yürütebilmesi için her şeyden önce zamanımızın ihtiyaçlarına cevap verecek modern teknik vasıtalarla teçhiz edilmesi lâzımdır. Haberleşme ve telsiz servislerinin takviyesi, çalışmalarının verimini büyük ölçüde artıracaktır.

Dışişleri Bakanlığımız bugün merkez hizmetlerini gereği gibi görecek bir binadan dahi mahrumdur.

Bakanlığın faal kadrosunun en kısa zamanda takviyesi şarttır. Mevcut kadronun, siyasi ve şahsi tasarruflarla bozulmuş ve zayıflatılmış tarafları da rasyonel, yerinde ve cesur müdahalelerle daha çok gecikmeden ıslah olunmalıdır. Milletimizi temsil kudretinden yoksun kimseler bu Bakanlık kadrosundan derhal uzaklaştırılmalıdır. (Bravo sesleri)

Sözlerimi bitirirken, yabancı memleketlerde Türk kültürünün tanıtılması faaliyetlerine de değinmek istiyoruz. Emsalsiz sesli bir hafızımızın bir İslâm memleketini nasıl fethettiğine şahidolduktan sonra büsbütün lüzumlu ve faydalı bulduğumuz bu sanat, spor ve kültür faaliyetlerinde bilhassa dostluk ve desteklerine muhtaç bulunduğumuz ülkelerin, öncelikle ve bilhassa dikkate alınmalarını istiyeceğiz.

Seçilenlerin hatır, gönül, kayırma, mensubiyet ölçüleriyle değil, gerçekten millî Türk sanatını ve kültürünü temsil eden lâyik millî sanatçılardan olmalarına itina gösterilmesini; 1964 yılının 12 ayında verilen muhtelif konserlerden 27 tanesinin Demirperde memleketlerine tahsis edilmiş bulunmasına ilgililerin dikkatini çekerek, bundan böyle komünist memleketler yerine İslâm ülkelerinin, hür Asya, Afrika ve Orta - Doğu memleketlerinin de bilhassa ve hepsinden önce hesaba katılmalarını hatırlatacak ve istiyeceğiz. (Bravo sesleri ve alkışlar)

Dışişleri Bakanlığımız bünyesinde bir teftiş organına şiddetle ihtiyaç bulunduğunu belirterek konuşmamızı bağlıyacağız.

1965 yılı Dışişleri Bütçesinin milletimize hayırlı olmasını; hariciyecilerimize de temsil ettikleri büyük milletimize lâyık daha üstün başarılar kazanmalarını diler Yüce Senatoyu saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Celâl Tevfik Karasapan.

CELÂL TEVFİK KARASAPAN (Afyon Karahisar) — Muhterem Başkan, değerli senatör arkadaşlarım, Sayın Başbakan, Başbakan Yardımcısı arkadaşımız ve Bakanlık erkânı, 10 dakika içinde tabiî esaslı bir dış siyaset tahlili yapmaya imkân yoktur. Esasen arkadaşlarımız konuştular; kendilerine göre noktai nazaalarını beyan ettiler ve bilhassa Adalet Partisi sözcüsü arkadaşımız da partimizin esas görüşlerini izah ettiler. Ben burada kısaca umumi siyasetimize temas etmek istiyordum. Kıbrıs meselesinin bizi içine soktuğu müşkülât, dış siyasette bâzı değişkilikler bizi yapılması gibi bir harekete sevk eder gibi göründü. Aslında dış siyasetin vâdesi kısa değildir. Mahallî hâdiseleri, muayyen bir bölgeye inhisar eden hâdiseleri teşmil edip bir Devletin bütün siyasetinin değiştirilmesi ne akıl kârıdır, ne de böyle bir şey yapılır. Türkiye Cumhuriyetinin siyaseti 42 seneden beri barışçı yollarla, beynelmilel işlere hal çaresi bulmak esasına dayanmıştır. Bunun en büyük üstadı ve bunun en büyük yaratıcısı Büyük Atatürk'tür. Lozan'dan sonra Lozan Muahedesinin bıraktığı Boğazlar meselesi gibi, evvelâ Musul meselesi gibi, sonra Boğazlar meselesi gibi ve nihayet Hatay meselesi gibi meselelerin ne şekilde halledildiği hepinizin hatırındadır. Bu işleri biz barışçı yollarla, beynelmilel hukuk prensipleri dairesinde ve o zaman mevcudolan Cemiyeti Akvam nezdinde teşebbüslerde bulunmak suretiyle ve büyük bir sabırla hallettik. Hatay meselesinin hallinde Atatürk milletimizin âzmini, icabeden askerî tedbirleri de almak suretiyle göstermekle beraber bu işin sulhen halledilmesine büyük bir ehemmiyet atfetmişlerdir. Ve o zaman Fransızlarla vardığımız anlaşmalar bu esasa dayanmıştır. Bilindiği gibi Hatay millî dâvası Fransızlarla bir anlaşma akti suretiyle halledilmiş ve Hatay bugün millî hudutlarımız içersine avdet etmiş ve bu suretle mesele kökünden halledilmiştir.

Şimdi Kıbrıs meselesi mevzuubahsolduğu zaman daima bu kürsüden tekrar etmekte kusur etmediğim gibi bu dâvanın da barışcı yollarla halledilmesi ve bilhassa Yunanistan'la aramızdaki münasebetleri tahammül edilmez bir hale getirmesi suretiyle bir yola sokulması fikirlerini daima müdafaa etmişimdir. İkinci Dünya Harbinden sonra Atatürk'ün işaretine uyarak, Batı âlemiyle işbirliği yapmak suretiyle sulhü idamede gösterdiğimiz gayretler bütün dünyaca malûmdur. Biz bu gayretlere girişirken Batı âlemiyle aynı zamanda ideal birliğine dayanarak muayyen bir medeniyet görüşünü muhafaza, müdafaa için kendileriyle kader birliği yaptık. Ve bu kader birliğimiz bitmemiştir, çünkü, tehlikeler ortadan kalkmamıştır. Bu demek değildir ki, Batı birliğiyle olan münasebetlerimiz, NATO içinde olan münasebetlerimiz, CENTO içinde olan münasebetlerimiz, bizi kayıtsız ve şartsız büyük devletlere tabi kılsın. Öteden beri, yine iddia ettiğimiz gibi şahsiyetli, haysiyetli, bir siyasetle bunu da temin etmek imkânı vardır. Ve Hükümetlerimizin ve bilhassa son Hükümetimizin bu hususta takibettiği yol da bunu göstermektedir. Bir iddia ile beraber müdafaa edeceğiz fakat, kendi haklarımızı müdafaa hususunda da onların direktiflerine kayıtsız,

şartsız tabi olmak gibi bir mazereti asla kabul etmiyeceğiz. Temenni ediyoruz ki, Lozan'dan sonra Lozan'da başlıyan, Venizelos'un zekâsiyle 1930 senesinde iki memleket arasında tahakkuk eden dostluk devam etsin. Bir Kıbrıs meselesi değil, maalesef bir Kıbrıs faciası olmustur. Bunda oradaki Rum idarecilerinin basit düşünceleri kadar Yunan Hükümetinin teşviklerinin, hiç olmazsa müsamahasının büyük tesiri olduğunu hepimiz biliyoruz. Fakat gene eminim ki, temas ettiğim Yunan diplomatları da bana bunu tekrar etmişlerdir, onlar da muztariptirler. Ve bu işe bir hal çaresi bulunmasını istemektedirler. Kaldı ki, Türkiye ve Yunanistan'ı tehdideden daha büyük tehlikeler müşterektir. Ve bu tehlikeler zail olmuş değildir. Atatürk zamanında ki birlikte idrak ettiğimiz o tehlikeler, bugün dahi mevcuttur. Binaenaleyh, biz birbirimiz ile döğüşürken hem dâhilî durumlarımızı berbat etmek hem de başkalarına şikâr olma vaziyetine düşmemeliyiz. Bu dâvayı kendi aramızda sulh ile, menfaatlerimize uygun bir şekilde millî menfaatlerimizden hacaletaver feragatler yapmadan varmalıyız. Bizim düşüncemiz budur. Öyle zannediyorum ki bunu söylemekle sayın senatörlerin de hissiyatına tercüman oluyorum. Bütün temennimiz bu Kıbrıs dâvasının biran evvel sulh yolu ile halledilmesi ve bu milletin sulh yolu ile buna bir hal çaresi bulması hususundaki hüsnü niyeti kadar bu dâvanın mutlâka millî menfaatler içinde halledilmesi için her türlü fedakârlığa hazır olduğumuzu da daima belirtmeliyiz.

Muhterem arkadaşlarım, 3 ncü dünya ile tarafsız memleketlerle olan münasebetlerden ve hüsnüniyetten bahsediyorum. Bunların hepsi ayrı ayrı saatlerce bizi meşgul edecek mevzulardır. Bunlar göründüğü kadar basit değildir. 14 sene Arap memleketlerinde vazife görmüş bir diplomat arkadaşınız olarak bu meselelerin ne kadar komplike olduğunu gayet iyi bilirim. Hüsniniyetimiz muhakkaktır. Fakat, halledeceğimiz dâvalar basit değildir. Ve maalesef karşımızda Elbette ki hürriyetleri için çalışan ve esaretten bu dâvaları anlıyanlar da o kadar çok değildir. Onun için bu sahada çok dikkatli olmamız icabeder. Elbetteki hürriyetleri için çalışan ve esaretten kurtulmak istiyen milletlere müzaheretimiz kendiliğinden muhdestir. Çünkü biz o milletiz ki, ilk defa bu isareti bütün dünyaya vermişizdir.

Haricivemizin dâhili bünyesinden de uzun uzadıya bahsetmemize maalesef imkân yoktur. İnşallah yakında teşkilât kanunları getirildiği zaman görüsmek imkânını bulacağız. Yalnız bir noktaya bir daha temas etmek isterim. Merkezde bulunan birtakım tecrübe sahibi büyükelçiler vazifesiz bulunmaktadırlar. Hâttâ bâzıları İstanbul'da oturmakta ve maaşlarını orada almaktadırlar. Bu pek münasibolmıyan bir vaziyettir. Meslek dışından geldiği halde dışarıdan getirilen ve hâlâ burada durmakta ısrar eden kimseler vardır. Halbuki elimizde bulunan 16 Nolu Kanun bu şekilde meslek dışından gelip de Devlet memuru olan insanların eski dairelerine avdet edeceklerine dair hükümler vardır. Haricive kadrosu azdır, fakat cevherlidir ve gün geçtikce de bu cevherini çoğaltacaktır. Fakat, bu cevheri muhafaza edebilmek için mesleke gereken kıymeti, ehemmiyeti vermek, meslekin yüksek mevkilerine sivasi zaruret hâsıl olmadıkça dısarıdan adam tâyin edilmesi alevhindevim. Ötedenberi müdafaa ettiğim bu noktai nazarı bir defa daha arz etmeyi bir vazife bilirim.

BAŞKAN — Vaktiniz dolmustur.

CELÂL TEVFİK KARASAPAN (Devamla) — İhtar vâkı olduğuna göre bu suretle mâruzatımı burada nihayete erdiriyorum. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Orhan Akça.

AHMET ORHAN AKÇA (Kütahya) — Muhterem Başkan, değerli senatörler, muhterem Hükümet Erkânı ve çok muhterem Bakanlık mensupları, vukua gelmediği ve evvelce vaz'edilmis olan prensiplerin yeni Hükümetçe de benimsendiği iddiası karsısındayız. Sayın senatörler, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarları tarafından eğer dış politika konusunda vaz'edilmis, esaslı, doğru ve hayırlı prensipler mevcutsa, yeni Hükümetin bunları benimsemesini takdirle karsılıyorum. Hangi taraftan gelirse gelsin iyi, doğru ve hayırlı işler benimsenir, devam ettirilir ve ettirilmelidir. Bendeniz Ürgüplü'yü Hükümetni kendisinden evvelki iktidarlar tarafından ortaya konmuş hayırlı prensipleri devam ettirecek kadar medeni telâkki ediyorum. İktidarın el değiştirmesi neticesinde dış politikada tebeddülât vâkı olmadığı hususundaki iddiaya iştirak edemiyeceğim. Hükümet tarafından dış politika konu-

sunda sebk eden tasarruflar hem enerji kazanmış, dinamizm kazanmış, ve hem de katiyet kazanmıştır. Bunları misalleriyle izah etmeme müsaadelerinizi rica edeceğim.

Hükümet bugün Kıbrıs meselesine Hürriyet Gazetesinin bânisi, rahmetli Sedat Simav'i tarafından Türk Milletinin başına musallat edilen bir hâdise olarak görmemektedir. Hariciyemizde bir zihniyet değişikliği vardır. İkincisi, bugün Hariciye Vekâletinde Kıbrıs Bürosu yerine, Türk - Yunan münasebetlerini tedvire memur bir büronun mevcudiyeti hariciyede yeni espri göstermesi bakımından şayanı dikkattir. Yeni Hükümet Kıbrıs meselesini bir Türk - Yunan münasebetleri meselesi olarak nazarı itibara almıştır. Hareket noktamız bu olduğuna göre, neticenin er geç istihsal edileceği hususunda kuvvetli ümit beslemekteyim.

Muhterem senatörler, bu misâller artırılabilir. Meselâ değiştirme birliğimizin Yeşilada'ya çıkışı, Türk Milletinin itibarına ve şanına lâyık bir şekilde olmuştur. Hariciyemiz değiştirme birliğinin sadece çıkış gününü ve saatini tebliğ etmek suretiyle vazifesini yapmıştır ki, Türkiye Hariciyesi namına verilecek en güzel bir nottur sayın Senatörler. Üçüncü bir yenilik, Sayın Başbakan tarafından muhalefet yıllarında çok ıstırabını çektiğimiz bir, mevzua nihayet vermesi ile tezahür eder ki, o da şudur; Devletin âli tasarruflarının, âli menfaatlerinin mevzuubahsolduğu yerlerde medeni ülkelerde Hükümet başkanları, muhalefet reislerine zaman zaman bilgi verirler. İşte Sayın Başbakan bu güzel geleneğe vesile teşkil edecek olan hareketlere tevessül etmiş ve muhalefet liderini ziyaret etmek suretiyle zaman zaman kendisine bilgi vermiştir ki, bu da iktidar değişikliğinin dış politikaya getirdiği yeniliklerden bir tanesidir. Ancak şurasını arz edeyim ki, bu ziyaretleri ne kadar normal karşılamışsam, bir Devlet memuru statüsünü nezdinde bulunduran Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterinin muhalefet reisini ziyaretini de o derece takbih etmiş bulunuyorum arkadaşlar. Bu gibi şahısların hareketlerinde çok dikkatli olmaları, birtakım politik prospanlara sebebiyet verecek olan temaslardan çekinmelerini hassaten rica ederim.

Muhterem senatörler, vaktin çok darlığı sebebiyle diğer mevzulara fazla temas edemiyeceğim. Ancak son zamanlarda aktüel bir hale gelen Türk - Rus münasebetlerine kısaca temas etmekte fayda buluyorum. Dış politika ve siyasetimizin anahedefleri Sayın Hariciye Vekili tarafından iki kelime ile komisyonda ifade edilmiştir. Tekrarında fayda mülâhaza ediyorum: «Türkiye hiçbir memleketin zararına menfaat temini peşinde koşan bir ülke değildir. Fakat buna mukabil hiçbir memleketin de kendi menfaatlerine zarar vermesine müsaade etmiyecektir. Hareket noktamız bu olduğu takdirde Sovyet Rusya ile münasebetlerimizin geliştirilmesine mâni teşkil edecek hiçbir hususun mevcudolduğuna kaani değilim.»

Aziz senatörler; biliyorsunuz ki, Sovyet politikasında son zamanlarda muazzam değişiklikler olmuştur. Barış içinde yaşama tandansı, fikrî sahadan çıkmış, fillî sahaya intikal etmiştir. Bunu gören diğer devletler de ki, bunlar bizim ittifak manzumemize dâhil olan diğer devletlerdir, onlar da münasebetlerini Sovyet Rusya ile kontrolleştirmeye çalışmışlardır.

Sayın senatörler, bizm Sovyet Rusya ile yapacağımız münasebetlerde komünizm âfetinin memleketimizde yerleştirileceği vehmi asla Türkiye'nin âli menfaatleri ile bağdaşamaz arkadaşlarım. Sayın senatörler, bizim Sovyet Rusya ile olan münasebetlerimizin gelişebilmesi mezkûr Devletin Kıbrıs ihtilâfının hallinde takınacağı tavra vabestedir. Bu sebeple Sovyet Rusya'ya şunu hatırlatmak isteriz ki, bu haklı dâvamızda bizi ne kadar desteklerse kendisi ile olan münasebetlerimizin iyileşme derecesi de mütenasiben artacaktır. Vaktin darlığı sebebiyle fazla konuşmıyacağımdan hepinizi hürmet ve muhabbetle selâmlıyarak huzurunuzdan ayrılıyorum efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Şahsı adına görüşmek istiyen yalnız Sayın Suphi Karaman kalmıştır. Sonra görüşmek arzusunu izhar etmiştir. Bu sebeple Dışişleri Bakan Vekili olarak Sayın Başvekil Yardımcısı Süleyman Demirel'e söz veriyorum, buyurun efendim.

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI VE DIŞİŞLERİ BAKANI VEKİLİ SÜLEYMAN DEMİREL — Sayın Başkan sayın senatörler, izahatıma başlamadan önce müzakereler sırasında söz alan muhalefet sözcüsü Sayın Bekata'ya, Millî Birlik Grupu Sözcüsü Sayın Yıldız'a, Kontenjan Grupu Sözcüsü Sa-

yın Koçaş'a, Adalet Partisi Sözcüsü Sayın Tevetoğlu'na ve şahısları adına konuşan Sayın Karasapan ile Sayın Akçay'a teşekkürlerimi sunarım.

Muhterem hatiplerin ileri sürdükleri değerli mütalâa ve temennilerinin, Bakanlığın çalışmalarına ışık tutacak kıymetli bir rehber telâkki ettiğimizi bilhassa belirtmek isterim.

Siyasi faaliyetin bu kadar kesif ve şartların oldukça çetin bulunduğu bir devrede millî birlik ve beraberlik şuuru içinde olduğumuzun ifadesi olan bu görüşmelerden memlektimize büyük faydalar geleceğinden eminiz. Hükümetiniz sizlerden aldığı bu kuvvetle titizlikle çalışacaktır.

Konuşmamda, geçen Şubat ayından beri dış politika alanında vukubulan gelişmeler, Bakanlığın çalışmaları ve çeşitli konular hakkında izahat vereceğim. Bu izahatımla, mütalâa serd etmiş ve sual tevcih etmiş olan muhterem üyelerin de temas etmiş oldukları hususların kapsanmış olacağını ümidederim.

Sayın senatörler,

Milletlerarası işbirliğine samimiyetle inanan memleketimizin en büyük emeli eşit şartlarla kurulacak münasebetler çerçevesinde, dünyada sağlam temellere dayanan bir barış nizamının yerleştiğini görmektir. Bu düşünce iledir. ki, Türkiye, başka memleketlerin zararına kendine menfaat sağlamak arzusunda olmadığı gibi, hiçbir memleketin de Türk menfaatlerini haleldar etmesine razı değildir. Türkiye kimseye aşırı düşkün, kimseye de aşırı düşman değildir. Yalnız bir şeye aşırı düşkündür, Türkiye'nin millî menfaatlerine, kısa ve uzun vâdeli millî menfaatlerine...

Halihazır milletlerarası şartlar, arzuladığımız nitelikte bir barışın gerçekleşmesinin henüz uzak olduğunu göstermektedir. Bu sebeple, Türkiye, aynı zamanda, yüksek menfaatlerinin gerektirdiği bütün tedbirleri ittihaz eylemekte ve millî güvenliğinin sağlam teminatı saydığı ittifak manzumeleri içinde yer almaktadır.

Türkiye'nin kollektif güvenlik tertipleri içinde yer alması dış siyasetimizin millîlik vasfına ve dinamik bir hüviyet taşımasına mâni değildir.

Sayın senatörler,

Kıbrıs meselesi dış politika faaliyetlerimizin mihrakı olmaya devam etmiştir. Son aylar içinde, bu meselede vukubulan gelişmeler hakkında muhtelif vesilelerle Yüksek Heyetinize ve Dışişleri Encümenine malûmat sunulmuştur. Kıbrıs meselesinin barışçı yollarla hallini temin etmek için Hükümetimiz hiçbir gayreti sarf etmekten geri kalmamıştır. Bu şekilde hareket etmekle Türkiye'nin bulunduğumuz bölge ve dolayısiyle Dünya barışına hizmet etmekte olduğu bütün Dünya efkârı umumiyesi tarafından kabul edilen bir keyfiyettir. Bunu yaparken, tabiatiyle aynı zamanda Kıbrıs meselesindeki kararlı ve azimli tutumumuzun da herkes tarafından tereddüde mahal olmıyacak şekilde bilinmesine önem atfetmekteyiz.

Kıbrıs ihtilâfında, haklarımızı koruyacak barışçı bir çözüm şeklini bulmak için gayret sarf ederken, Kıbrıs adasındaki durumu da büyük dikkatle takibetmekteyiz. Kıbrıs'ta Rumlar bütün gayretlerini Türklerin kontrolları altında bulunan bölgelere kendi nüfuzlarını yaymak istikametinde teksif etmislerdir. Bunun en yeni misalini son defa Lefkoşa'nın surlar içi bölgesinden geçerek Türk ve Rum kesimlerini ayıran Yeşil Hat üzerinde yapılan tazyiklerde ve o sırada Lefkoşa'nın Türk kesimine Makarios tarafından tatbik edilen giriş - çıkış yasağı ile iktisadi ablukada görmek mümkündür. Hükümetin azimli teşebbüsleri ve Türk Cemaatinin metaneti karşısında Makarios idaresi bu taktiğinde de muvaffak olamamış ve sonunda Makarios, Lefkoşa'nın Türk semtine tatbik ettiği giriş - çıkış yasağıyla ablukayı kaldırmak mecburiyetinde kalmıştır.

Kıbrıs meselesinde Hükümetimizin takındığı katî tutum Adada Türkiye'ye ve Türk Cemaatine müteveccih olarak yaratılmak istenen emrivakilerin geçici heveslер halinde kalmaya mahkûm olduğunu sahiplerine açıkça göstermiştir. Hatırlanacağı veçhile Makarios İdaresi Kıbrıs'a giden Değiştirme Birliklerimize güçlük çıkarmayı, bu emrivaki siyasetinin bir tatbikatı olarak itiyat haline getirmiştir. Hükümetin azimli tutumu ve haklarından fedakârlık diye bir şeyin asla mevzuubahsolamıyacağını en kesin bir şekilde gösteren hattı hareketi karşısında Değiştirme Birliğimiz, Mart sonunda Adaya gönderilmiştir.

Makarios'un bütün teşebbüsleriyle güttüğü gaye, daima Türk Cemaatini bölmeye ve onların azimli tutumlarını sarsmaya mâtuf olmuştur. İftiharla kaydetmek isteriz ki, Kıbrıs'taki kardeşlerimiz bir buçuk yıldan beri, Rumların maddi, mânevi her türlü tazyiklerine kahramanca göğüs germişlerdir. Kıbrıs Türkleri, haklarından vazgeçmemek hususundaki azimlerini bütün Dünyaya ispat etmişlerdir. Hükümetimizin bu konudaki tutumu gayet açıktır. Türk Cemaatinin hakları elimizdeki bütün iskânlarla korunacaktır. Cemaatimize karşı Rumların yıpratma hareketlerine girişmelerine müsaade etmiyeceğiz. Türk Cemaatine revâ görülen gayriinsani hareketlerin 30 milyon Türk'ün içini sızlattığını bütün Dünyanın bilmesi gereklidir. Cemaatimizin içinde bulunduğu şartların ıslah edilmesi hususunu önemle ele almış bulunuyoruz. Bunu temin için gerek Birleşmiş Milletler, gerek ilgili devletler nezdinde, gerekse diğer beynelmilel teşekküller nezdinde önemli teşebbüsler yapmış bulunuyoruz.

Kıbrıs meselesinin nihai hal suretine barışçı yollarla ulaşmasının en mühim şartı, bu meselenin her şeyden evvel bir Türk - Yunan meselesi olduğu hakikatini kabul etmektir. Bu mesele, Türkiye ile Yunanistan arasında Lozan'da kurulan muvazene ile ilgilidir. Bu muvazene bir taraftan her iki ülkenin elinde kalan topraklar, diğer taraftan da bu topraklar üzerinde yaşayan Türk ve Rum azınlıkları bakımından tesis edilmiş bulunmaktadır. Bu itibarla, bu bölgede iki memleketten birinin diğeri aleyhine olarak bu muvazeneyi bozması sureti katiyede kabul olunamaz.

Kıbrıs meselesine barışçı yoldan menfaatlerimize uygun bir hal tarzı bulmak için müzakerelere girişilmesine daima âmade olduk.

Bunun dışında girişilecek teşebbüsler Kıbrıs meselesinin vahîm mecralara sürüklenmesinden başka bir sonuç veremez. Bu gerçeğin bütün çıplaklığiyle emrivaki siyasetine bel bağlamış olanlar tarafından iyice bilinmesi gerekir. Adaya, Yunanistan tarafından gönderilen büyük mikyastaki askerî malzemenin arz ettiği hususi vaziyet muvacehesinde, mesele Türk - Yunan münasebetleri zaviyesinden olduğu kadar NATO tesanüdü bakımından da büyük bir önem arz etmektedir.

Muhterem senatörler, bu noktada Sayın Yıldız'ın sormuş bulunduğu iki suali cevaplandırmak isterim. Bu suallerden birincisi «Meclislerden 3 ncü Koalisyon Hükümetine verilmiş bulunan yetkinin, 4 ncü Koalisyon Hüküfeti tarafından istenip, istenmiyeceğidir.» Bu suale cevabımız şudur : Evvelce alınmış bulunan yetkinin devam ettiği kanaatindeyiz. Hâdisenin inkişafına göre hareket edileceği tabiîdir.

İkinci suali, «Atina'daki yapılmakta olan toplantılar hakkındaki» sorudur. Atina'daki toplantıları yakından takibediyoruz. Şu anda her hangi bir açıklamada bulunmamayı tercih ederiz.

Yine konuşmamın bu noktasında Sadi Koçaş'ın işaret buyurduğu bir hususa da temas etmek isterim. Bu da bâzı dış memleketlerde bâzı Ermenilerin hareketleridir. Bu hususta Sayın Koçaş daha evvel bir görüşme yapmış ve burada Sayın Başbakanımız tarafından cevap verilmiştir. Sayın Başbakanımızın Yüce Senatoda yapmış olduğu konuşmanın iki paragrafını tekrarlamakta fayda mütalâa etmekteyim.

«Tarihî hakikatlerin tahrif edilmesi suretiyle Türkiye Cumhuriyeti ile hiçbir ilgisi olmıyan bâzı olayların yarım asır sonra muayyen siyasi maksat ve gayelere uygun bir şekilde ortaya atılmak istenmesi, bu kampanyanın tertiplendiği bâzı yabancı memleketler basınının da gözünden kaçmamış, bilhassa mutedil ve hakikatleri gören Ermeniler bu tertiplere alet olmaktan kaçınmışlardır. Nitekim, Ermeni asıllı vatandaşlarımız da bir müddetten beri yaptıkları neşriyat ve verdikleri beyanatlarla hazırlanan tertiplerin gerçek maksatlarını ortaya çıkarmışlar, ve 24 Nisan günü Taksim Cumhuriyet Âbidesine toplaca gelerek çelenk koymak suretiyle bu tertipleri takbih etmişlerdir.»

Sayın Koşaç'ın bugün yapmış bulunduğu konuşmaya bu suretle bu paragraflara değinmek suretiyle cevap vermiş oluyorum.

Sayın senatörler;

Türkiye gerek coğrafi mevkii ve gerekse tarihî gelişmesinin tabiî bir sonucu olarak Batı âleminde yer almış bulunmaktadır. Binaenaleyh memleketimiz, mensubu olduğu bu camia ile yaptığı yakın işbirliğini devam ettirmektedir. Biz NATO'yu sadece askerî bir ittifak olarak değil, fakat mensubolduğumuz Batı cami-

ası ile siyasi ve iktisadi alanlarda da gerçekleşmesini arzu ettiğimiz işbirliğinn mühim unsurlarından biri sayıyoruz. NATO müttefiklerinin birbirlerine karşı daha anlayışla hareket etmeleri samimî temennimizdir. İttifakın tesanüdünü korumak için kendimize düşen vazifeyi samimiyetle yerine getirmeye çalıştığımız gibi, müttefiklerimizin de bize karşı olan davranışlarında aynı ölçülerle hareket etmelerini beklemekteyiz.

Batı âlemi Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu içinde kalkınmamızın finansmanına iştirak etmektedir. Diğer taraftan, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile imzaladığımız ortaklık anlaşmasını Türkiye'nin Batı camiasına katılmak için sarf ettiği gayretlerde bir dönüm noktası teâkki ediyoruz.

Bugünlerde kuruluşunun 16 ncı yıldönümünü idrak etmiş olan Avrupa Konseyine önem vermekte ve bu Konseyin organlarının çalışmalarına faal bir surette iştirak etmekteyiz.

Ancak şu hususu önemle belirtmek isterim ki, Batı ile işbirliği yaparken memleketimizin menfaatlerini ve özelliklerini daima göz önünde bulundurmaktayız. Bu itibarla, memleketimiz, ittifakları çerçevesinde kendi menfaatlerinin ve özel durumunun icaplarına göre hareket etmevi ihmal etmemektedir. Bu icapların başında Türkiye'nin bulunduğu bölgedeki memleketlerle münasebetlerinin geliştirilmesi gelir.

Sayın senatörler;

Yukarda işaret ettiğim gibi dış siyesetimizin hedeflerinden biri komşu devletlerle iyi geçinmek, bölgemizde gerginliğe ve anlaşmazlıklara yol açacak durumları önlemek ve barış dâvasına bu suretle hizmet etmektir. Cumhuriyetin kuruluşundan beri, Sovyetler Birliği ile karşılıklı itimada dayanan dostluk münasebetleri idame etmek kaygusu, Balkan devletleriyle ve Güney - Doğu'daki komşularımızla âzami derecede işbirliğini geliştirmek yolunda sarf edilen gayretler dış siyasetimizin başlıca dayanıklarından birini teşkil etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında ve savaşı takibeden devrede Sovyetler Birliği ile münasebetlerimiz maalesef başka bir istikamet almış, iki memleket arasındaki itimat havası zâil olmuş, Türkiye'nin güvenliği tehdit altında kalmış ve bu durum yakın zamanlara kadar devam etmiştir.

Sovyetler Birliği Hükümetinin Türkiye'yi kuşkulandıran eski siyasetini terk etmesi ve bizimle iyi komşuluk münasebetleri kurmak hususunda mükerreren ifade ettiği temenniler, şüphesiz ki, Türkiye'nin memnuniyetini mucibolmuştur ve siyasetimizin esas umdelerine sadık kalmak şartiyle, bu arzularına mukabele edilmiştir. Özellikle, Sovyetlerin mevcut milletlerarası ittifak ve taahhütlerimizin iki memleket arasında normal münasebetlerin gelişmesine engel olmadığını sarahaten ifade etmelerinden sonra Türk - Sovyet ilişkilerinde yeni bir çığırın açılması imkân dâhiline girmiştir. Bu atmosfer içinde vukubulan ve münasebetlerimizin gelişmesi için müsait bir zemin hazırlıyan karşılıklı ziyaretler cümlesinden olarak Sovyet Dışişleri Bakanı Mösyö Gromyko da pek yakında memleketimize gelecektir.

Sovyetlerle münasebetlerimizin iyi komşuluk çerçevesinde geliştirilmesi şüphesiz ki, memleketimizin menfaatlerine ve bölgemizde ve dünyada barışın takviyesine hizmet edecektir. İki memleket münasebetlerinin bu şekilde olumlu bir mecraya girmesi, esasen, dünya siyasetinin bugünkü istikametine uymaktadır.

Bu münasebetle Sovyetler Birliği ile ilişkilerimiz hususunda önemli gördüğüm bir noktaya daha temas etmek isterim.

Bu memleketle iyi komşuluk esasları çerçevesinde temasların başlamasını mütaakıp, Sovyetlerin Kıbrıs politikasında bir tahavvül meydana geldiği görülmüştür. Sovyetler Birliği Kıbrıs'ta iki millî cemaatin mevcudiyetini sarahaten ifade etmiş ve Ada'nın istikbaldeki rejiminin federasyon şeklinde de olabileceğini ilân etmiştir, Türk - Sovyet münasebetlerindeki müstakbel gelişmelerde, bu memleketin Kıbrıs meselesi karşısındaki fiilî tutumunun tavazzuh etmesinin büyük rolü olacaktır.

Türkiye aynı zamanda Balkanlarda barış, istikrar ve ahengin korunmasına taraftardır ve bu bölgedeki memleketler arasında yapıcı bir işbirliğini tervicetmektedir. Bulgaristan ve Romanya ile münasebetlerimizin olumlu bir

istikamete meyletmesinden memnunluk duyuyoruz. Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya ile iktisat, ticaret ve turizm alanlarında işbirliği yapılmasını mütekabil menfaatlerimiz bakımından faydalı telâkki ediyoruz. Bu işbirliğinin semeresini kısa zamanda göreceğimizi ümidediyoruz.

Balkanlar bölgesini gözden geçirirken, Yunanistan'la münasebetlerimizin Kıbrıs anlaşmazlığının patlak vermesinden sonra gittikçe tereddi ettiğini ve tehlikeli mahiyetini el'an muhafaza eylediğini belirtmek icabeder. Yunanistan Hükümeti, Türk - Yunan münasebetlerinin geçmişini, iki memleketin uzun vâdeli menfaatlerini, bölgede barışı korumak lüzumunu, NATO camiası içinde aramızda mevcut ittifak bağlarını, Kıbrıs hakındaki ahdî mükellefiyetlerini unutmuş ve Türkiye'ye karşı hasmane bir siyasete kendini kaptırmış görünmektedir. Yunanistan Kıbrıs meselesinde Türk Milletinin katî azmi hakkındaki yanlış hesaplarını düzeltmediği takdirde iki memleket arasında ciddî bir buhranı önlemek imkânı olamıyacaktır.

Muhterem senatörler,

Yakın - Doğu'daki ve Magripteki Arap memleketleriyle aramızda samimî bir dostluğun, itimat havasının ve işbirliğinin kurulması Yakın - Doğu ve Akdeniz bölgesinde sağlam bir barışın kurulmasının önemli unsurlarından biridir. Araplar arasında tesanüdün takviye edilmesini, Arap memleketlerinin iktisadi gelişmelerini tahakkuk ettirmelerini arzu ediyoruz. Kuvvetli ve müreffeh bir Arap âlemi ile Türkiye her bakımdan iki taraf için faydalı ve verimli bir işbirliği yapabilir.

Pakistan ve İran'la münasebetlerimiz, yalnız Hükümetler seviyesinde değil, aynı zamanda milletlerimizce de benimsenmiş olan ve kuvvetini tarihî, siyasi, kültürel bağlardan ve müşterek ananelerden alan sağlam dostluk temellerine dayanmaktadır. Bu iki dost ve kardeş memleketle gerek CENTO ittifakı, gerek «Bölgesel kalkınma için işbirliği» Teşkilâtı çerçevesinde yakın ve samimî işbirliği halinde çalışmaktayız. Bu vesile ile Kıbrıs dâvasında İranlı ve Pakistanlı dostlarımızın bize gösterdikleri müzahereti ve pek kıymetli yardımları burada şükranla anmayı zevkli bir vazife telâkki etmekteyiz.

Kardeş Afganistan ve Endonezya ile iyi dostluk münasebetlerimiz devam etmektedir.

Japonya ve Hindistan'la olan temaslarımızdan büyük memnuniyet duymaktayız.

Muhterem senatörler,

Afrika kıtasında şahidolduğumuz gelişmeler çağımızın en önemli olaylarından birini teşkil etmektedir. Bu tarihî gelişmeyi memleketimiz büyük bir ilgi, anlayış ve sempati ile takibetmektedir. Bundan 45 yıl önce sömürgecilik zihniyetine karşı en müşkül şartlar altında başarı ile mücadele etmiş olan Türkiye, insanlık telâkkisi ile bağdaşmıyan sömürgecilik siyasetinin tarihe karışmasından ve Afrika memleketlerinin bağımsızlıklarına kavuşarak hür milletler ailelerine katılmalarından büyük memnunluk duymaktadır.

Afrika'nın milletlerarası alanda kazandığı önemle müterafik olarak, bu kıta memleketleri ile yakın ve dostane münasebetlerin tesis ve idamesine çalışmaktayız. Afrika'daki temsilciliklerimizin sayısı halen 10 a baliğ olmakta ve bu temsilciliklerin bir kısım mücavir memleketlerde de görevlendirilmiş bulunmaktadırlar.

Muhterem senatörler,

Dış ülkelerde yaşıyan soydaşlarımızın çeşitli güçlükler arasında maddi ve mânevi varlıklarını idame ettirmek için sarf ettikleri büyük gayretler Bakanlık tarafından takibedilmekte ve kendilerine mümkün olan ölçüde destek olabilmek gayesiyle devamlı şekilde faaliyette bulunulmaktadır. Soydaşlarımızın sakin bulundukları dış ülkelerde kendilerine aidolan azınlık okullarına öğretmen yetiştirilmesi hususunda programla çalışılmakta ve öğretmen soydaşlarımızdan emekli ve muhtaç durumda bulunanlara 168 sayılı Kanunun verdiği imkânla sosyal yardım yapılmaktadır. Bundan başka, Yunanistan'daki Türk azınlık okullarının okuma kitapları tamamen Türkiye'den gönderilmektedir.

Muhterem senatörler;

İkinci Dünya Savaşından sonra milletlerarası münasebetlerde büyük bir genişleme olmuş ve bu arada kültürel münasebetler de özel bir mâna ve önem kazanmıştır. Gerek bu durumu, gerekse faal bir dış politika güden birçok memleketlerin siyasetlerine destek mahiyetinde bir prestij unsuru olarak kültürel

münasebetlerini devamlı şekilde geliştirmeye çalıştıklarını gözönünde tutarak, büyük ve eski medeniyetimizi ve bugünkü Türk kültürünü yabancı memleketlerde tanıtma faaliyetlerine, çalışmalarımızda, konunun ehemmiyeti ile mütenasip bir yer vermekteyiz.

Muhterem senatörler,

Dış siyasete ait mâruzatım burada bitiyor. Şimdi Bakanlığı ilgilendiren bir iki hususa temas edeceğim.

Müzakereler sırasında da ifade olunduğu veçhile, Dışişleri Bakanlığı uhdesine tevdi edilmiş olan ağır ve mesuliyetli vazifeye nazaran pek dar olan bir kadro ile teçhiz edilmiş bulunmaktadır. Bu kadronun imkân nisbetinde takviyesini mümkün kılacak yeni Kadro kanunu tasarısı ile telsiz operatörlerinin dış ücret statülerine ait tasarının kabulü suretiyle Millet Meclisinde gösterilen alâkaya huzurunuzda şükranlarımızı arz ederiz.

Bu kanunlar yakında yüksek huzurunuza da getirilecektir. Tasvibinize iktiran ettiği takdirde, bunların Bakanlığı nispî bir ferahlığa kavuşturacağını umuyoruz.

Şimdiye kadar yapılan tenkidler gözönüne alınarak, Dışişleri Bakanlığı Personel ve Teşkilât Kanununun çıkmasına kadar Bakanlık içi alınan bir kararla bir teftiş usulü vaz'edilmiştir.

Muhtelif vesilelerle memurların tâyinlerinde sabit ve âdil esaslar tatbik edilmesine dair temennilere muhatabolunmaktadır. Filhakika, Bakanlıkta takip ve tatbik edilen reform prensipleri dâhilinde memurların tâyinlerinin de katî kıstaslara tabi olmaları bir zaruret haline gelmiştir. Bu zaruretin karşılanabilmesi için Bakanlıkta bir yönetmelik hazırlanmaktadır. Yönetmelik ile ilgili olarak ayrıca tâyinlerde bölge sistemi de kabul edilmiş bulunacaktır.

Muhterem senatörler, konuşmama burada son veriyorum. Dışişleri Bakanlığı personeli hakında izhar edilen takdirlere şükranlarımızı sunarız, Dışişleri Bakanlığı Bütçesinin yüksek tasvibinize mazhar olmasını temenni ederiz.

Sözlerime nihayet verirken, hepinizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Son söz Sayın Suphi Karaman'ındır.

SUPHİ KARAMAN (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, sayın senatörler; bendenizin dış politika münasebetiyle temas edeceğim hususi iki anabölüm üzerinde olacaktır. Bir tanesi Kıbrıs buhranı dolayısiyle bozulan Lozan dengesi, ikincisi de Kıbrıs politikasının sonunda meydana gelmesi melhuz olan Orta - Doğu politikasıdır.

Arkadaşlar, son günlerde, bilhassa Karma Bütçe Komisyonu müzakerelerinden sonra Lozan dengesinden bahsedilmiş ve bu dengenin bozulmakta olduğu, bunun düzeltilmesi lâzımgeldiği yetkililerce ilgililerce ifade edilmiştir. Fakat, buna karşı olarak bir kısım basında, ve bâzı politik çevrelerde, «Lozan dengesinin bozulması diye bir şey yoktur; bu dengeyi düzeltmeye kalkmak Lozana imza atmış bütün devletlerin yeniden bir araya gelmesini icabettirir.» gibi bir aksi fikir, karşı fikrin ortaya çıkmasına sebebolmuştur. Ben bu münasebetle bozulan Lozan dengesine temas etmek ve fikirlerimi ifade etmek istiyorum.

Arkadaşlar, filhakika Lozan, Türk ve Yunan münasebetlerini İstiklâl Savaşının sonunda kazanılan büyük zaferden sonra düzenleniyor. Fakat taraflar arasında birçok Batı ve hattâ Uzak - Doğu ülkeleri var. Ama, esas itibariyle bir savaştan çıkmış bir tarafı yenilgeye uğramış, bir tarafı zafer kazanmış iki milletin arasındaki münasebetleri düzenliyen bir vesika olarak, bir anlaşma olarak ortaya konmuştur. Diğer devletlerin münasebetleri sadece açık denizler ve boğazlarla ilgili olarak müşahit sıfatiyle bu andlaşmaya imza koymak durumundadır. Yoksa gerçekten Lozan tamamiyle Türk - Yunan problemlerini ve Türk - Yunan meselelerinde dengeyi ortaya getirmiş bir vesikadır. Andlaşmayla Lozan dengesi kurulurken 12 ada Türkiye'de değildi, Yunanistan'da değildi, bir başka devletin İtalya'nın hâkimiyeti altında idi. Kıbrıs İngiltere'nin hâkimiyeti altında idi. Doğu - Akdeniz de Kıbrıs ve 12 Ada Türk - Yunan menfaatleri bahis konusu olmadığına göre, bir nizam içersinde denge kurulması cihetine gidilmiş ve o günkü Türk Hükümetleri kuru-

lan dengeyi kendileri için kâfi gördüklerinden galip bir devlet olmalarına rağmen âdeta taviz dahi vermişlerdir. Ama, Lozan'da kurulmuş olan denge, Türk topraklarının, Türk hâkimiyetinin, Türk Devletinin çok yakın geçmişte geçirdiği birçok bâdirelere karşı emniyetini sağlıyan bir denge idi. Lozan dengesi ile evvelâ Doğu - Akdeniz'de, Ege'de, Türk - Yunan hudutları olan Batı Trakya'da bir toprak dengesi sağlanmıştır. Gene Ege'de Doğu - Akdeniz ve Trakya'da bir stratejik icaplar dengesi sağlanmıştır. Ayrıca karşılıklı azınlıkların haklarını garanti altına alan bir denge de sağlanmıştır. Aradan uzun seneler geçti. Bu arada bu dengenin hâkimiyeti altında Türk ve Yunan dostluğu teessüs etti. Fakat İkinci Cihan Harbinden sonra bu dengenin yavaş, yavaş bozulduğunu görüyoruz. Evvelâ azınlıklar hukuku bakımından denge Türkiye'nin aleyhine bozulmuştur. Türk toprakları içersinde bulunan Yunan azınlığı, Rumlar bütün dinî müesseseleriyle bütün iktisadi güçleriyle gün geçtikçe kuvvetli olur duruma gelmişlerdir. Buna mukabil Batı Trakya'da evvelâ kültür yönünden olmak suretiyle Yunan ülkesi içinde kalan Türklerin gelişmeleri önlenmiş iktisadi sıkıntılar başgöstermiş ve ekaliyetler bakımından denge bozulmaya başlamıştır.

İkinci Cihan Harbinin sonunda Ege'de, Doğu - Akdeniz'de iki taraflı dengenin bir ucu Türkiye'de olduğu halde, Türkiye'nin kararı alınmadan 12 Ada Yunanistan'a verilmiş mağlûp İtalya'dan alınmış, Yunanistan'a verilmiştir. İlk defa olarak stratejik icaplar bakımından, toprak icabı bakımından denge bozulmuştur. Şimdi de görüyoruz ki, enosis yolunda olan Kıbrıs işinde de bu denge daha geniş ölçüde bozulmanın çabası içindedir. Eğer Kıbrıs politikası Türkiye'nin aleyhine ki hiçbir şekilde buna inanmıyoruz neticeye varacak olursa bu takdirde Doğu - Akdeniz'de ve Ege'de stratejik denge ve toprak dengesi tamamen Türkiye'nin aleyhine bozulmuş olacaktır. Hal böyle olunca, bu takdirde Lozanın Türkiye ve Yunanistan arasında gerek azınlıklar hakları bakımından gerek toprak bakımından gerekse stratejik icaplar bakımından bozulan dengenin iki millet arasında yeniden gözden geçirilmesine zaruret vardır. Bu zaruret vardır sözünü ifade ederken de hiçbir surette Lozana imza atmış btütn milletlerin bir araya gelmesi suretiyle, bütün milletlerarasındaki dengeyi düzenlemek diye bir şeyi kasdetmiyorum. Çünkü, bahsettiğimiz icaplar bakımından denge İstiklâl Savaşından sonra olan duruma göre iki millet içindir. Diğer milletlerin dengesinde hiçbir şey meydana gelmemiştir. Bu itibarla Lozan'ın dengesi bozulursa bütün miletlerin bir araya toplanması gibi bir durum meydana gelir, hükümetler bunun altından kalkabilir mi kalkamaz mı gibi düşünce tarzları kanaatimizce tamamiyle yanlıştır.

Şimdi, bozulan dengenin bozulmakta olan dengenin önleyicisi olarak iki unsur vardır. Birisi askerî güç unsuru, diğeri politika unsuru. Politika unsurunun muvaffak olması, politik menfaatler, politik irtibatlar ve Birleşmiş Milletler yolu ile mümkün olabilir. Fakat görüyoruz ki; bütün Birleşmiş Milletler yasasına rağmen, bütün Birleşmiş Milletler hükümlerine rağmen, bütün dostluk, sulh icaplarına rağmen daima ve daima askerî güce dayanmıyan hiçbir politika netice alamıyor ve bugün dünyanın her tarafında Birleşmiş Milletler için ihtilâf mevzuu olarak gündeminde bulunan birçok meseleler, Keşmir, Filistin meselesi, her meselede mutlak ve mutlak askerî gücü kuvvetli olan tarafın ibresi ağır basıyor. Şu halde biz de askerî gücümüzle politikamıza güç verecek kudretteyiz ve bu kudreti muhafaza ediyoruz. Bunun da iki yolu vardır. Biri kuvvetlerin fiilen tatbik edilmesi, diğeri tatbika lüzum yok, kuvvetli görünmek suretiyle tesir elde etmek. Türkiye bugün bilhassa sulh içinde bulunan bir Türkiye olarak ikinci yolun bütün icaplarını yerine getirmiş ve bilhassa son aylarda da getirmek durumuna girmiş haldedir. Ve politika olarak Kıbrıs dengesinin bozulmasına mâni olacak unsurlardan birisi olarak da azınlık meselesi, Patrikane meselesi ve iç münasebetlerimizde meydana gelen teessüs etmiş nizam meselesidir. Türkiye bu mânivelâyı iyi kullanmak bakımından Yunanistan'a nazaran çok daha şanslı durumdadır. Şu halde zaman zaman Patrikaneden başlamak, azınlıklara kadar gitmek suretiyle, Yunan uyruklulara kadar gitmek suretiyle birçok imkânlar elimizdedir. Bu imkânların bu mâni-

velâ uçlarını, iyi bir şekilde, aktif bir surette tatbiki Kıbrıs meselesini çıkmaza götürmekten kurtaracaktır. Ben verilen izahlar sırasında Dışişleri Bakanlığında bir Kıbrıs Bürosu yerine bir Türk - Yunan münasebetleri bürosu kurulmuş olmasını aktif bir hareket olarak mütalâa ediyorum ve çok yerinde karşılıyorum. Hükümetler, inancım odur ki, iyi yoldadırlar. Daha aktif davranmak suretiyle Kıbrıs'ta bozulan dengenin daha fazla bozulmamasına, hattâ tamir edilmesine müessir olacaktır inancındayım.

Arkadaşlar, son günlerde bâzı askerî hazırlıklar içinde bulunuyoruz. Fakat bu demek değildir ki; daha yakın günlerde daha güçlü duruma gelecek ve ancak o zaman Yunanistan veya Kıbrıs üzerinde bâzı tesirlere güçlü olarak sahibolacağız. Türk Ordusu her zaman, üç ay evvel, veya bir sene evvel dahi Kıbrıs'a çıkabilecek durumda idi. Fakat sulh içinde bulunan Hükümetlerimiz, sulha sadakatla bağlı olan Hükümetlerimiz daima meseleyi bugüne kadar politik yollara getirmek suretiyle tutmuşlardır. Eğer siyasi tercih, siyasi karar Türk Ordusuna bir vazife verecek olursa ordu noksan teçhizatlı bile olsa bu vazifeyi yapabilecek durumdadır. Eğer bugüne kadar yapılmamışsa, bu, politik yan tesirlerin yüzünden olmuştur.

BAŞKAN — Sayın Karaman bağlamanızı rica edeceğim.

SUPHİ KARAMAN (Devamla) — Efendim, Orta - Doğu meselesine geçiyorum. Arkadaşlar, çok acı olarak şunu ifade etmek isterim ki, eğer Kıbrıs politikasında denge bozulur, Türk politikası Kıbrıs'ta iflâs eder, bir Enosis, bir mağlubiyet meydana gelirse, Türkiye Orta - Şarkta çok acı ihtimallerle karşı karşıya kalacaktır. Kıbrıs politikası yalnız bu bakımdan Türk - Yunan arasında bir denge politikası halinde değildir.

Kıbrıs politikası Türkiye'nin Orta - Şarkta var olma ve tutunma mücadelesinin başlangıç noktasıdır. Hükümetlerin bu noktayı dikkate alarak çok daha aktif, çok daha enerjik hareket edeceklerine inanıyorum. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Dışişleri Bakanlığı bütçesi üzerindeki görüşmeler bitmiştir. Bölümlere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(A/1) Cari harcamalar

B.		Lira
11.000	Ödenekler	12 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
12.000	Personel giderleri	56 477 767
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
13.000	Yönetim giderleri	2 082 001
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
14.000	Hizmet giderleri	70 002
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
15.000	Kurum giderleri	12 231 900
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	34 967 518
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

(A/2) Yatırım harcamaları

21.000	Etüt ve proje giderleri	250 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
22.000	Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri	220 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları	170 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları

I - Sermaye teşkili

32.000	Kamulaştırma ve satınalmalar	7 240 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

II - Transferler

34.000	Malî transferler	27 926 634
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
35.000	Sosyal transferler	1 471 382
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
36.000	Borç ödemeleri	500 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

Dışişleri Bakanlığı bütçesinin milletmize ve Bakanlık Teşkilâtı için hayırlı ve memleketimiz için verimli olmasını Cumhuriyet Senatosu adına temenni ederim.

İ) Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi :

Millî Eğtim Bakanlığı Bütçesine geçiyoruz.

Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi üzerinde söz alan sayın senatörlerin isimlerini arz ediyorum.

C. H. P. Grupu adına Sayın Suphi Batur, Millî Birlik Grupu adına Sayın Selâhattin Özgür, Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Grupu adına Sayın Zerin Tüzün, A. P. Grupu adına Sayın Rasim Giray, Y. T. P. topluluğu adına Sayın Mehmet Ali Demir.

Şahısları adına; Sayın Faruk Kınaytürk, Sayın Ahmet Naci Arı, Sayın Süphi Karaman, Sayın Mustafa Yılmaz İnceoğlu, Sayın İskender Cenap Ege, Sayın Hasan Ali Türker, Sayın Mehmet Özgüneş, Sayın Tekin Arıburun, Sayın Ömer Lûtfi Bozcalı ve Sayın Sakıp Önal.

Program ve Bakanlık erkânının çokluğu hasebiyle biran evvel yerlerini almalarını rica edeceğiz, müzakere için bekliyoruz. (Devam edelim sesleri)

Efendim, sayın hatipler muhakkak Bakanlık erkânının bulunmasını isterler, başta da Suphi Batur olduğuna göre...

Efendim, yerlerinizi almanızı rica ederim.

İlk söz C. H. P. Grupu adına Sayın Suphi Batur'un. Buyurun Sayın Batur .

C. H. P. GRUPU ADINA SUPHİ BATUR (Sinop) — Pek muhterem senatörler; memleketimizin en canlı kudretinin, en büyük hazinesinin insan gücü ve insan kafası olduğunda hiçbirimizin şüphesi yoktur.

Bir memleket dünyanın en kıymetli tabiî kaynaklarına sahibolsa bile bunları işletecek organize edecek, yurt içinde ve dışında değerlendirecek insan gücünden mahrum olduğu müddetçe arzu edilen medeniyet ve refah seviyesine yükselmesine imkân yoktur. İnsanın maddi ve mânevi gücünü yükselten müesseselerin de Millî Eğitim müesseseleri olduğu bir gerçek olduğuna göre bütün gücümüzle, milletçe bu mühim konu üzerinde eğilmemiz, onu bu çok önemli fonksiyonunu yerine getirebilecek bir dereceye ulaştırmamız bu memlekete yapacağımız en büyük hizmetlerden biri olacaktır.

Sayın Senatörler;

Hepimizin bildiği gibi her memlekette bir iş ve çalışma piramidi vardır. Bu piramidin tepesine doğru işler daha önemli bir hal alır ve sorumluluk artar; piramidin temeline doğru ise işler daha ziyade el ve vücut gücüne dayanır daha az sorumlu bir hale gelir.

İdeal durum odur ki, bir memleket halkı içinde her fert köylü ve şehirli ayrımı yapılmadan, zengin fakir tefrik edilmeden istidat ve kabiliyetinin en müsaidolduğu mevkide çalışsın ve bu piramidin altında herkes ölçülü yerini bulsun elbette Millî Eğitim sistemi bu esas üzerine kurulmalıdır. Bu gayeyi elde etmek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamalıdır.

Bu durum tarifi kolay fakat gerçekleştirilmesi çok zor bir şeydir. Bilhassa elli yıldan beri baş döndürücü bir süratle gelişen ve değişen dünyanın bütün icaplarına, yeniliklerine cevap verecek bir eğitim sistemi kurmak için çok hesaplı ve çok cesur kararlar vermek ve uygulamak icabetmektedir.

Bu mesele bizim gibi gelişmekte olan bir memleket için daha da zorluk ve özellik arz etmektedir. Çünkü ekonomik bakımdan gelişmiş memleketlerde klâsik öğretim metotlarında biraz değişiklik yapmak, öğretim müesseselerinde tenevvü temin etmek suretiyle esasen şekillerini almış ve organize olmuş müesseselere muhtacoldukları elemanları yetiştirmek bir dereceye kadar kolaydır. Halbuki gelişmekte olan bir memleketin henüz iyice kurulamamış iktisadi ve sosyal müesseselerin ihtiyaçlarına gereği gibi cevap verecek insanları yetiştirmek, Garp medeniyet âleminin eğitim müesseselerinden tıpatıp örnekler almakla kabil değildir. Burada muhtelif hizmet müesseselerinin işbirliğiyle müstakil insan gücü ihtiyaçlarını tesbit etmek ve eğitim mekanizmasını buna göre organize etmek lâzımdır. Bu işte başarılı bir sonuca varmak için yabancı mütahassısların değil, memleketi iyi bilen ve memleket sorunlarını dünya hareketleri karşısında mütalâa edebilecek kuvvette yerli eğitimcilere ve mütahassıslara ihtiyaç vardır.

Muhterem senatörler ;

19 ncu Yüzyılda dünyanın çok ağır bir tempoda vâkı olan gelişmelerine göre tanzim edilmiş eğitim plânları ve müesseseleri; 20 nci Yüzyılın bilhassa son 50 yıl boyunca şahit olunan baş döndürücü gelişme ve değişme devrinin ihtiyaç

ve icaplarına artık cevap verecek bir durumda değildir. Programlar ve müesseseler bu devrin özelliklerine cevap verecek şekilde düzenlenmeli ve okulların bünyelerinde nevilerinde ve programlarında lüzumlu değişiklikler cesaretle ve süratle tahakkuk ettirilmelidir.

Muhterem arkadaşlar;

Bugünün çocuğu artık, eski dünyamızın çocuğu değildir. Gerek aile, gerek okul bunu ayrıca takdir etmeli ve eğitim metotlarında işbirliği yaparak yarının insanını yetiştirme işinde başarılı olmanın çarelerini aramalıdırlar. Eskiden masal âlemiyle ruhunu avutan gençler bugün bütün masalların teknik sayesinde hakikat olduğunu görerek başka bir âlemin insanı olmuşlardır. Vaktiyle büyük baba ile torun arasında zevk ve anlayış farkı bugün baba ile oğul arasında mevcuttur. Vaktiyle semboller ormanında kendini avutan insanların bir ruh zenginliği bir iç âlemi vardı İnsan orada huzur ve istirahat bulur, başını dinlerdi. Bugün bilhassa şehirlerde sabahın erken saatlerinde işlerine koşan insanlar tekniğin esiri haline gelmişlerdir. Zamanın icaplarına uyabilmek tekniğin nimetlerinden faydalanabilmek için birçok fedakârlığa katlanmak, huzurlarından çok şey kaybetmek zorundadırlar.

Bir tepkili uçak eski insanların sihirli halısını artık eskici dükkânına yollamıştır. Radyo ailedeki ocakbaşı sohbetlerine son vermiş, bütün aileyi programı beğense de beğenmese de onu dinlemek mecburiyetinde bırakmıştır. Yarın memleketimizde televizyon tesisatı kurulduğu zaman bu mecburiyet daha da ciddî bir durum arz edecektir.

Transistörlü radyolar kırların ve sahillerin huzur ve sükûnunu bozmuştur. Hülâsa bugünün çocuğu tam mânasiyle kendi iradesine hâkim ve sahip değildir. Onu dersiyle ve okul hayatiyle ilgilendirmek, alâkasını bir merkez etrafında toplamak düne nazaran çok daha zor bir hale gelmiştir.

Muhterem senatörler;

Bugünkü eğitimin özelliklerine böylece genel olarak temas ettikten sonra şimdi de Türkiye'mizdeki eğitim sistemine bir göz atalım. Memleketimizde beş yıldan ibaret olan ilköğretime henüz bu öğrenim yaşındaki çocuklarımızı kavuşturamamış bulunmaktayız. Bu hâdise, yediyüz yıllık bağımsız bir mâziye sahibolan memleketimiz için ciddan üzülecek ve hattâ utanılacak kadar ciddî bir geriliktir. Bu hususta her türlü fedakârlığa katlanarak meseleyi çok kısa bir zamanda ne pahasına olursa olsun halletmek birinci vazifemiz olmalıdır. Ancak hemen ilâve etmek isteriz ki, Türkiye gibi eğitim işleri geri kalmış bir memlekette daha uzun bir zaman için ilköğretimle yetişecek çocuk sayısı mühim bir yekûn teşkil edecektir. Bu itibarla genel nüfusun büyük bir ekseriyetini teşkil edecek bu gençleri bugünün vatandaşlık niteliklerine biraz daha yaklaştırabilmek ve demokratik gelişmemize böylece biraz daha salim bir yol açmak amaciyle ilköğretimi çok yakın bir gelecekte 6 veya 7 yıla çıkarmak zarureti vardır. Böylelikle ilk tahsille iktifa etmek zaruretinde olan büyük bir halk kütlesi vatandaşlık görevini daha iyi yerine getirebilecek, çalıştıkları iş sahalarında daha verimli ve başarılı olmak şansına sahibolacaklardır. Diğer taraftan orta öğretimdeki verimsizliğin ve başarısızlığın mühim bir sebebi de ortadan kalkmış olacak, orta öğretime daha iyi yetişmiş ve bu tahsili daha kolaylıkla hazmedebilecek derecede yetişmiş öğrenciler verilmiş olacaktır.

Bugünkü duruma göre ilköğrenimi bitiren öğrenciler ya doğrudan doğruya iş hayatına atılmakta yahut normal orta okullara yazılmakta yahut da teknik öğrenime gitmektedirler. Buna bir de sayıları az da olsa öğretmen okullarına alınan öğrencileri ilâve edebiliriz.

Kanaatimize göre gerek orta öğretimin ikinci devresinde yani lise dediğimiz bölümde, gerekse teknik öğretimde yurdun çeşitli hizmet veya yüksek tahsil sahalarına elemanlar yetiştirmek maksadiyle daha çeşitli kollar tesis etmek tahsil boyunca öğrencilerin gösterececkleri istidat ve temayüllerine göre bir nevi tahsil kolundan diğerine geçebilmelerini sağlamak lâzımdır.

Sayın senatörler;

Bu arada memleketimizin ziraat sektörüne lâzım olan elemanları bilgili ve yetkili yetiştirebilmek de Millî Eğitim Bakanlığının cümlei vazaifinden olmak lâzımgelir. Zira ziraati teşvik etmek ve ona yardım etmek başka şeydir, bizzat ziraatle meşgul olacak ve onu geliştirecek elemanlar yetiştirmek bir eğitim ve öğretim işi yani başka bir iştir. Bu itibarla mıntakaların

zirai özellikleri göz önünde bulundurularak hiç olmazsa şimdilik her bölgede bir ziraat okulunun açılması Millî Eğitim Bakanlığının bir işi, bir vazifesi telâkki edilmelidir.

Muhterem arkadaşlar, ilk öğretimin tamamlanamadığı memleketimizde orta öğretimden istifade edenlerin sayısının da pek az olduğu muhakkaktır. Bu suretle yurdumuzda öğretim adaletinin tam olduğu iddia olunamaz. İşte bu noktadan husule gelen adaletsizliği mümkün oldu ğu nisbette giderebilmek eğitim hizmetlerinde demostrasyonu gerçekleştirmekle kabildir. Bu cümleden olarak, bölge okullarının sayılarını artırarak, köy topluluklarının ihtiyacına cevap verecek seviye ve niteliğe çıkarmak ve bu okullara orta genel öğretim ve çevre ekonomisine uygun meslekî bir yön vermek kabiliyetli köy çocuklarına ileri ve yüksek öğretim imkânlarını açık tutmak ve parasız yatılı öğrenci adedini de artırarak en büyük payını mahrumiyet içerisinde yaşıyan bu vatandaş kütlesine aktarmak lâzımdır.

Pek muhterem senatörler, ötedenberi Maarif sistemimiz cemiyetin içinde bulunduğu şartlara ayak uydurmak ve onu iyi işletecek bir nesil yetiştirmek için cihazlara gelmiştir. Gönül ister ki, bu böyle değil, cemiyeti istenilen istikamete sevk edecek ve onun özlenen bir düzen içerisinde gelişmesini sağlıyacak insanlar yetiştirmek için, kısaca Millî Eğitim cemiyeti takip değil cemiyete öncü olsun.

Aziz senatörler, hepinize Cumhuriyet Halk Partisi adına en derin saygılarımızı sunarız. (Alkışlar)

BAŞKAN — Millî Birlik Grupu adına Sayın Selâhattin Özgür.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA SELÂHATTİN ÖZGÜR (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, Sayın Bakan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri.

1965 Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi üzerine kısaca bâzı hususlarda görüş ve temennilerimizi ifade edeceğiz.

1965 Millî Eğitim bütçesi 1 790 023 508 Tl. sı cari harcamalar, 547 544 000 Tl. sı yatırım harcamaları 37 211 727 Tl. sı sermaye teşkili ve transfer harcamaları olmak üzere cem'an 2 374 779 235 Türk lirası olarak Hükümet tarafından T. B. M. Meclisine sunulmuş ve Bütçe Karma Komisyonunda muhtelif kalemlere yapılan 30 256 661 Tl. ilâvesiyle bugünkü şeklini almıştır.

Genel bütçede iyi bir orana sahibolmakla beraber tahsisat Türk eğitim ihtiyaçları için yeterli sayılamaz.

Türkiye eğitim için fert başına sarf ettiği para bakımından dünyada sonlardan gelen ülkeler arasındadır.

İcranın ve plânın uygulama vasıtası olan bütçenin, plânın öngördüğü Millî Eğitim hedeflerine ve ihtiyaçlarına nasıl ve ne şekilde tatbik edildiği kayıt üzerinden ziyade senelik olarak elde edilen ürünün değeri ile ölçülür.

Bu bütçe bariz karakteri ile bir hizmet bütçesidir. Yatırımlar tahsisatın 1/4 ü kadar olup yeterli değildir. Dar bütçe imkânları karşısında Millî Eğitimin geliştirilmesinde hükümetlere düşecek en önemli görevlerden birisi de eldeki imkânları iyi değerlendirebilmektir.

Bu değerlendirmenin bu bütçe ile iyi bir şekilde yapıldığı kanısında değiliz.

Bizi bu konuya götüren sebepleri sırası geldikçe ifade etmeye çalışacağız.

Plân özellikle teknik öğretime önem verilmesi, kız ve erkek teknik öğretimin bir bütün olarak gelişen ekonominin ihtiyaç ve imkânlarına uygun bir sisteme bağlanmasını istemesine rağmen, daha evvelde olduğu gibi ne Hükümet programında ve ne de bütçede bu hususta sistem ve uygulama hususunda bir açıklık bulmak mümkün değildir.

Bir anlayış olarak teknik okulları yaptırma dernekleri ile imam - hatip okulları yaptırma derneklerine aynı miktar yardımın yapıldığını görmekte olduğumuzu ifade etmek isteriz.

Halbuki teknik öğretime bütçe imkânlarından daha fazla yararlanma imkânları sağlanmalıydı.

Önemi dolayısiyle teknik öğretim, talim - terbiye, personel ve idari kısımları ile ayrılmalı hattâ bir bakanlık ihdası için üzerinde düşünülmelidir.

Burada teknik öğretimin bâzı anaproblemleri üzerinde durmak isteriz.

Bunlardan birisi orta dereceli okulların mevzularına nazaran Devlete 9 misli pahalıya mal olan kız ve erkek sanat okulu mezunlarının kendi sahalarında istihdam edilmeyip kâtiplik

ve muvakkat öğretmenlik v.s. gibi işlerde istihdamları dolayısiyle uğranılan zarardır.

Diğeri ise teknik öğretimin sanayi sektörü ile müfredat ve aded bakımından bir koordinasyon yapamamış olmasıdır.

Teknik öğretimin birçok problemleri olduğuna kaaniiz. Bunu burada dile getirme imkânlarından kısa süre dolayısiyle mahrum bulunuyoruz.

Fakat bu problemler bellidir ve hal yolunda üzerinde eğilmesi halinde Bakanlığın hal çaresi bulabileceğini ümidederiz.

Çeşitli bölgelerdeki okulların öğrenim ve öğretim seviyelerinin eşit hale getirilmesi, okullarda verimin yükseltilmesi ve eğitimle ilgili diğer konularda eğitim hizmetlerinin bölgeler arası dengeli dağılımının sağlanması hususu plânda öngörülmüştür.

Bu hususta yapılan tatbikat ve bütçedeki tahsisat bizleri tatmin etmekten çok uzaktır.

Yatırımların aksamasının önemli sebeplerinden birisi de proje ve arsa ile alâkalı hazırlıkların zamanında bitirilmemesi yüzünden inşaat mevsiminin geçirilmesi, yatırımcı daireler ile inşaatı yaptıran daireler arasında gerekli koordinasyonun sağlanamamasıdır.

Bu aksaklıkların giderilmesi yatırımların zamanında gerçekleşmesi için gerekli organizasyonun gecikmeden yapılması zaruretine inanıyoruz.

İlköğretimde bu yıl 280 bin kayıt artışı olacağı tahmin edilmektedir.

Bu duruma göre öğretmen ve okul ihtiyacını karşılamak hususunda Plânda öngörülen hususların nasıl sağlandığını,

Keza bu yıl yapılacak 10 bölge okulu için seçilen yerlerin ve seçiminde esas alınan faktörlerin neler olduğunu bilmek isteriz.

Köylerde, nahiyelerde okul inşaatına halkın katılmasını öngören hazırlıkların yapılması hususunda Bakanlığın almış olduğu tedbirler nelerdir?

Bu arada okul yaptırma derneklerine ayrılan paranın azlığını bu hususta gösterilen alâkanın kifayetsizliğine bir delil addediyoruz.

Halk, Devlet münasebetlerinin en güzel, işbirliği örneğini veren okul yapımına iştiraki azaltmak değil bilâkis artırmak lâzımdır.

Orta öğretim yatırımlarında ilkokulu bitirenlerin üst okula gitme imkânlarının bölgelerarası dengeyi gerçekleştirecek şekilde dağılımını sağlıyacak bir plânlama yapılmış mıdır açıklanmalıdır?

Ortaöğretimde parasız yatılı öğrencilerin % 80 nin köy ilkolulu mezunlarına tahsisi bölgeler arası denge esasına göre plânlanmış mıdır?

Ortaöğretimde, çağdaş öğretim metotları kullanılmamakta takrir metodu ile eğitim yürütülmektedir. Metodu değiştirmek zorunluğunu acaba bakanlık duymakta mıdır?

Ortaokul seviyeli tarım okullarının lise seviyeli tarım okulları haline getirilmesi incelenmiş midir?

Yüksek okul ile fakülte mezunlarının arasında hak ve vazife farkları belirtilmeli. Kesin sınırları çizilerek mevzuata bağlanmalıdır.

Yüksek okulların idare ve eğitim istikrarına kavuşması için bütün yüksek okulları kapsıyan bir yüksek okullar kanunu çıkarılmalıdır.

Özel yüksek okullar sağlam bir murakabeye tabi tutularak birtakım insanların hak etmeden diploma almaları önlenmelidir.

Üniversitelerde eğitimin verimi artırılmalıdır.

Üniversitelerden en önemli konulardan birisi öğrenci problemleridir. Bunların arasında bilhassa öğrenci yurtları ve kantinleri üniversite öğrencilerine yakışır bir hale getirilmelidir.

Üniversite ve yüksek okulların çeşitli bölümlerinden mezun olacakların sayısı memleket ihtiyaçlarına göre ayarlanmalı bilhassa yurdumuzun ihtiyacı olan her kademedeki teknik elemanlar yetiştirilmesi ihtiyaca göre bir zaman plânına bağlanmalıdır.

İlköğretimde faydalı olarak çalışan okul aile birliklerinin ortaöğretimde de aynı şekilde çalışabilmesi için gerekli teknik ve organizasyon yardımı Bakanlıkça yapılmalıdır.

Eski eserler ve müzeler için ayrılan tahsisat kâfi değildir. Ayrıca T. B. M. Meclisine bağlı olan Millî Saraylar, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlanmalıdır. Ellerde bulunan eski eserlerin satınalınabilmesi için bütçeye gereken tahsisat konulmalı ve arkeolojik kıymetlerin değerlendirilmesi işlerine gereken önem verilmelidir.

Kültür ve tekniğin vatanımızda süratle gelişmesi ve gene nesillerin yetişmesi için teknik ve kültür müzelerinin süratle açılması önemlidir.

Kütlelerin eğitiminde büyük önem taşıyan tiyatrolar ve güzel sanatlar Bakanlık tarafından gereken ilgi ve desteği görmemekte şûralarda alınan kararlar tatbik edilmemektedir. Bölge tiyatroları kanunu hâlâ beklemektedir.

Gezici kütüphaneler ve köy kitaplıkları ihtiyaca asla kâfi değildir, sayıları artırılmalıdır. Ayrıca bu kitaplıklar için bütün bakanlıkların özel neşriyat yapmaları uygun olur.

Cinsî duyguları her türlü sanat düşüncelerinin dışında olarak, tahrik eden bir neşriyat çocuklarımız için zararlı olmaktadır. Bu yayınların daha fazla bir ilgi ile izlenmesi zaruridir.

Bu arada çocuk kütüphaneleri birer kitaplık olmaktan ziyade çocuklarımızın okul dışı zamanlarını kıymetlendiren çok cepheli birer eğitim müesseseleridir. Bakanlık bunlarla daha yakından ilgilenmeli ve adedlerini artırmalıdır.

Millî Eğitim Bakanlığının bütçesi üzerindeki konuşmalarımıza son vermeden Talim - Terbiye Dairesine de değinmek isteriz. Bu dairenin değerli mensupları ek görev ve süper ek görevlerden günlük işlerden kurtarılmalı eğitim ve öğretim hususlarında plânlama ve araştırma hizmetlerini görecek hale getirilmelidir.

Büyük Türk Ulusunu çağdaş uygarlık seviyesine getirmede önemli görevleri yüklenmiş olan irfan ordusunu başta bakanlar olmak üzere sevgi ve saygılarımızı sunar başarılar dilerim.

Teşekkür ederiz. (Alkışlar)

BAŞKAN — Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Grupu adına Sayın Zerin Tüzün.

KONTENJAN GRUPU ADINA ZERİN TÜZÜN (Cumhurbaşkanlığınca S. Ü,) — Sayın Başkan, sayın üyeler, Sayın Bakan ve bakanlık erkânı:

Birkaç ay evvel yapılan bütçe görüşmeleri sırasında yine Kontenjan Grupu adına Millî Eğitim Bakanlığının çalışmaları hakkındaki genel görüşlerimi açıklamış olduğumdan sadece önemli bulduğumuz birkaç konuya değinmekle yetineceğim.

Çok muhterem üyeler;

Medeniyetin insan şuuru ve ruh gücünün eseri olduğu anlaşılmakla, refah ve mutluluğa kavuşmanın da ancak eğitim ile mümkün olabileceği hakikati meydana çıkmıştır. Bu ise eğitim işinde ilim ve bilgiye dayanan gerçekleri bir politika izleme ihtiyacını tabiî olarak ortaya koymaktadır.

Hal böyle olunca memleketimizde de millî eğitim sorunlarının çözümlenmesinde belli bir politikaya dayanan, sağlam ve şahısların görüşlerine göre yön değiştirmiyen prensipler vaz'edecek bir organ olan ihtiyacımız açıkça meydana çıkmaktadır.

Gerçi Millî Eğitim Bakanlığının bünyesi içinde bu görevi yapacak olan bir Talim - Terbiye Dairesi mevcuttur. Ne var ki, tâyinleri Bakanlığın tasarrufunda olan, kararları istişari olduğu gerekçesi ile, hoşa gitmiyen hallerde dikkate alınmıyan, zaman zaman emirle görüşlerini değiştirmeye mecbur edilen bir Talim - Terbiye Dairesinden belirli prensiplerin sahibi ve kararlı bir Millî Eğitim politikasının vazıı olmasını beklemek elbette ki mümkün değildir.

Bu bakımdan biz bakanlık emri altında karar veren bir daire olmaktan çıkarılmasını istediğimiz bu kurumun meslekî ehliyetini her yönden ispat etmiş olan kimselerin seçimle girecekleri ve millî eğitim soruları bilimsel metotlarla incelenip çözümü ile Millî Eğitim danıştayı diyebileceğimiz bir ilim heyeti haline getirilmesinin lüzum ve zaruretini ve özellikle bu heyette teknik öğrenimle genel öğretimin aynı nisbetler dâhilinde temsil edilmesine önem verilmesinin lüzum ve zaruretine daha ve önemle işaret etmeyi yerinde bulmaktayız.

Millî Eğitimin başarıya ulaşmasında en önemli unsurlardan biri olan öğretmen konusuna gelince; geçen sefer de işaret ettiğimiz gibi yurt sathında en üera köylere kadar giderek binbir mahrumiyet içinde görev yapan bu insanlara maddi mânevi bütün yardımları yapacak bir davranış içine girmek zamanının çoktan gelmiş olduğu kanısındayız.

Bu bakımdan ve öğretici olarak, kendilerinden büyük hizmetler beklediğimiz bu kimselere, gördükleri işin önemine uygun olacak şekilde toplum içindeki onurlu yerin verilmesi konusunda gerekli yönden çarelere başvurulmasının, ve öğretmenlerle ilgili fiilî meselelerin çözümlenmesinde adede göre değil, yapılmakta olan işin önemine göre karara varmanın yıllardır bir türlü olumlu bir sonuca varılmıyan çeşitli kanun tasarılarının bu meslek mensuplarına yararlı olacak şekilde sonuca erdirilmesinin yerinde olacağı görüşündeyiz.

Ayrıca, eğitim sorun ve metotlarının durmadan gelişmekte olduğu bir dünyada öğretmeni kendi görüşü ve kaderi ile başbaşa bırakmanın, ona asıl ihtiyacı olan rehberliği yapmak yerine, istemeden düşmüş olduğu hatalardan dolayı cezalandırma yoluna gitmenin sakatlığı üzerinde durarak, öğretmeni yanlış davranışlarında uyaracak ve bilhassa görevini daha iyi bir şekilde başarmasını sağlıyacak rehber müfettişlikler ihdası hususunda bakanlığın gereğini yapma yoluna girmesi zamanının gelmiş olduğuna bir kere daha dikkati çekmekte fayda görmekteyiz.

Muhterem senatörler;

Öğretmen konusuna değinmiş iken bir nokta üzerinde daha kısaca durmanın uygun olacağı fikrindeyiz. Hepinizin malûmu olduğu üzere memleketimizde köy kadınlarını eğitmek amaciyle kurulmuş köy kursları vardır. Bu kursların sağladığı faydalar ve yapmış olduğu olumlu çalışmalar hepiniz tarafından pek iyi bilindiği için bu konuda uzun izahat vermek suretiyle kıymetli vakitlerinizi israf etmekten kaçınacağım.

Ancak, köy kadınının şahsiyetini bulması, kadın olarak, anne olarak mesuliyetini kavrayıp kendisine düşen görevi en iyi şekilde başarmasını sağlamak amaciyle kurulup bu yıla kadar devamlı bir gelişme halinde yurt sathına yayılmış bulunan bu kursları şimdiye kadar kendisini beslemiş olan kökten ayırarak Köy İşleri Bakanlığına bağlamayı yerinde ve isabetli bulmadığımızı burada açıklamayı yerinde buluyoruz. Ayrıca aralarında uzun yıllar Millî Eğitimin bu dalında başariyle çalışmış olanların da bulunduğu ve kursları ile birlikte Köy İşleri Bakanlığına devredilmiş olan öğretmen ve başöğretmenlerin nakil, tâyin, teftiş ve terfi ve bilhassa meslekte gelişme mevzuatlarında nasıl bir yol tutulacağı hakkında Sayın Bakanın bâzı açıklamalar yapmasının konunun aydınlanması bakımından faydalı olacağını ümidetmekteyiz.

Sayın senatörler;

Bir memlekette eğitimin istenildiği şekilde faydalı olması, zamanın gerektirdiği gelişmelerle paralel olan bir inkişaf içinde bulunması ile mümkündür.

Nitekim, bir kalkınma çabası içinde bulunan memleketimizde de Devlet Plânlama tarafından teknik eğitime yönelmeyi öngören bâzı hükümler getirilmiştir.

Ne var ki, bugün Millî Eğitim Bakanlığının bünyesinde bir müsteşarlık olarak çalışmakta bulunan teknik öğretimden istenilenin yapılmasını beklemek için ona bugün sahibolduğu imkânlardan fazlasını vermek zaruridir.

Evvelce bir Umum Müdürlük olarak kurulduğu halde gelişmesinin tabiî sonucu olarak müsteşarlık haline getirilmiş bulunan meslekî ve teknik öğretimin bugün işbirliği yapmaya mecbur olduğu diğer bakanlıklarla da iyi bir koordinasyon içinde çalışarak kendisinden beklenen hizmeti yapabilmesi için bir bakanlık haline getirilmesinin yerinde olacağı kanısında olduğumuzu açıklarken, bu görüşü desteklemekte olduğunu beyan buyuran Sayın Cumhurbaşkanımıza da bütün teknik öğretim ailesi adına teşekkür ve minnetlerimizi arz etmeyi borç bilmekteyim.

Muhterem senatörler;

Beş Yıllık Plânın yeni yetişecek insan gücünü meslekî ve teknik öğretime yöneltme konusuna değinmiş iken, bir noktaya daha temas etmekten geçemiyeceğim.

Ortaöğretim kademesindeki gençlerin genel öğretimden ziyade meslekî, teknik öğretime yöneltilmesini öngörmüş bulunan plân elbette ki, sadece kantiteye önem veren ve kaliteyi dikkate almıyan bir prensip getirmek istememiştir. Zira bilhassa eğitimde kalitesiz bir kantite yetiştirmenin büyük bir hata olacağı gerçeği her şeyi ile meydandadır.

Millî Eğitim Bakanlığı ise, bu sistemin uygulanmasında iki senedir almış olduğu kararlarla maalesef kaliteyi değil kantiteyi ayarlama çabası içinde olduğu fikrini uyandırmaktadır.

Şöyle ki, bir kere her halde öğrenci adedi tahdidedildiği için olacak, öncelikle liseler ele alınmakta, ancak kapasitesi bütün müracaatları karşılıyacak durumda olanlar için hiçbir kayıt konulmamaktadır.

Müracaat eden öğrenci sayısı kontenjanının üstünde bulunan liselerde ise giriş için bir baraj sistemi uygulanmakta bunun dışında kalan öğrencilere ise, «gidin, diğer okullara başvurun, neresi alırsa oraya gidin» denilmektedir ki, bundan da kaliteli eleman yetişmesini sağlıyacak en önemli faktör olan kabiliyet ve istidat meselesinin ikinci plâna atıldığı sadece aded üzerinde bir ayarlamaya gidildiği açıkça görülmektedir.

Halbuki, burada Millî Eğitim Bakanlığına düşen vazife prensibi zedelemeden ve kaliteye

zarar vermeden kantiteyi ayarlamak olmalıdır ki, fikrimizce bu konuda yapılacak iş, bir ön tedbir olarak her çeşit okula gidececkleri bir kabiliyet yoklamasına tabi tutmaktır. Diğer taraftan ortaokul programlarını çocukların çeşitli kabiliyet ve istidatlarını meydana çıkarabilecek nitelikte olmak üzere yeniden düzenlemek lise seviyesindeki okullarda ise sonradan meydana çıkacak aksaklıkları önliyecek şekilde, bir sahadan diğerine geçişi mümkün kılacak tedbirleri getirmek olmalıdır. Biz ancak bu suretle halk efkârında yer etmiş bulunan ve bâzı tip okulların diğerlerinden üstün bulunduğu buraya gidenlerin de birinci sınıf insanların olduğu kanısının normale döneceğine ve gençlerin de gönül rızası ile hakiki istidatları istikametine doğru yönelebileceğine inanmaktayız.

Bu bakımdan pek yakın bir gelecekte yine günün meselesi halini alacak olan bu konuda yeni Millî Eğitim Bakanının görüşlerini öğrenmek üzere aşağıdaki soruları sormayı uygun görmekteyiz :

1. Önümüzdeki öğretim yılında orta dereceli okullara yapılacak yeni kayıtlarda nasıl bir usul kullanılacaktır.

2. Ortaokul mezunlarının üst okullara girişlerinde bir kabiliyet testi uygulanması düşünülmekte midir?.

3. Ortaokul programlarının öğrencilerin istidat ve kabiliyetlerini meydana çıkaracak nitelikte olmak üzere yeniden düzenlenmesi konusunda Bakanlığın görüşü nedir?

4. Meslekî ve teknik okullara yapılacak yeni kayıtlar için kontenjanın tesbitinde bina, öğretmen ve ders aracı faktörleri gerekli önemle ele almakta mıdır? Buralarda bir istidat ve kabiliyet yoklaması yapılması düşünülmekte midir-

5. Memleketimizde mevcudolduğu maalesef inkâr edilemiyen ve sanat enstitüleri ile bu okulların mensuplarını küçük gören zihniyetin değişmesi konusunda Millî Eğitim Bakanlığının bir çalışması var mıdır, varsa bugüne kadar ne yapılmıştır?

Sayın Bakanın sadece bizim değil halk efkârının da merakla izliyeceği yukarıdaki soruları cevaplandırmasını beklerken geçen bütçe görüşmeleri sırasında Millî Eğitim Bakanlığına bir dilekçe olarak sunduğum ve bütün bakanlık erkânı tarafından büyük ilgi ve memnunlukla karşılanmış olması dolayısiyle kendilerine de intikal ettirilmiş olduğu kanısında bulunduğum kadın eğitimi seferberliği konusundaki görüşlerini de açıklamasını rica etmekteyim.

Sözlerime son verirken Millî Eğitim camiasına mensup fedakâr ve feragatlı öğretmenlerimize Kontenjan Grupu adına en iyi dileklerimizi gönderir yeni bütçenin millete hayırlı olmasını temenni ile hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — A. P. Grupu adına söz Sayın Rasim Giray'ındır. Buyurun.

A. P. GRUPU ADINA RASİM GİRAY (Elâzığ) — Muhterem Başkan ve Yüksek Heyetinizi, Muhterem Bakan ve Bakanlık erkânını Adalet Partisi Senato Grupu adına hürmetle selâmlarım.

Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi vesilesiyle grupumuzun görüş tenkid ve temennilerini arza çalışırken, edebî veya felsefî düşünce ve izahlar yerine halihazır durumumuzu tesbit ve bu noktadan hareketle mevcut imkân ve şartlarımızın bizi ulaştırabileceği hedefi belirtmeye çalışacağız. Bu maksatla eğitim ve öğretim faaliyetlerinin çeşitli cephelerini değerlendirirken vâkı olacak tenkidlerimizin bugünkü Hükümeti ilzam etmiyeceğini, ancak yılların devrettiği hatalı davranış ve hasseten Bakanlık bünyesinde müzminleşmiş idari zihniyetle yapılan bâzı zararlı ve yanlış tatbikatlara, müstakbel çalışmalarda dikkate alınacağı ümidiyle temas etmek ihtiyacındayız.

Muhterem arkadaşlar, konuşmamıza memleketin yarınını devir ve teslim alacak neslin yetiştirilmesi gayesinde birleşen eğitim ve öğretimden ibaret büyük dâvayı tahakkuk ettirmek vazifesiyle mükellef bulunan Millî Eğitim Bakanlığının ve dolayısiyle Devletin Anyasa ile taahhüddettiği mecburi tahsil yani, ilköğretimden başlamak zaruretindeyiz.

Nüfusumuzun % 43 miktari mecburi tahsil çağı olan 0 - 15 yaşları arasındaki çocuklar teşkil etmekte daha sarih bir ifade ile Türkiye'de 34 bin iskân mıntakasına dağılmış 16 milyon insan yaşamaktadır. Bu derece büyük bir yekûnu talim ve terbiyeye tabi tutmak zaruretinde olan Bakanlığın gayeye doğru ve fakat ondan çok uzakta bulunduğu da bir realitedir.

Halen 9 500 köyün okulsuz öğretmensiz bulunduğu hakikati ve umuma şamil bir ilköğretim yapabilme imkânsızlığı karşısında, talim ve terbiyeden mahrumiyeti mümkün mertebe azaltabilmek için bir öğretmene bir kaç sınıfı birden okutmak gibi hem kifayetsiz hem de kısmi bir ilköğretim tatbik etme yoluna gidilmektedir. Bu hizmeti yapmak durumunda olan öğretmenlerin de asıl öğretmen, muvakkat öğretmen, yedek subay öğretmen ve stajiyer öğretmen gibi çeşitli kültür ve mengeye mensuboldukları gözönüne alınırsa, gaye ile vasıtanın ve o vasıtayı istihdam durumunda olan Bakanlığın hakikaten boşa giden bir gayretin mümessili gibi görünmemesi imkânsızdır. Diğer taraftan eğitim ve öğretim dâvasının tahakkukunda başlıca faktör olan öğretmen ve okul sayısının gayri kâfi olduğu bir vakıadır. Buna göre önce birinci unsur olan öğretmeni hem çok sayıda hem de kifayetli olarak yetiştirmek lâzımgelmektedir. İşaret edelim ki, gelip geçmiş bütün Cumhuriyet Hükümetlerinin programlarında aynı zarurete yer verilmiş ve fakat alınan tedbirler maalesef muvakkat ve palyatif olmaktan ileri gecememistir. Çok yakın bir mazide ve Birinci Koalisyon Hükümeti Programında dahi: «En büyük meselemiz yeter sayıda ve ehliyetli öğretmen bulunmaması dır.» cümlesi yer almıştı. Bu ifade tam 32 sene evvel ve yine aynı Başbakan tarafından (Muallimlerimiz kemiyeten ve keyfiyeten noksandır.) şeklinde ve dikkat edilirse aynı kelimelerle söylenmişti. Görülüyor ki, dert çoktan teşhis olunmuş ve fakat aradan geçen 30 seneye rağmen aynı çıkmaz ve aynı sızlanma devam etmiştir. Bugün ise durum daha da ciddîdir. Zira nüfusumuz her yıl % 3 nisbetinde yani milyona yakın bir artış kaydetmektedir. Bunun 1/3 ü vefiyat olarak kabul edilse dahi geri kalan yarım milyonun üstündeki çocuklar her sene ilk okulların kapısını çalacak çocuk sayısına ilâve olunmaktadır. Böyle olunca da yıllardır bir türlü çıkılamıyan fasit daire içinde kalınacağı ve nihayet çok sayıda ve kifayetli öğretmen temini hususunun da geçecen otuz seneler sonrasında dahi aynı ehemmiyeti muhafaza eden bir dert halinde devam edeceği şüphesizdir.

Muhterem arkadaşlar ilköğretimin tahakkukunda ikinci âmil olan okul sayısına geçmeden evvel, burada öğretmen temini mevzuuna temas etmiş iken, zaman zaman bir iç hasretiyle kapatıldıkları iddia olunan köy enstitülerinden de kısaca bahsetmek ihtiyacındayız. Yüksek Huzurlarınızda şu hakikati Türk umumi efkârına sarahaten ifade edelim ki, kapatıldığı söylenen köy enstitüleri kapatılmamış olup köye öğretmen yetiştirmek gayesiyle kurulan bu müesseseler bugün de aynı gayeye mâtuf olarak ve öğretmen okulu adı altında çalışmakta ve köy enstitüleri gibi % 80 öğrenci kontenjanını da yine köy çocuklarına tahsis edilmiş bulunmaktadır. (kapatıldı) sloganını sansasyon vasıtası yapanlar da bilirler ki; bu okullar sadece adları öğretmen okulu haline getirilmek ve müfredatlarında da küçük bir değişiklik yapılmak suretiyle öğretmen yetiştirme fonksiyonuna devam etmektedir. Artık bugünün öğretmeni bir taraftan tarlasını sürerek geçimini temin etmek ve diğer taraftan da çocuk okutmak gibi birisini mutlaka aksatmak mecburiyetinde kalacağı bir durumun içinde değildir ve yine bugünün öğretmenini ayda maktu 20 lira ücretle çalışma yerine barem dâhili ve Devlet memuru sıfatiyle hizmet görmektedir. Müfredat programlarındaki değişikliğin mahiyeti de şudur: Köy enstitülerinde haftada görülen ders saati 220, öğretmen okullarında ise 212 dir. Köy enstitülerindeki kültür derslerinin % nisbeti 52, öğretmen okullarında % 64, köy enstitülerindeki pratik bilgiler % 47, öğretmen okullarında ise % 35 tir. Görülüyor ki, muhterem arkadaşlar, iki okul arasındaki fark sadece % 12 den ibaret olan pratik bilginin kültür derslerine ilâve edilmiş olmasından ibarettir. Bu hususu da arz ettikten sonra bir daha işaret edelim ki, öğretmen yetiştirmek gibi ulvi bir gaye ile kurulmuş olan okullarımızda isim veya müfredat değişikliğini, kendi çıkarlarına mesnet yapmak istiyenler Türk Maarif camiasından daima lâyık oldukları cevabı almış olacaklardır.

Muhterem arkadaşlar, ilköğretimin gerçekleşmesinde ikinci ve mühim faktör olan okul mevzuuna gelince; hemen kaydetmek ihtiyacındayız ki, Millî Birlik Hükümeti zamanında ve çok isabetle çıkarılan 222 sayılı Kanun, maalesef sadece edebiyatını yapmakta olduğumuz plân tatbikatiyle bir tarafa itilmiş her yıl bütçesinin % 3 miktarının ilkokul inşaatına tarsisine mütedair kanunun âmir hükmü hükümetler tarafından

ihmal edilmiştir. Bu keyfiyet son dört senelik bütçe rakamlariyle sabit bulunmaktadır. Şöyle ki;

1962 de ayrılması lâzımgelen miktar 303, bütçeye konulan ise 218 plâna göre.

1963 te ayrılması lâzımgelen miktar 363, bütçeye konulan ise 260 260 plâna göre.

1964 te ayrılması lâzımgelen miktar 393, bütçeye konulan ise 256 320 plâna göre.

1965 de ayrılması lâzımgelen miktar 450 bütçeye konulan ise 237 milyon plâna göre.

Görülüyor ki, bütçelerden okul inşaatına ayrılan tahsisatlarda ne kanun ve hattâ ne de plân dikkate alınmıştır. Vaziyet böyle olunca bütün Türkiye'ye şâmil bir ilköğretimin gecikmesi sebebini, bu dâvayı lâyıkı şekilde mütalâa etmiyen, kanunla tesbit edilmiş miktarları bütçelerine konmıyan sabık ve esbak hükümetlerin lâkayt tutum ve davranışlarında aramak lâzımgeldiğini sarahatle ifade etmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar Türkiye'de, 2,5 milyon vatandaşımızın 300 kişiden az ve 12 bin iskân noktasına dağılmış bulunması karşısında bu köylere birer okul yapmanın arz ettiği çeşitli güçlükler, yatılı bölge okullarına teveccüh zaruretini doğurmuştur. Ancak bu okullar inşaatının Bayındırlık Bakanlığı tarafından ve lâyık olduğu ehemmiyetle mütalâa edilmemesi yüzünden 1961 de başlıyan okulların dahi tamamlanamadığı ve bu yüzden okulların zamanında hizmete giremediği üzüntü ile müşahede olunmaktadır. İnşaat tipine göre maliyeti bazan 10 - 12 milyona kadar yükselen böyle yatılı okullarına tenvir, teshin ve su şebekeleri için lüzumlu teknisyen kadrolarının verilmemesi yüzünden, hademeler elinde kalan tesisatlar kısa zamanda çalışamaz hale gelmekte ve küçük kadro tasarrufuna mukabil büyük masraf kapıları açılmaktadır. Bu okullar için temas etmenin lüzumunu hissettiğimiz diğer bir ehemmiyetli nokta da bölge yatılı okullarına idareci ve öğretmen tâyini yapılırken çok titiz davranılması ve yatılı okullarda müsait zemin buldukları geçmişte müşahede olunan menfi fikir ve telkinlerden körpe dimağların korunmasına mâtuf tedbirlerin alınması lüzumudur.

Muhterem arkadaşlar, korunmıyan muhtaç çocuklardan 7 - 18 yaş arasındaki 8 600 çocuk halen 75 yetiştirme yurdumuzda öğretime tabi tutulmakta 5 100 çocuk ise korunma ilâmına rağmen sıra beklemektedir. Bu konuda verimli bir çalışma sistemi içinde bulunan Bakanlığımıza, maalesef cemiyete kazandırılacak kıymetlerle hiç de mütenasibolmıyan miktarda ancak 8 milyon liralık bir ödenek verilmektedir. Aynı miktar tahsisat almasına rağmen Sağlık Bakanlığının 1 100 çocuğu bakıma alabildiği göz önüne alınırsa yukarda belirtilen takdir ifadesinin mesnedi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu mevzuda ve halen mer'i olan mevzuatın ihtiyaca cevap verebilecek şekilde yeniden tedvinini lüzumlu görmekteyiz.

(Ortaöğretim) Muhterem arkadaşlar 630 ortaokul, kollej ve akşam liseleriyle birlikte cem'an 155 lisemizde 458 bin öğrencinin talim ve terbiyesiyle meşgul olan ortaöğretimde mânzara şudur. Öğretmen durumu bu ders yılı başında ortaokullarda 7 900, liselerde 2 200 dür. Son iki yıl içinde plâna göre yetişmesi lâzımgelen öğretmen sayısı ortaokullarda 1 400, liseler ise 1 200 dür. Ortaokullar için istenen miktar 280 fazlasiyle tahakkuk etmişse de liseler için maalesef 1 200 e karşılık ancak 510 öğretmen kazanılabilmiştir. Ve yine plâna göre orta öğretimde normal tedrisat yapılabilmesi için ortaokullara 8 bin liselerde 4 bin öğretmen lâzımdır. Bu rakamlar, okullarımızın halen % 50 sinin üstünde bir açıkla çalıştığını ve netice olarak düşük seviyeli bir ortaöğretimin üniversite seviyesini de tehlikeli bir şekilde düşürmekte olduğunu bâriz bir şekilde göstermektedir. Bu konuda ve istikbal için kapıldığımız haklı endişenin Bakanlığı öğretmen yetiştiren kaynaklar üzerine ve lâyıkiyle eğilmeye zorlıyacağı ümidini taşımaktayız.

Muhterem arkadaşlar, ortaöğretimden bahsederken üzerinde ve hassasiyetle durmak mecburiyetini hissettiğimiz bir nokta da şudur: Yüksek malûmları olduğu veçhile plânlı devrenin başlangıcı olan 1963 ten itibaren ortaöğretime alınacak öğrenci miktarının dondurulması ve fazlalığın da teknik öğretime yöneltilmesi prensibi vaz'olunmuştur. Bu prensip kararının nasıl bir netice verdiğini yüksek nazarlarınıza arz etmeyi zaruri görmekteyiz. Nüfusumuzun büyük çoğunluğunun her çeşit orta dereceli okullardan mahrum bulunmasına ilâveten bahsi geçen karar dolayısiyle yalnız son iki yıl ilkokul mezunlarından yarım milyon çocuk ortaokullara devam imkânı bulamamıştır. Öğrenci kontenjanının

sabit tutulması yüzünden liselerdeki manzara ise çok daha acıdır. Son iki yıl zarfında ortaokullarımızdan 122 bin öğrenci mezun olmuştur. Bunun 58 bini sabit kadrolu liselere alınmış, mütebaki 64 bin ortaokul mezunundan, bütün zorlamalara rağmen, ancak 29 bini teknik öğretime yöneltilebilmiş ve maalesef geri kalan 35 bin ortaokul mezununa da lise tahsili kapıları kapatılmıştır. İşte teknik öğretime kaydırma edebiyatının blânçosu budur. Bu netice, teknik öğretimin okul, öğretmen ve atelye imkânları genişletilmeden ve bu mevzuda Bakanlığın salâhiyetli merci ve kurumlarına sormak ihtiyacı dahi duyulmadan lise kadrolarının sabit tutulması fikrinin plânda yer almasından ileri gelmiştir. Bu kabîl başı buyruk hareketlerin ve tevlidettiği maddi ve mânevi zararların Sayın Bakanımız tarafından tetkike değer mütalâa olunacağı kanaatini taşımaktayız.

(Teknik öğretim) Muhterem arkadaşlar, milletler hayatının seviyesi sadece teknik sahadaki ilerleme seviyesiyle ve hassaten o memleketin sahip bulunduğu mühendis ve teknisyen sayısiyle ölçülmekte olduğu bir vakıadır. Halen Türkiye'de, büyük ekseriyeti ziraat mühendisi olmak üzere, 16 bin yüksek mühendis ve 23 bin de teknisyen mevcuttur. Bu rakam otuz milyona nisbet edilince karşılaşacağımız yirmi binde bir rakamı her halde düşündürücü bir netice olsa gerektir. Teknik sahada ulaştıkları yüksek seviyeyi bulunduğumuz mevkiden ve biraz da lâkaydi ile seyrettiğimiz medeni milletlerin birinci Spotnik'in fezaya atıldığı gün gösterdikleri telâş ve giriştikleri yarışla kısa zamanda aldıkları neticeler, bizim için bir teşvik veya gayret vesilesi olmuş mudur? Sanmıyoruz. Zira 4 seneden beri bütçelerimizde teknik öğretime ayrılan tahsisatlar bu mevzua lâyık olduğu ehemmiyeti veremediğimizin delilini teşkil etmektedir.

Muhterem arkadaşlar bugünkü teknik öğretimin okul öğretmen ve öğrenci sayısı, ortaöğretimdeki miktarlarla yer değiştirdiği yani bugünkü nisbetler tamamen tersine dönebildiği takdirde memleket için bir istikbal emniyeti belirebilir. Şayet teknik öğretimden söz edilecekse ve bu mevzu memleketin yarını ile de ilgili ise bu hususun, teknik öğretime yöneltme edebiyatiyle veya palyatif tedbirlerle tahakkuk edemiyeceğini peşinen kabul etmek mecburiyetindeyiz. Önce bu öğretim dalının Vekâlet bünyesinden ayrılması ve yeterli tahsisatla teçhiz edilmesi lâzımgeldiği kanaatindeyiz. Ayrıca ithal mevzuu olan makina ve teçhizat bedelleri için lüzumlu döviz tahsislerinde karşılaşılan güçlüklerin bertaraf edilmesini, okul inşaatlarının gecikmesine âmil olan arsa istimlâk işlerinin de bir yıl evvelinden ele alınmasını kayda değer bulmaktayız.

Muhterem arkadaşlar, bugüne kadar verimli çalışmalariyle köy halkının çeşitli sanat ve maharet sahibi olmalarında çok faydalı hizmetler gören 776 gezici köy kursunun Köy İşleri Bakanlığına devredilmiş olmasını, hizmetin mahiyeti ve hizmetinin fonksiyon ve morali bakımından isabetsiz görmekteyiz.

Köylüye ve halka eğitim yapıyor diye köy kurslarının Millî Eğitim Bakanlığından ayrılması ve fakat aynı şekilde çalışan sabit ilçe kurslarının kendi Bakanlığında kalması garip ve tezatlı bir durum arz etmektedir. Gezici kursların başka bir Bakanlığa devrine muvafakat eden zihniyet ve anlayışın nedenleri üzerinde duramadan sadece yapılmış bu isabetsiz tasarrufun düzeltilmesi lüzumuna kaani bulunmaktayız.

(Din eğitimi) Muhterem arkadaşlar, kültür ve meslek branşından 956 öğretmen ve 11 500 öğrenci ile tedrisat yapmakta olan 26 imam - hatip okulumuzun münevver din adamı yetiştirme mevzuundaki çalışmalarının verimli istikamette olmasına mukabil bu okulların birinci devresinden mezun olanlarına vazife ve çalışma imkânlarının sağlanması ikinci devre mezunlarına da hassaten yüksek tahsil yapabilmeleri için Yüksek İslâm enstitülerinin geciken inşaatları üzerinde durulmasını işarete değer bulmaktayız. Son iki yıl bütçesinden 2,5 milyon lira tahsisat ayrılmış olmasına rağmen bundan şimdiye kadar 270 bin lirasının sarf edildiği görülen İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü inşaatındaki atalet, yukardaki işaretimizin sebebini teşkil etmektedir.

(Öğretmen okulları) Muhterem arkadaşlar; liselerimize öğretmen yetiştiren okullarımızın ancak % 42 bir verimle çalışmakta olmasına mukabil ortaokullara öğretmen yetiştiren 10 eğitim enstitüsünün halen 346 öğretmen, 5 100 öğrencisiyle ve plânın tesbit ettiği miktardan daha yukarı bir randımanla çalışmakta olduklarını memnuniyetle belirtmek isteriz. Orta tedrisatın 5 de dört yükünü taşıyan ortaokul

öğretmenlerinin yetişmekte oldukları eğitim enstitüleri üzerinde konuşurken bu müesseselerin ve mezunlarının hayatiyetiyle ilgili ve günümüzün de ehemmiyetli bir konusu halinde bulunan eğitim fakülteleri açılması hususuna da temas etmek ihtiyacındayız. Halen Millet Meclisi Karma Komisyonunda görüşülmekte olan eğitim fakülteleri kanun tasarısı, meslek umumi efkârında akisler uyandırmış ve geniş çapta münakaşalara sebebolmuştur. Biz tasarının leh veya aleyhindeki münakaşaları bir tarafa bırakarak sadece ve mevcut akisler muvacehesinde, Sayın Millî Eğitim Bakanından bâzı ricalarda bulunmak ihtiyacındayız.

Bu tasarı ile Hükümet üniversiteye bir fakülte eklemek gayesindedir. Diğer taraftan Üniversiteler Kanunu ise muhtar olan üniversiteler içinde, fakülte, enstitü veya okul açmak salâhiyetini sadece Üniversite Senatosuna tanımıştır. Meslek umumi efkârı böyle bir fakülte açılmasından memnun olacaktır. Ancak kayda değer bulduğumuz cihet şudur : Tasarıyı kabullenen Bakanlık hiçbir salâhiyetli kurul, merci veya müessesenin fikrini almadan ve Üniversiteler Kanununu da hiçe sayan bir zihniyetle hazırlanan ve fakat kendisine mal edilen bu tasarı ile 40 yıllık Cumhuriyet devrinde ve bin bir emekle kurulmuş ve halen çok verimli bir şekilde çalıştığını da yukarıda açıkladığımız tarihî Eğitim enstitülerini tahrik eder görünmektedir. Bugünkü muhtevası itibariyle üniversiteye bir fakülte ilâvesini özel bir kanunla temin etmek iddiası içinde bulunan bir tasarı ile, maalesef Maarif Şûrası kararları bir tarafa itilmekte, kıymetli fikir adamları ve terbiyecilerle Bakanlığın kanunen salâhiyetli mercileri olan Talim Terbiye Dairesi ve müdürler komisyonu gibi teşekkül ve kurumlarına danışılmamakta ve hele Üniversite Senatosuna muhteriyet tanıyan kanunun dahi dikkate alınmadığı kanaat ve neticesine varılmaktadır. Şimdi Sayın Bakana ricamız şu olacaktır: Bahsi geçen tasarı yukarıda adlarını sıraladığımız müessese veya kurullarca mı hazırlanmıştır? Şayet bu kanundan mezkûr müesseseler habersiz ise bu muhterem teşekküllerin hem salâhiyet ve hem de itibarlarına kimsenin müdahale hakkı olamıyacağı cihetle bahsi geçen tasarının Muhterem Bakan tarafından geri alınarak salâhiyetli mercilerin tetkikine sunulmasını ehemmiyetle ve işaretle değer buluyoruz.

Muhterem arkadaşlar, bu mevzua son verirken Sayın Bakanın ıttılaına arz etmekte fayda mülâhaza ettiğim diğer ehemmiyetli bir nokta da şudur: Sözü geçen tasarı gerekçesinin referans verdiği bir raporun paragrafında aynen; (Devremizde her kamu görevinin bilim kurumlariyle danışma halinde yürütülmesine karşılık memurlarının bilimsel ve kültürel seviyesiyle iktifa etmek zorunda kalan Millî Eğitim Bakanlığı, seviyeli araştırmalar ışığından yoksun âdeta el yordamiyle iş görülen kişi ya da zümre tercihlerine göre yönetilen hizmet yeri halindedir) denilmektedir. Bu zihniyet ve bunu ifadeye cesaret eden anlayışın takdirini ilgili makama bırakıyoruz. Biz sadece bütün bir Bakanlık camiasını topyekûn seviyesiz mütalâa eden bu görüşün karşısında olarak pek muhterem erkân ve maarif mensuplarının bu kabîl yersiz tavsiflerden münezzeh olduklarını ifade etmenin memnuniyeti içinde bulunduğumuzu belirtmekle iktifa edeceğiz.

Teftiş heyeti : Muhterem arkadaşlar, Bakanlık adına mürakabe vazifesi yapmakta olan teftiş heyeti, sayısı bini mütecaviz bulûmum ortak ve teknik okullarımızla 10 bini aşan orta tedrisat öğretmenlerinin idare ders ve imtihan teftişleriyle tahkikat işlerini 21 adedi kadrolu ve 41 adedi de görevli olmak üzere 62 müfettişle başarma gayreti içindedir. Sadece 1963 - 1964 ders yılında yapılan teftiş ve tahkikin 4 400 olduğu düşünülürse bu dairenin karşısında bulunduğu iş hacmi hakkında bilgi edinmek mümkün olabilecektir. Mevcut kadro ile halen okullarımızın ancak 3 senede bir defa teftişlerinin mümkün olabildiği göz önüne alınınca okullardan istenen randımanı elde etmenin, mevcut kadroya asgari iki misline çıkarmakla kabîl olacağı sarahat kazanmaktadır. Sayın Bakanımızın bu maksatla ve 3 seneden beri beklemekte olan kadro kanununu tacil edeceklerini ümüdetmek isteriz.

Talim ve Terbiye Dairesi : Muhterem arkadaşlar, Bakanlık merkez teşkilâtında ve bir nevi teşrii heyet durumunda olmasına ve meslekte mütemayiz ve mütehassıs zevattan teşekkül etmesine rağmen bu muhterem heyet, kararları

vacibürriaye olmaktan ziyade istişari mahiyette mütalâa edilmekte bu durum ise müessesenin kuruluş gayesine ulaşamaması neticesini doğurmaktadır. Eğitim ve öğretimin hedefini tâyin, müstakbel neslin yetişmesini temin edecek esasları tesbit ve maarifi ilgilendiren kanun ve yönetmelikleri hazırlamakla vazifeli olan bu dairenin, artık her öğretim kademesinde yer alan millî eğitim mensupları tarafından seçim yolu ile gelmiş mümtaz elemanlardan teşekkül etmesi bir zarurettir. Ancak bu takdirde, esas fonksiyonunu yapabilecek bir kuruluş haline gelebilmesi mümkün olacaktır. Muhterem Bakanımızdan Türk Maarif tarihinde ve bir inkilâp mahiyeti arz edecek olan bu istikametteki bir kuruluşun tahakkukuna imkân verecek teşebbüslerini temenniye şayan buluruz.

Muhterem arkadaşlar, temas edilmesinde lüzumlu olduğu kadar zaruri gördüğümüz temennilerimizi de arz etmek ihtiyacındayız.

1. Meslekî câmiası içinde yaratılan ve maalesef bâzı mahfillerce derinleşmesi istikametinde gayret sarf edildiği müşahede olunan ikiliğin, bertaraf edilmesi hususunda gerekli tedbirlerin alınması ve hassaten ilk ve orta öğretimde, öğretmenleri diploma ve menşe farkına göre ikiye ayıran idari zihniyete de son verilmesi lüzumuna işaret etmek isteriz.

2. Geçen iki sene zarfında vekâlet merkez teşkilâtında ve geniş mikyasta yapılan indî ve keyfî tasarruflardan ibaret bir kısım icraatların Vekâlet bünyesinde yaptığı tahribata Sayın Bakanımızın bizzat eğilmelerini, subjektif ölçü ve tesislerle halen kenara itilmiş birçok kıymetlerin lâyık oldukları hizmet mevkilerine getirilmelerini lüzumlu bulmaktayız.

3. Öğretmen yetiştiren okullarımıza öğretmen tâyini yapılırken ehliyet ve öğretmen yetiştirme liyakatinin mutlak ölçüsüyle hareket olunmasını, her dereceli okul ve Millî Eğitim müdürlüklerine tâyinler yapılırken de sadece ilgili daire kanaatine veya şahsi takdirlere göre değil, teftiş heyetince hazırlanması mümkün tezkiye ve kanaat listelerine göre icrasını ve bu suretle adama iş bulma yolunun kapatılmasını kayda değer buluruz.

4. İlk ve ortaokul müfredat programlarının, çocuk hâfızasını lüzumsuz yere işgal eden bahislerden kurtarılarak piratik ve hayatî bilgilerle hassaten ahlâk terbiyesini önplâna alacak şekilde ve yeniden tanzimini lüzumlu bulmaktayız.

5. Halen yürülükte bulunan 6273 sayılı Kanun ve bu kanunla verilen haklarını bir türlü alamamış olan büyük çaptaki öğretmen kütlesi için Devlet Şûrasından ve Meclis Dilekçe Komisyonundan alınmış kararlara rağmen, 1954 ten beri sürüncemede kalan intibakların gerçekleşmesi maksadiyle maalesef 3 seneden beri Meclis Komisyonunda beklemekte olan kanunun çıkarılması hususunda Sayın Bakanımızın enerjik davranışını dindirilmesi lâzımgelen öğretmen ıstırabı bakımından lüzumlu ve zaruri görmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar, zamanın imkân vermemesi bakımından birçok cephelerine temas edemediğimiz Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinin memlekete ve Türk Maarif camiasına hayırlı olmasını dilerken, mâruzatımıza burada son verir Yüksek Senatoya hürmetlerimizi sunarız. (Alkışlar)

BAŞKAN — Y. T. P. Topluluğu adına Sayın Mehmet Ali Demir.

Y. T. P. TOPLULUĞU ADINA MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlar; Yeni Türkiye Partisi Senato Toplluğu adına Millî Eğitim Bakanlığının 1965 yılı bütçesi ve çalışmaları hakkında görüş ve temennilerimizi 3 ncü İnönü Hükümeti zamanında arz etmiştik. Bâzı ilâvelerle birlikte aynı görüş ve temennilerin bir kısmını bir kere daha 4 ncü Koalisyon Hükümetinin huzurunda özetlemekte fayda mülâhaza etmekteyiz.

Yeni Türkiye Partisi Senato topluluğu olarak evvelce de ifade ettiğimiz gibi, Millî Eğitim hizmetlerindeki başarısızlığı geçmiş iktidarlara ve o iktidarın mesul şahıslarına yüklemeyi çıkar bir kurtuluş yolu olarak kabul etmiyoruz. Millî eğitim dâvamızı partiler üstü bir problem olarak ele almayı memleket ve millet menfaati yönünden her zaman için faydalı mülâhaza etmekteyiz.

Yeni Türkiye Partisi Senato topluluğu olarak kanaatimiz şudur: Millî Eğitim teşkilâtımız

her türlü politikadan, hissi ve indî düşüncelerden uzak, sağlam ve değişmiyen prensiplere dayalı esaslar üzerinde kurulmalı ve yürütülmelidir.

Muhterem arkadaşlar, bunu böylece tesbit ettikten sonra 3 yıldan beri irfan ordusu mensupları ile ilgili olarak Meclise sevk edilen tekliflerin daima yanında ve yardımcısı olan ve bunların kanunlaşmasının temininde âzami gayret gösteren 2 nci, 3 ncü İnönü Hükümetinin Millî Eğitim Bakanı Sayın Öktem başta olmak üzere, güzide maarif ordusu mensuplarına Yeni Türkiye Partisi Senato topluluğu olarak, Yüksek Senatonun huzurularında bir kere daha şükranlarımızı arz etmek isteriz.

Yeni Hükümetin genç ve dinç Bakanından beklediğimiz, Meclisin ilgili komisyonlarından müspet olarak geçen ve Umumi Heyete intikal ettirilen ve uzun zamandan beri Umumi Heyet gündeminde bekliyen veya bekletilen birçok teklif ve tasarılar mevcuttur.

Maarif mensuplarının, çıkmasını sabırsızlıkla bekledikleri bu teklif ve tasarıların biran evvel kanunlaştırılmasını temin etmektir. Sayın Millî Eğitim Bakanı Cihat Bilgehan, yurt sathında yaptıkları gezilerinde, öğretmenlerle yaptıkları sohbetlerde bunları tahakkuk ettiriceklerini basın ve radyo vasıtasiyle umumi efkâra intikal ettirmişlerdir.

Bunların kendi zamanlarında gerçekleştirilmesinin sözde ve kâğıt üzerinde bırakılmamasını beklemekteyiz.

Muhterem arkadaşlar: Milletlerin kaderinde en önemli rolü oynıyan hiç şüphe yokki öğretmenlerdir. Bu gerçeği kabul eden milletler cemiyet içerisinde öğretmenlere lâyık olduğu yeri vermişlerdir Şurasını açıkça belirtmek isterim ki, zamanımızın irfan ordusu mensupları, Fatihlerin, Kanunilerin ve Yavuzların hürmetle önlerinde eğildikleri o devirleri bugün aramaktadırlar. Bu meslekin cazip hale getirileceği ve getirilmek üzere olduğu gibi yaldızlı kelimelere ve edebiyata artık son verilmelidir.

Bunu böylece tesbit ettikten sonra, birkaç cümle ile de eğitim ve öğretim üzerinde durmak isteriz. Eğitim ve öğretim yalnız bir bakanlığın görevi değil, bütün bakanlıkların hattâ topyekûn 30 milyon Türk'ün dâvasıdır. Bu bakımdan rejimimizin teminatı, demokrasimizin korunması, milletimizin refaha erişmesi, ancak Millî Eğitim alanında girişilecek seferberlikle mümkün olabilecektir.

Eğitim ve öğretimden maksat, hiç şüphe yok ki, sağlam karakterli, millî duygusu üstün, aydın, vatandaş, yetiştirmektir. Milletimizin geleceği bakımından buna katî zaruret vardır.

Muhterem arkadaşlar; bütçeye konulan tahsisat ile öğretim kademeleri üzerindeki görüş ve düşüncelerimize kelince :

1965 yılı bütçesine konan tahsisata geçmiş yıllara göre, bir artış mevcutsa da, hakikat böyle değildir, konan tahsisat yıllara göre nisbetlenirse, artış değil bilâkis azalma mevcuttur. Nüfusumuzun okur - yazar olmıyan yarısından fazlasını eğitim ve öğretime tabi tutmak, halkımızı sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yetiştirmek, insan gücünü gereği şekilde değerlendirmek, milletimizi üretici hale getirmek ve Köy İşleri Bakanlığına intikal ettirilen halk eğitimi hizmetlerini geliştirmek, meslekî ve teknik öğretimi günün ihtiyaç ve şartlarına uygun, verimli ve mütekâmil hüviyete sahip kılmak gibi önemli hizmetlerin bütçeye konulan tahsisatla halledileceğini sanmıyoruz.

Öğretim kademeleri üzerindeki görüşlerimizi şöylece özetliyebiliriz :

Sözlerime; plânlı bir kalkınma devresine girdiğimiz şu zamanda, kalkınmadaki önemi dikkate alarak Meslekî Teknik Öğretim Müsteşarlığından başlamak isterim. Bugün bütün kalkınmaların iki temel kaynağı mevcuttur. Bunlardan birincisi insan gücü, ikincisi ise istihsal gücüdür. Bu iki güç meslekî teknik öğretimin esas unsurunu ve temelini teşkil etmektedir. Teknik alanda büyük başarı sağlıyan milletler başarılarını yalnız ve yalnız meslekî eğitim ve öğretim alanındaki gelişmelerine borçludurlar.

Millet olarak, fert olarak, Hükümet olarak, Devlet olarak kalkınmamızın tek çıkar yolu meslekî ve teknik öğretim alanında kaydedeceğimiz başarıya ve ona vereceğimiz değere bağlıdır.

Bugün beynelmilel alanda girişilen her teşebbüste başarının yolu teknik ve teknolojik eğitimden geçtiği bir gerçektir. Mesleki teknik öğretim genel kültür ile birlikte mesleki ve teknik bilgileri de vermek suretiyle bilgili iş adamı yetiştiren yegane müessesedir.

Bu müesseseler insan gücünü en kısa zamanda verimli bir istihsal unsuru haline getirmekle mükelleftir. Yurt ve millet kalkınmasında bu kadar önemli bir görevi bünyesinde toplayan meslekî teknik öğretime ayrılan meblâğ Millî Eğitim bütçesine konan tahsisatın ancak % 7 ile 8 ini teşkil etmektedir. Tahsisatı biz, Y.T.P. Genel topluluğu olarak az bulmaktayız.

100 yılı aşan bir maziye sahip değerli müessesemizi el birliği ile 20 nci medeniyet asrının çizdiği mihraka oturtturmalıyız. Bu müesseseleri zamanında mihrakına oturtan milletler, teknik alanda yer yüzünde mevcut diğer milletlere önderlik yapmaktadırlar. Memleketimiz, bugün az gelişmiş memleketler yanında olduğu bir gerçektir. Sanayi, Ticaret, Bayındırlık, Ulaştırma ve Turizm alanlarına bol ve kaliteli eleman yetiştirmek mecburiyetindeyiz. Bunları gerçekleştirmek, bu kaliteli elemanları yetiştirecek müessese, Mesleki ve Teknik Öğretim müesseselerdir. Bugün 9-10 umum müdürlük ve bir o kadar da daire müdürlüğü ile sessiz, sedasız olarak yurt sathında büyük hizmet ifa eden bu müessese, bâzı formaliteler yüzünden yapmakla mükellef bulunduğu hizmetler aksamaktadır. Bâzı an bu sahalarda müstakil hareket etmesinde zaruret vardır. Bu da ancak Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığının müstakil bir bakanlık haline «meselâ» Fen ve Teknik Bakanlığı haline getirilmesiyle mümkündür. Yeni Türkiye Partisi Senato topluluğu olarak geçmiş yıllara ait, bütçelerin yüksek Senatoda görüşüldüğü sırada ifade ettiğimiz gibi, şimdi de aynı görüşümüzde ısrar ediyoruz. Bu müesseseyi bakanlık haline getirenler ve buna muvaffak olanlar Türk Millî Eğitim tarihimizde ebediyen unutulmıyacaklardır. Adları nesillerden nesillere şerefle intikal edecektir. Tıpkı bu müesseselerin kurucusu merhum Mithat Paşa gibi.

İlk öğretime gelince: Türk Milletinin sahip olduğu millî, ahlâki ve insanî üstün değerlerini geliştirmek, Millî Eğitimimizin amacıdır. Bu amaç herşeyden önce, ilk öğretime dayanır. Bir memlekette medeniyet kapılarının açılabilmesi, devrimlerin yerleşebilmesi ancak o milleti teşkil eden fertlerin, muayyen bir ölçüye sahip olmalarıyla mümkündür. Bu gerçeği kabullenerek telâfisi için de el birliği ile çalışmak mecburiyetindeyiz. Bugün köylerimizdeki vatandaşların % 60 ve 70 inden fazlası okur yazar değildir. İl, İlçe, Nahiye ve hattâ köylerimizin bir kısmında ikili, üçlü tedrisat yapılmaktadır. 3-4 bine yakın köy okulları geçici binalarda tedrisat yapmaktadır. Köylerde 12 bin, şehirlerde 21 binin üstünda dershaneye ihtiyaç vardır. Nüfusu bir okulu beslemekten yoksun olan köylerimizin de sayıları 10 binin üstündedir. Bu acı gerçekler karşısında 222 sayılı Kanunun âmir hükümleri artık yerine getirilmelidir. Kanunlar gösteriş için değil, hizmet için yapılmalıdır. Burada hakların zayi edilmemesi bakımından birçok hususları düzenliyen ve değişmez prensiplere bağlıyan genel müdürlüklerden biri olarak, bu Bakanlığın bugün vilâyetler arasındaki okul dengesizliğini bertaraf etmeleri lâzımdır. Plânın ön gördüğü rakamın tahakkukunu ilgililerden beklemekteyiz. Bu Genel Müdürlüğün bünyesinde bulunan korunmaya muhtaç çocukların durumu, kelimenin açık manâsı ile bir faciadır. Zira, ilâma bağlandığı halde maddî imkânsızlığı yüzünden yurtlara alınamıyanların sayısı halen yurtlarda bakılanların üstündedir. Esasen korunmaya muhtaç çocukların himayelerine alan kanunlar doğuşta ölü doğmuşlardır. Ölü doğan kanunların muhtaç çocuklara bakacağını düşünmek abes ve gülünç olur, mezkûr kanun bugünkü haliyle bakıma muhtaç çocukları ümide sevk etmekte, sonra da öldürmektedir. Günün realitelerine uygun ve işler bir kanun çıkarmak lâzımdır. Bu hususta Bakanlığın görüşünü öğrenmek isteriz. Lûzumlu kadrolardan, teşkilâttan ve tahsisattan yoksun bulunan bu Genel Müdürlüğün, imkânsızlıklar içindeki başarıları, cidden takdire değer.

Öğretmen Okulları, eğitimin temel unsuru olan öğretmeni yetiştirmekle görevli bulunan bu Genel Müdürlük, gördüğü vazifenin önemi ile tezat teşkil edecek bir tahsisatla karşı karşıyadır. Öğretmen ihtiyacını, muhtelif kaynaklardan karşılamak yoluna gitmektense, liselerimizde burs esasına dayalı birer meslek sınıfının açılmasını daha ekonomik daha faydalı bulmaktayız. Köy İşleri Bakanlığının bünyesinde bulunan vatandaşın çalışma gücünü artırmak yaşayış seviyesini yükseltmek, ilmî ve insani hasletini geliştirmek için halk eğitimi ça-

lışmalarına önem verilmelidir. Bu genel müdürlüğün bünyesinde bulunan gezici kurs öğretmenlerinin ücretlerinin bir tamimle indirilmiş olmasını Y. T. P. topluluğu olarak tasvibetmiyoruz. Bu hatanın düzeltilmesini ilgililerden beklemekteyiz.

Orta öğretim: Bina, öğretmen ve araç bakımından diğer okullarımızdan daha cazip bir durumu yoktur. Raporun tetkikinden de anlaşılacağı üzere, kısmen ettiğimiz ve zamanın darlığı dolayısiyüle üzerinde durulmasına imkân bulamadığımız kütüphaneler, müzeler, güzel sanatlar, özlük işleri dış münasebetler ve diğer genel müdürlükler bugünkü lüzumlu kadrolardan, teşkilâttan, tahsisattan yoksun bulunmalarına karşılık bu imkânsızlıklar içerisinde gösterdikleri başarıyı huzurlarınızda şükranla ifade etmeyi bir borç bilmekteyiz. Bilhassa Orta - Doğu Üniversitesi yöneticilerinin insan gücü üstünde bir başarı göstermeleri verilen tahsisatları zamanında ve yerinde değerlendirilmeleri dış memleketlerden çeşitli yollarla yardım sağlıyanları ve bu yolda yaptıkları müsbet çalışmaları huzurlarımızda ifade etmeyi vazife biliriz.

Ayrıca Hükümet ve vatandaşın müşterek çalışmalarını sağlıyan ve değerlendiren derneklere konan tahsisatı kâfi görmemekteyiz. Diğer bölümlerden bu bölüme bir miktar daha paranın aktarılmasında fayda mülâhaza etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar;

Üniversitelerimizin durumuna gelince:

Millî hayattaki rolleri çok büyüktür. Bu kurumlar istiklâlin ve istikbalin mümeyyiz vasfı ve aynı zamanda kuvvetli birer temeli durumundadır. Biz şuna inanıyoruz ki, üniversitenin hakiki mânada üniversite olabilmesi için ilk şart bilimsel ve idari muhtariyetidir. Söylene söylene moda haline getirilen reforma biz de katılıyoruz. Ancak ıslâhatın kadrolarda, şahıslarda değil, zihniyet ve metotlarda yapılmasına taraftarız. Bunu da üniversite kendi bünyesi içinde yapacak durumdadır. Esas görevleri ilmî araştırma ve inceleme yapmak ve yayınlamak, ilmî araştırma yapacak elemanları yetiştirmek olan üniversitelerimizin, muhtacoldukları öğretim üyelerine sahibolmaları birinci plânda gelir. Bunun da ilk şartı meslekin ilk kademesinden itibaren cazip kılmak ve liyakatlı gençleri, diğer sahalara tercihan ve akademik mesleke talip, elemanları yetiştirmekle mümkündür.

Asistanlar için barem dışı bir statü kabul edilmesi kaçınılmaz bir zarurettir. Doçent ve profesörlere verilecek tazminatın da buna göre ayarlanması öngörülmektedir.

Üniversiteye alınacak öğrencilerin de üstün seviyeli olmaları üzerinde bilhassa durulmalıdır. Memleketimizde gelişmiş sahalarda ve hususiyle ilmî, teknik ve sanayii kalkınmayı hedef tutan branşlarda eleman yetiştirmeyi de asla ihmal etmemeliyiz.

Konuşmamızı şu cümleler ile bağlamak isteriz.

Orduevlerine paralel olarak Ankara'da yapılması arzulanan öğretmen sarayı için bütçenin derneklere yapılan yardımlar meyanında 250 bin liralık bir tahsisatın konulması hususunda hazırladığım ve Karma Bütçe Komisyonu Başkanlığına verdiğim takrire bu Komisyonda mevcut bütün üyelerin aynı anlayış içerisinde takrire imza koymalarını ve bu meblâğı ittifakla kabul etmelerinden ötürü Karma Bütçe Komisyonunun muhterem üyelerine Yüksek Senatonun huzurunda şahsım, grupum ve mensubu bulunmakla şeref duyduğum Maarif Ordusu adına bir kere daha şükranlarımı arz etmeyi bir borç bilmekteyim. Temenni ve tenkidlerimize burada son verirken Yüce Senatomuzdan Sayın Bakanın ve onun güzide erkânının şahsında irfan ordusu mensuplarını Y. T. P. topluluğu adına bu kürsüden bir kere daha selâmlar, 1965 yılı Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesinin memlekete ve milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını, gençliğe başarılar sağlıklar diler, Yüce Senatoyu tekrar hürmetle selâmlarım. (Alkışlar.)

BAŞKAN — C. K. M. P. Topluluğu adına Sayın Rasim Hancıoğlu.

C. K. M. P. TOPLULUĞU ADINA RASİM HANCIOĞLU (Afyon Karahisar) — Sayın Başkan, Senatonun muhterem üyeleri; Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi münasebetiyle C. K. M. P. topluluğu adına görüş ve temennilerimizi arz etmeye çalışacağım.

Milletimizin varlığı ve bekası yolunda en mühim bir hizmeti görmekte olan Millî Eğitim Bakanlığı, sistematik bir bünye yerine yığma bir teşkilât olarak bugünkü haline gelmiş bulunuyor. Hâdiselerin ve ihtiyaçların zorlaması neticesinde tahaddüs eden bu kuruluşlar vazifeleri

ifa hususunda da istenilen ölçüde verimli olamamaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı, ham maddesi insan dimağı olan ve bunu işleyip mütekâmil bir hale getirmekle vazifeli kılınan bir millî müessesedir. Bu sebeple müessesenin işlemesinde hassas ölçülerin bulunması, ârızaların en kısa zamanda giderilmesi lâzımdır. Aksi halde, müellifinin eserinden şikâyetçi olmasını intacedecek hâdiselerle karşılaşmak tabiî bir sonuç olur. Bu umumi mütalâalardan sonra maarifimizin içinde bulunduğu meselelere kısaca temas etmek istiyorum. Böylece mekanizmanın işleyişi hakkında hüküm vermeyi de sizlere bırakacağım.

Muhterem senatörler,

Milletçe benimsediğimiz bir ilköğretim dâvamız var. Bunun maddi ve mânevi iki yönü üzerinde bir nebze durmak istiyorum. Maddi yönden bina yapımına sarf ettiğimiz gayret bir gün olup okulsuz yurt parçası bırakmıyacaktır. Fakat binanın içinde yetişecek olan insanı bir yerde tek öğretmen diğer yerlerde en azından beş öğretmen yetiştirirken yetişenler arasındaki dengesizliği ne ile gidereceğiz, bilemiyoruz? Temel öğretimdeki bu dengesizliğin sosyal devlet anlayışı ve fırsat eşitliği prensiplerinde meydana getirdiği ıstırap yalnız boşa giden bir emek harcaması değil telâfisi imkânsız hataların bir başlangıcı olacaktır. Bu kusurun mühim bir kararın verilmesi ile giderileceğine inanıyoruz. O da biz ilköğretimde okuma yazma bilenlerin adedini mi artırmak çabasındayız veya ne nisbette bu çaba içinde olmalıyız? Bu soru müspet bir sonuca bağlandığı takdirde temel öğretim olarak tesbit edilen ilk tahsil ona göre programlanabilir.

İkinci mesele de ilköğretimdeki öğretim denemelerini sık sık değiştirme yerine müstekar bir öğretim metodunu uzun vâde ile uygulamak, yolunun seçilmesidir. Bu temel mesele üzerine kurulacak olan ortaöğretim de tesbit edilen esaslar dairesinde teknik veya kültür alanlarına aktarılmalıdır. Bu meselenin hallinde geçen senelerde psikolojik bir hata işlenmiştir. Bu hatalı tutumun devam ettirilmemesi lâzımdır. Bu hatalı tutum şudur: Teknik ve sanat sahasına kaydırılmak istenilen gençler sanki kültür sahasında kabiliyetsiz imiş, onlar meslek ve sanat okullarına gitmeliymiş, gibi bir hava yaratıldı. Bu tutum teknik sahaya karşı bir küçümseme bir hakir görme inancını doğurdu. Dolayısiyle de bir reaksiyonla karşılaşıldı. Teknik sahada da yüksek tahsilin devamını sağlıyacak tedbirler alınmadıkça bu inancın değişeceğini sanmıyoruz.

Yüksek tahsil sahasında da en büyük ıstırap membaı, herkesin istediği sahada ilerlemesi değil, tesadüflerin veya zaruretlerin ittiği sahada yüksek tahsilini yapması şeklinde bir sonuca varmasıdır. Bunun yanısıra dış memleketlere giden ve oralarda senelerce döviz ödenmesini intaceden kaymalar bir ayrı mesele olmaktadır. Bunların yerine yalnız ihtısas için aynı dövizle daha çok insan gönderme plân ve programının yapılması bir zaruret halinde durmaktadır.

Muhterem senatörler,

Yalnız öğretim alanında işaretle yetindiğimiz güçlü meselelerimizin yanında eğitimle ilgili hususlar da çok kifayetsiz bulunmaktadır. İnsan yavrusunun yetişmesinde, millî ahlâkın benimsetilmesinde, eğitimin öğretimle aynı seviyede tutulması zaruridir. Fakat okullarımız ve millî eğitim politikamızda bunun tezahürlerini müşahede edemediğimizi ifade etmek isterim. Bu hususta öğretici ve eğitici eleman yetiştirilmesi ve bunların daimî murakabe altında bulundurulmasının lüzumuna inanmaktayız.

Menşelerinin ayrılıkları sebebiyle haksız rekabetlerin çeşitli düşüncelerin tartışma meydanları okullar olmamalıdır. Bunların nihai sonuca bağlanacağı yer Bakanlığın Talim Terbiye Dairesi olmalıdır. Fakat ne yazık ki, bu dairede de meşguliyetlerinin yüzde 60 dan fazlasını Bakanlığın türlü yerlerden halledemediği meselelerin havale edildiği bir kurul hüviyetine sokulmuştur. Bakanlığın dimağı mesabesindeki bir teşekkülün bu tip meşguliyetlerinden kurtarılması ve asıl hüviyetine kavuşturulması, meselelerimizin hallinde büyük kolaylıklar sağlıyacağı inancındayız.

Ayrıca Talim Terbiye Dairesinin kültür ve teknik alanlarda iki ayrı teşkilât olarak vazife görmesinin teminini zaruri bulmaktayız.

Muhterem arkadaşlar; milletimizin mânevı hayatında büyük bir boşluğa cevap verecek olan imam - hatip okullrının yüksek tahsilde tabiî bir devamı olması lâzımgelen İlâhiyat Fakültelerine girememelerini anlıyamıyoruz. Din öğretimi görmemiş bir lise mezununun İlâhiyet Fakültesinde temel din bilgisinden mahrum bulunması hayatta muvaffakiyetini azaltmakta olmasını ve

millete faydalı bulunmasını imkânsız hale koymaktadır. Bir taraftan yüksek tahsilli din adamı yokluğundan bahsederken, din adamına yüksek tahsil imkânı vermemenin nasıl bir anlayışın eseri olacağını kestiremiyoruz. Bu tezatlı tutuma bir son verilmelidir. Milletçe kalkınmamızda maddi ve mânevi sahada eleman yetiştirmekle görevli Bakanlığın bu yoldaki hassasiyetine şahidolmak arzusunda olduğumuzu ifade etmek isterim. Ayrıca mekteplerdeki din dersi öğretmenlerinin gelişi güzel seçilmeyip din bilgisi ve inancı yerinde hareketleri numune olacak nitelikte öğretmenlere verilmelidir. Diğer taraftan dersleri kabul eden öğrencinin de notları sınıf geçmesine tesir etmelidir.

Diğer taraftan imam - hatip okullarında da kültür derslerini okutan öğretmenlerden inançlara saygılı bir tutumda bulunanlar görevlendirilmelidir. Millî eğitim sahasında her meselenin hallinde ilmî metotların hâkim kılınarak her türlü cereyanların yıkıcı tesirlerinden korunması inancı içerisinde yeni bütçenin milletimize hayırlı olmasını diler hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Grup ve topluluklar adına konuşmalar bitmiştir. Sayın Kınaytürk, kendi adına... Buyurun efendim.

FARUK KINAYTÜRK (Burdur) — Sayın Başkan, sayın senatörler ve sayın irfan ordusunun vekil ve kıymetli mensupları,

Hak ve hakikat fikrini aşılıyarak ruhları aydınlatan kafalara nur serpen ilkokul hocasından üniversiteye kadar bu ordunun saflarında çalışan sizleri hürmetle selâmlarım.

Cemiyetimiz bugün mühim problemler ve güçlükler içerisindedir. Bunları yenebilmemiz ve dünya milletleri arasında her zaman şerefle yerimizi muhafaza edebilmemiz siz irfan ordusunun yarının gençlerini her yönü ile mükemmel teçhiz etmenize bağlıdır. Disiplin, zararlı cereyanlardan uzak bilgili gençleri yetiştirmeniz yarının Türkiye'sini emniyet altına almanız demektir. Bu kutsal vazifeyi titizlikle yapmakta olduğunuzu ve daima yapacağınızdan emin bulunduğumuzu ifade etmek isterim.

Feragatle çalışan sizleri onore etmek başta Devlet adamlarının ve hepimizin vazifeleridir. Bugün yirmi binden fazla okulsuz ve öğretmensiz köyümüz vardır. Bunları kısa zamanda halletmek mümkün değildir bu bakımdan vekâletin öğretmen yetiştirmesi için ciddî tedbirler alması ve mesleki sevdirmesi, yarınlarını garantiye bağlaması lüzumuna inanıyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, maarif politikamız henüz sarahatle belli değildir. İlk, orta, lise ve üniversiteler problemleri her an gözümüzün önündedir. Bugün dünyanın pek çok milletleri bu dâvayı halletmiş bulunmaktadırlar. Biz artık maarif politikasının sınırlarını çizmeliyiz. İlkokul dâvası halledilmelidir. Ortaokul öğrencileri ezbercilikten kurtarılmalıdır. Liselerde olgunluk imtihanları konmalıdır. Köylerde çalışan öğretmenlere birtakım haklar tanınmalıdır. Ve bu öğretmenlerin çocukları yatılı okullara ve dış memleketlere öncelikle alınmalı ve gönderilmelidir.

Köy çocuklarının topyekûn okumalarını temin için köylerde açılan bölge sanat okullarının çoğaltılması lâzımdır. Böylece ilköğretimin müstehlik yetiştirmiyerek, istihsale müessir elemanlar yetiştirmesine ehemmiyet verilmelidir.

Muhterem senatörler; bu yıl Türkiye'de, yanlış hatırlamıyorsam, 340 bin ilkokul mezunu vardır. Bunların ancak 120 bin öğrencisi ortaokula intikal ettirilebilmiştir. İlkokulları ortaokullara, ortaokulları liselere, liseleri de üniversitelere göre ayarlamak lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, bugün memleketimizde din eğitimi maalesef tam kaidesine oturmamıştır. Bu bakımdan din öğretimine de lâyık olduğu değerin verilmesi lâzımdır. Bu suretle bir öğretmen kadar memleket eğitiminde rol oynıyan aydın din adamlarının yetiştirilmesini ve yetişen din adamlarının onore edilmesinin ve bunlara gerekli kadrolar sağlanmasının lüzumuna inanıyoruz.

Muhterem arkadaşlarım; meslekî ve teknik okullarımızın üzerinde de durulmalıdır. Teknik okuldan çıkan öğrencilerimiz daha çok başarı göstermekte ve kolaylıkla iş sahasına intikal etmektedirler.

Öğrenciler için yeteri kadar kütüphanenin teminine de lüzum görmekteyiz.

Değerli senatörler, meslekî teknik okullarımızın üzerinde de durulmalıdır. Teknik okuldan çıkan öğrencilerimizin daha çok başarı gösterdikleri ve kolaylıkla iş sahasına intikal ettikleri bir vakıadır. Öğrencilerimizin ders çalışabilmeleri için yeteri kadar kütüpane temin edilmesi lâzımdır. Öğrencilerimiz, yurt, yardım ve burs me-

selesinden şikâyet etmektedirler. Takdir edersiniz ki, öğrencinin genç dimağı yaşadığı muhitin tesirinden kolayca müteessir olur. Bir haksızlık görürse bu hal onun ruhuna menfi tesir icra eder. Onun bu bakımdan müteessir olmaması için bu durumların ıslahı gerekmektedir. Öğrencilerimizin kurmuş oldukları derneklerden ve birçok birliklerden esas gayelerinin, fikrî dayanışma ve sosyal düzenlerini temin etmek olduğunu irşadetmeliyiz. Her ne suretle olursa olsun politikadan uzak kalmalarını hem kendileri ve hem de memleketimizin huzuru için şart olduğuna inandırmalıyız.

Halk eğitimi dâvalarına da önem verilmelidir. Okuma - yazma seferberliği üzerinde de durulmalıdır. Erlerin altı aylık devresini eğitime tahsis edip okuma - yazma öğrenmelerini sağlamalıdır. Korunmaya muhtaç çocukların mevzuuna da mutlaka eğilmelidir. Bu çocuklar yedi yaşına kadar Sağlık Bakanlığınca, yedi yaşından 18 yaşına kadar Millî Eğitim Bakanlığınca bakılmaldır. Bunun birelden bakılmasının faydalı olacağına inanmaktayız. Zira bu şekil disiplinsizlik ve idaresizlik doğurmakta ve bu yüzden sokaklarda başıboş köprü altlarında yatan çocukları hüzünle görmekteyiz. Belediyeler bunlara bir şey yapamamaktadır. İstanbul Belediyesinin bu yüzden elli milyon borcu vardır. Bunun ne olacağı düşünülmektedir.

Sayın senatörler, birkaç kelime ile de üniversitelerin üzerinde durmak isterim. Üniversiteler memleketimizin beyni vazifesini görmektedir. Bunlar terakkiye göre ilim bakımından vazifelerini yapmaktadırlar. İlim adamı demek malûmunuz olduğu üzere karanlık ruhlara bilgi aşılıyan ve geniş araştırmalar yapan kimseler demektir. Bu espri içerisinde öğretim yapılması gereken üniversitelerimiz sadece kitaplara bağlı, sabahleyin okullara giden ve derslerine giderek bir lise öğrencisi gibi öğretim yapmakla metodundan vazgeçip esas hüviyetini alarak tetkik eden, etütyan sınıfına dâhil olduğunu artık kendisi göstermelidir. Üniversitelerimizin araştırıcı ve memlekete faydalı bir formasyona konmasının zamanı gelmiştir. Son zamanlarda aktüel mevzular haline gelmiş olan üniversitelerimizdeki ıslâhata gelince, bu ıslâhatın başında üniversitelerimizdeki bol eser vermek esas olmalıdır. Kütüphanelerimizde bulunan kaynaklarımızdan faydalanarak ilmî eserler verilmelidir .Bu eserleri yabancı dillere tercüme edip, yabancı ilim adamlarının da tenkidlerini sokmalıdır. Kapalı üniversite mesaisi ile ilim yapılamaz.

İkinci mühim konu ise, fakültelerimizin meclisleri ile senatoları yalnız idare işleri ile uğraşmamalıdır. Bunun yanında yeni gelişen memleketlerde akademik işler dekanlığı da olmalı. Zira bu dekanlık ilmî varlığımızın ve daima ileri ilmî hamlelerimizin nazımı olacaktır.

Diğer bir konu da, üniversitelerimizde garp dillerine önem verilmelidir. Doçentlerimiz ve profösörlerimiz dünya ilim kongrelerine ve enstitü mesailerine iştirâk edecek şekilde ve bu kongrelerde rahatlıkla yabancı dil konuşacak şekilde ilim erbabı olmalıdır. Kendi kabuklarına çekilen milletlerin medeniyetleri gelişemez. İlmî akademinin kurulması lâzımdır. Bu akademi üniversitelerimize plânlı mesai dağıtmak suretiyle birkaç kişinin aynı mevzu üzerinde çalışmalarını önlemiş olacaktır. Şimdi olduğu gibi aynı mevzu üzerinde durulursa diğer taraftan el değmemiş sahalar boş kalır.

Son olarak bir noktaya da işaret ederek huzurunuzdan ayrılacağım. 11 Kasım 1963 tarih ve 42 sayı ile Millî Eğitim Bakanlığına Sarı Ay'ın yazdığı bi yazının cevapsız kalması sebebiyle üzüntümü bildirmek isterim. Öğrencilerimizin okullardaki sigara içmeleri ile ilgili olan bu yazıyı dikkatle incelersek, görürüz ki, öğrencilerimizin sıhhat ve ahlâkı ile ilgili bir itiyat üzerinde durulmaktadır. Çocuklarımızın ahlâk ve itiyatları üzerinde hizmet etmek gayesi ile kurulan bu cemiyetlere resmi müesseselerin ilgi göstermeleri bir vazife olması gerekirken cevap dahi verilmemesi haklı olarak teessürlerimizi mucibolmuştur.

Sözlerimi keserken, eğitim caimasını kısmen ferahlatacak olan intibak kanunu, yedek öğretmenlik kanunu gibi ilâ.. kanunların biran evvel çıkmasında değerli Vekil arkadaşımızın mesailerini bekler ve Yüksek Meclislere sevk edilmesini temenni eder, hürmetlerimle huzurunuzdan ayrılırım. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Saat 19 a gelmiştir. Söz almış bulunan dokuz arkadaşımız daha vardır. Sayın

İstanbul Üyesi Rifat Öztükçine arkadaşımız kifayet takriri vermiştir. Fakat İçtüzük mucibince henüz 6 arkadaşın konuşmamış olması hasebiyle, oylama olmıyacaktır. Sayın Bakanın da cevap vermesi düşüncesi Başkanlık Divanınca öne alınmıştır. Bu sebeple 9 . 5 . 1965 Pazar günü saat 10 da toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 19,05

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

79 NCU BİRLEŞİM

8 . 5 . 1965 Cumartesi

Saat : 10,00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

XI. — 1965 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/825, C. Senatosu 1/540) (S. Sayısı : 587) [Dağıtma tarihi : 3 . 5 . 1965]

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞÜLMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER